

BILAG 1

Til F4's notat om frivillige virkemidler

MED BESKRIVELSER OG ANALYSER AF 25 FRIVILLIGE VIRKEMIDLER

Nr.	Virkemiddel	Side
1	MVJ-kvælstofkontrakter	2
2	MVJ-grønne regnskaber	5
3	MVJ-nedsættelse af kvælstoftilførsel	10
4	MVJ-etablering af efterafgrøder	12
5	MVJ-miljøvenlig drift af græs- og naturarealer	14
6	MVJ-etablering af (ekstensiv) randzoner	16
7	MVJ-etablering af vådområder	18
8	Braklægning under hektarstøtteordningen (udtagning)	22
9	Privat skovrejsning med tilskud	29
10	Naturforvaltningsprojekter	34
11	Økologisk jordbrugsproduktion	38
12	Miljøbetings tilskud	40
13	Omlægning til økologisk jordbrug	44
14	Husdyrpræmier	50
15	Genopretning af vådområder	55
16	Statslig skovrejsning	59
17	Information og rådgivning fra amterne til lodsejerne	63
18	Frivillige aftaler med jordbrugserhvervet	67
19	Jordkøb og jordfordeling	71
20	Efteruddannelse	76
21	Landbrugsrådgivnings- og konsulenttjenesten	80
22	Demonstrationsprojekter indenfor miljøvenligt jordbrug	85
23	Godt landmandskab	90
24	Græsningselskaber	94
25	Naturplaner (3 typer)	98

1. Kvælstofkontrakter

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet er at nedsætte forbruget af kvælstof og dermed mindske kvælstofudvaskningen fra jordbrugsvirksomheder.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Det er muligt at justere ordningen med kvælstofkontrakter. Ordningen er i 2003 blevet justeret, således at licitationsprincippet bliver inden for nogle fastlagte grænser.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Ordningen går ud på, at virksomheder kompenseres for at nedsætte deres kvælstofkvote ud over det lovpligtige niveau. Ordningen udbydes som licitation, hvilket betyder, at den enkelte virksomhed giver et tilbud på, hvor meget kvælstofkvoten ønskes reduceret i procent og til hvilken pris. Det første år ordningen blev udbudt var i 2002.

I 2003 har direktoratet gennemført en forenkling af ordningen, idet adgangskravene er blevet lettere, idet der er færre beregninger for ansøger samt færre bilag, der skal indsendes. Der er i stedet indført nogle grænser for tilskuddets størrelse, således at der højst kan tilbydes en pris på 30 kr. pr. kg N, og at bedriftens kvælstofkvote mindst skal reduceres med 20%.

Ordningen har en målrettet effekt i forhold til renere vandmiljø, idet tilskuddet gives til at virksomheder anvender mindre kvælstof end den af Plantedirektoratet lovmæssige fastsatte kvælstofkvote, og dermed bliver udvaskningen af kvælstof til grundvandet formindsket. Hvor stor effekt afhænger dog af ordningens udbredelse og af om virksomheden ligger i et område, der er særligt følsomt i forhold til vandmiljøet. Ordningen har under alle omstændigheder store potentielle muligheder for forbedring af vandmiljøet.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Da ordningen startede i 2002, kom der i alt 100 ansøgninger. Det er direktoratets opfattelse, at den ringe søgning på ordningen blandt skyldtes komplicerede regler i 2002. Fra 2003 er der sket en forenkling heraf. Den ringe søgning kan også skyldes, at konsulenter og landmænd ikke har været særligt opmærksomme på ordningen, idet det er en ny ordning.

Mange landmænd er generelt usikre på ordningens indhold. De har svært ved at skulle overskue en fastsat reduktion over en 5 årig periode. I forbindelse med ejer-/brugerskifte er der behov for større fleksibilitet. Mulighed for at udgå af aftalen uden krav om tilbagebetaling vil fremme interessen, da mange landmænd køber/sælger og forpagter jord fra år til år. Ved køb eller forpagtning af jord er den nuværende mulighed for at søge om forhøjelse af tilskudssatsen for usikker. Landmændene ønsker vished for, om de kan få hævet det maksimale tilsagnsbeløb, da de nytilkøbte arealer vil indgå i den aftale om reduktion, der foreligger. Desuden ønskes bedre muligheder for at ændre på den aftalte reduktionsprocent, også ud over ændringer, der skyldes generelle ændringer i normerne.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

I 2002 fik 93 bedrifter tilsagn om tilskud til at reducere deres forbrug af kvælstof. De 93 bedrifter omfatter i alt 19.329 ha, hvoraf den mindste bedrift er på 7,2 ha, og den største bedrift er på 9.270 ha. Hvis der ses bort fra den største bedrift på 9.270 ha, er den gennemsnitlige bedriftsstørrelse 109 ha.

De afgivne tilbud går fra 10% reduktion til 100% reduktion i forhold til bedriftens kvælstofkvote. I gennemsnit er den tilbudte reduktion 25%.

De afgivne priser går fra 7,90 kr. pr. kg N til 85 kr. pr. kg N. I gennemsnit er den tilbudte pris 30 kr. pr. kg N. Disse priser skal dog ses i lyset af, at der højst kan udbetales tilskud til 950 kr. pr. ha. Samlet set udgør tilsagnsrammen for hele den 5-årige tilsagnsperiode ca. 42,5 mio. kr.

I perioden 2000-2002 blev der gennemført et demonstrationsprojekt, hvor 21 landmænd fik reduceret deres kvælstofkvote.

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Direktoratet havde umiddelbart forventet en større søgning på ordningen i 2002. På trods af den lave søgning er ordningen opgjort i areal dog tilfredsstillende.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Direktoratet forventer, at landmændene i højere grad vil indrette deres sædskifte efter at, der er en mindre kvælstofmængde til rådighed. Landmændene forventes at få større fokus på gødningsstrategi, herunder udbringningsteknik og tidspunkt, gødningsplacering samt brug af efterafgrøder.

b) Forventet på lang sigt

Direktoratet forventer, at kvælstofudvaskningen vil blive reduceret. På grund af større bevidsthed omkring kvælstofudledningen må man forvente, at landmændene også efter udløb af tilsagnet vil fastholde de nye strategier, der kan medvirke til at mindske kvælstofudvaskningen.

8. Interessenter

a) Udbyder

Direktoratet for Fødevarerhverv administrerer ordningen. Nogle af de oplysninger, som landmændene skal give i forbindelse med ansøgning og udbetaling, stammer fra de mark- og gødningsplaner og gødningsregnskaber, de alligevel skal udarbejde, jf. Plantedirektoratets regler.

b) Målgruppe

Alle landmænd med en bedrift, som har en kvælstofkvote, og som er forpligtet til at udarbejde gødningsregnskab, jf. Plantedirektoratets regler. Hvis der er flere ansøgninger end der er penge til at imødekomme, vil ansøgningerne blive prioriteret efter prisen, således at der opnås størst miljøeffekt for pengene.

c) Øvrige interessenter

Det vil være naturligt for landmanden, at landbrugskonsulenten vurderer om ordningen kunne være interessant for den pågældende landmand, fx i forbindelse med udarbejdelse af gødningsregnskab.

9. Information og rådgivning

Offentliggørelse i mindst to landsdækkende landbrugsblade. Derudover ligger vejledning og ansøgningsmateriale på direktoratets hjemmeside. Materialet til rådgivningscentre udsendes normalt via Landbrugets Rådgivningscenter. Konsulenttjenesten er i forbindelse med udformning og tilrettelæggelse af den reducerede gødningsstrategi en helt nødvendig sparringspartner for langt de fleste landmænd.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 3. Ordningen vurderes at have nogen effekt på vandmiljøet på kort sigt, idet det mindre forbrug af kvælstof vil reducere udvaskningen. Effekten vil dog være mindre på kort sigt end på lang sigt.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 4. Ordningen vurderes at have en stor effekt på vandmiljøet på længere sigt, idet det mindre forbrug af kvælstof vil reducere udvaskningen. Det afhænger naturligvis af ordningens udbredelse, men potentielt er der store muligheder for forbedringer af vandmiljøet.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 2. Som sideeffekt vil det forventede lavere kvælstofforbrug kunne bidrage positivt til en bedre natur, idet floraen vil få bedre betingelser. Effekten vil dog være mindre på kort sigt end på lang sigt.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 3. Som sideeffekt vil det forventede lavere kvælstofforbrug kunne bidrage positivt til en bedre natur, idet floraen vil få bedre betingelser. Effekten vil bedst kunne slå igennem på lang sigt.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 4. Det forventede lavere kvælstofforbrug vil have en positiv effekt for både vandmiljø og også natur, alt afhængig af om bedrifterne er placeret i nærheden af naturarealer.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Kan ikke vurderes.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 4. Der vil være mulighed for samspil med andre ordninger, som fx grønne regnskaber. Der vil være et godt samspil mellem disse to ordninger, idet det grønne regnskab kan hjælpe driftslederen til at optimere sine næringsstofbalancer inden for rammerne af kvælstofkontrakten.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 5. Ordningen giver tilskud til, at landmænd ændrer deres adfærd mht. kvælstofforbruget. I nogle tilfælde forventes det, at direktoratet vil give tilskud til, at landmanden fastholder et lavere forbrug af kvælstof.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 4. Når ordningen udbydes efter licitationsprincippet, tvinger det landmænd til at overveje, hvad de har i tabt indtægt ved et lavere kvælstofforbrug. Dette vurderer direktoratet giver et godt engagement fra landmændenes side.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 5. Ordningen er horisontal og kan søges af jordbrugsbedrifter i hele landet.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 2. Direktoratet vurderer ikke umiddelbart, at det vil være hensigtsmæssigt, at ordningen anvendes i særlige områder. Ordningen retter sig mod hele bedriften og har stor tilknytning til gødningsregnskabet i Plantedirektoratet, som anvender opgørelse af forbruget af kvælstof for hele bedriften.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 5. Ordning anvendes på bedrifter.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Karakteren 2. Direktoratet har en del udgifter til administration, herunder udvikling af edb-system. I takt med at ordningen formentlig får større udbredelse, vil det betyde mindre omkostninger pr. sag.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Karakteren 5. Direktoratet vurderer ikke, at landmænd har særlige omkostninger i forbindelse med ordningen, idet der i forbindelse med ansøgning og udbetaling af tilskud til reduktion af kvælstofkvoten skal anvendes data fra de lovpligtige mark- og gødningsplaner samt gødningsregnskaber.

2. Grønne regnskaber

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet er at give driftslederen på jordbrugsbedrifter et nyttigt redskab til bedre at styre forbruget af næringsstoffer, pesticider, energi og vand. Fordelen frem for fx blot at udregne behandlingsindekset eller næringsstofoverskuddet for sig er, at man i det grønne regnskab får en samlet oversigt over hele bedriftens ressourceforbrug. Herefter kan man give en samlet vurdering af mulige driftsændringer.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Der er mulighed for at justere kravene til indholdet af det grønne regnskab. Kan i en eller anden form indarbejdes i en helhedsplanlægning sammen med øvrige natur- og miljøtiltag.

Der er endvidere mulighed for justering af de krav, der er til etablering af sprøjte- og gødningsfri randzoner langs målsatte vandløb og søer over 100 m². Fra 2003 har Kommissionen godkendt, at kravet om 12 meter gødningsfri bræmmer falder bort, så der alene er krav om etablering af 12 meter sprøjtefri bræmmer langs målsatte vandløb og søer over 100 m². En endelig afklaring af, hvorvidt dette gennemføres for 2003, afventer dog bekendtgørelsen for 2003.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Ordningen blev udbudt første gang i 2001. Landmænd udarbejder grønt regnskab over en sammenhængende 5-årig periode. Det grønne regnskab skal indeholde en beskrivelse af bedriftens areal og produktion samt opgørelse af bedriftens næringsstofbalancer for kvælstof, fosfor og kalium. Derudover skal der redegøres for anvendelsen af pesticider, energi- og vandforbrug. Der skal være en beskrivelse af datagrundlaget, således at opgørelserne i de enkelte år kan sammenlignes. Driftslederen skal desuden udarbejde en plan over, hvordan bedriftens påvirkning af miljøet kan reduceres. Tilskud er på henholdsvis 3.000 eller 6.000 kr. pr. år pr. bedrift afhængigt af, om bedriften er under eller over 25 ha.

For bedrifter, der har målsatte vandløb eller søer over 100 m², er der en målrettet indsats i forhold til vandmiljøet, idet der for disse er krav om sprøjte- og gødningsfri randzoner på 12 meter. I forbindelse med udstedelse af bekendtgørelse 2003 forventes det, at kravet ændres til alene at omfatte sprøjtefri randzoner. Derudover forventes det, at der vil være en indirekte effekt på vandmiljøet, idet landmanden ved hjælp af det grønne regnskab får information om blandt andet næringsstofbalancer og er forpligtet til at udarbejde planer på miljøområdet.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Mange landmænd oplever grønt regnskab som en ekstra arbejdsbelastning og ekstra papiradministration. De har umiddelbart svært ved at se anvendeligheden af det grønne regnskab. Det grønne regnskab ville blive meget mere interessant for mange flere landmænd, hvis det kunne erstatte andet papirarbejde. Fx vil det være oplagt som alternativ til udarbejdelse af gødningsregnskabet.

Kravet om sprøjte- og gødningsfri randzoner på 12 meter har sandsynligvis en vis negativ indflydelse på søgningen på ordningen. Derudover kan et dårligt kendskab til ordningen have en negativ virkning på søgningen.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

For 2001 og 2002 er der i alt 453 tilsagn (opgjort pr. 18/3-03). De fordeler sig med 291 i 2001 og 162 i 2002.

I perioden 2000-2002 blev der gennemført et demonstrationsprojekt, hvor 63 grønne regnskaber blev udarbejdet. Desuden er der udarbejdet nogle regnskaber uden om tilskudsordningen.

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

For 2001 lå antallet af tilsagn på niveau med direktoratets forventninger, mens det for 2002 lå under direktoratets forventninger.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstatere på kort sigt

Direktoratet forventer, at driftslederen bliver bevidst om, hvordan bedriften påvirker natur og miljø, herunder især om bedriften har overskud eller underskud af næringsstoffer. Desuden er de fleste landmænd blevet overrasket over kvælstofoverskuddets størrelse første gang, de bliver præsenteret for tallene på deres ejendom. Det åbner landmændenes øjne for, at der som oftest er ret betydelige mængder kvælstof, der ikke bliver udnyttet og indbygget i produktionen. Dermed bliver der naturligt skabt en interesse for, hvordan næringsstofoverskuddet kan reduceres.

I et demonstrationsprojekt med deltagelse af 63 landmænd har der været afholdt lokale erfa-gruppemøder, hvor landmændene har haft mulighed for at sammenligne deres tal indbyrdes. Dette viste sig at være meget effektivt, idet landmændene mere direkte kan forholde sig til egne tal ved at sammenligne med tal fra andre landmænd med samme bedriftstype. Der refereredes fra møderne om, at der blandt landmændene gik sport i at have den laveste behandlingshyppighed.

b) Forventet på lang sigt

Direktoratet forventer, at driftslederen ændrer sin adfærd, således at natur og miljø påvirkes mindre mht. næringsstofbelastning, påvirkning fra pesticider samt via et mindre vand- og energiforbrug. Erfaringerne fra et demonstrationsprojekt viser, at driftsledelsen især ændres på følgende områder:

- Forårsplojning i stedet for efterårsplojning.
- Udbringning med slæbeslanger eller nedfældning.
- Fokus på mulighederne for bedre foderudnyttelse ved ændringer i fodersammensætningen.
- Begrænsning i jorderosion langs vandløbsnære arealer af hensyn til fosforudvaskningen.
- Diskussioner omkring dyrevelfærd i forhold til miljøhensyn, hvor afgrænsningsstrategier har været til diskussion. Foreløbig fastholder de fleste landmænd, at dyrene skal på græs i sommerhalvåret frem for helårstopstaldning.

8. Interessenter**a) Udbyder**

Direktoratet for Fødevarerhverv administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Både deltids- og fuldtidslandmænd med en bedrift over 5 ha. Hvis der er flere ansøgninger end der er penge til at imødekomme, vil ansøgningerne blive prioriteret efter om der er højt målsatte vandløb eller søer over 100 m² på bedriften, således at der opnås den største miljøeffekt for pengene.

c) Øvrige interessenter

En landbrugskonsulent skal attestere at det grønne regnskab er udarbejdet efter reglerne, samt give en vurdering af driftslederens mål på miljøområdet.

9. Information og rådgivning

Der informeres normalt om en udbudsrunde i flere landsdækkende landbrugsblade. Det vurderes, at det grønne regnskab ikke kan stå alene, men bør følges af konkret rådgivning omkring betydningen af de enkelte nøgletal i regnskabet. Mange landmænd vil have behov for rådgivning til tolkning af tallene samt behov for hjælp til udarbejdelse af en redegørelse for landmændenes mål på miljøområdet.

II. Analyse**1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt****a) På kort sigt – for renere vandmiljø**

Karakteren 3. Ordningen vurderes at have nogen effekt på vandmiljøet både i kraft af kravet om sprøjte- og gødningsfrie randzoner langs målsatte vandløb og søer over 100 m² og i kraft af, at landmanden ved det grønne regnskab får forøget sit informationsniveau væsentligt og derved har bedre mulighed for at agere miljømæssigt hensigtsmæssigt.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 4-5. Ordningen vurderes at have sin fulde effekt på lang sigt, idet landmanden så har haft tid til at tilpasse produktionsforhold efter målsætningerne i det grønne regnskab, således at forhåbentlig både produktion og miljø er tilgodeset optimalt.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 3. Ordningen vurderes at have nogen effekt på mere/bedre natur både i kraft af kravet om sprøjte- og gødningsfrie randzoner langs målsatte vandløb og søer over 100 m², hvilket vil forbedre floraen samt i kraft af, at landmanden får forøget sit informationsniveau væsentligt. Effekten vil dog være mindre på kort sigt end på lang sigt. I det grønne regnskab er der endvidere mulighed for at lægge en plan for, hvordan bedriftens naturkvaliteter på bedriften bevares og forøges.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 4-5. Ordningen vurderes at have sin fulde effekt på lang sigt, idet landmanden så har haft tid til at tilpasse produktionsforhold efter målsætningerne i det grønne regnskab, således at forhåbentlig både produktion og miljø er tilgodeset optimalt.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 4-5. Direktoratet vurderer, at der er stor mulighed for effekt af både vandmiljø og natur, idet miljømålene på den enkelte bedrift kan målrettes til den enkelte bedrifts forhold.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 3. Ordningen kan være relevant i forbindelse med en indsats i ådale, idet der er krav om en sprøjte- og gødningsfri randzone på 12 meter langs målsatte vandløb og søer over 100 m² (fra 2003 sandsynligvis kun sprøjtefri).

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 5. Der er god mulighed for samspil med andre virkemidler. Det grønne regnskab kan hjælpe til optimering af en bedrift med fx reduceret kvælstofkvote og økologisk jordbrugsproduktion.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 4. Der er ikke krav om, at landmændene ændrer deres adfærd på baggrund af det grønne regnskab. Direktoratets vurdering er dog, at hvis det grønne regnskab viser, at landmændene ved ændringer vil kunne optimere deres produktion eller forbedre miljøet, vil de som oftest gøre det. Mange landmænd forventer at bruge det grønne regnskab som dokumentation over for myndigheder og naboer. Dette vil i sig selv motivere til at skabe gode resultater.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 4. Landmændene skal selv, eventuelt i samarbejde med deres konsulent, udarbejde miljømål på deres bedrift, og det forventes at give et godt grundlag for engagement fra landmændenes side.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 5. Ordningen er horisontal og kan søges af jordbrugsbedrifter i hele landet.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 2. Direktoratet vurderer ikke umiddelbart, at det vil være hensigtsmæssigt, at ordningen anvendes i særlige områder, idet ordningen er målrettet for den enkelte bedrift.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 5. Ordningen anvendes på bedrifter.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Karakteren 2. Direktoratet har en del udgifter til administration, herunder udvikling af edb-system. I takt med at ordningen formentlig får større udbredelse vil det betyde mindre omkostninger pr. sag.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Karakteren 4. Direktoratet vurderer, at landmændene har nogle omkostninger til konsultenthjælp i forbindelse med udarbejdelse af det grønne regnskab. Tilskuddets størrelse vil dog i høj grad kunne dække udgiften hertil. De enkelte landmænd kan selv beslutte i hvor høj grad, der derefter skal ske ændringer på deres bedrift.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Horisontale miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger

Virkemiddel	Kvælstofkontrakter	Grønne regnskaber
Formål ¹	Nedsætte kvælstofforbruget via en frivillig reduktion i kvælstofkvoten på bedriften.	Give driftslederen et styringsværktøj til brug ved miljø- og ressourcestyling. Målet er at give landmænd et overblik over bedriftens ressourceforbrug.
Vurdering af mulighed for at justere formålet ²	Mulighed for justeringer.	Mulighed for justeringer. Kan i en eller anden form indarbejdes i en helhedsplanlægning sammen med øvrige natur- og miljøtiltag.
Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø	Landmænd sælger ud af deres kvælstofkvote for en 5-årig periode. Kvælstofudvaskningen vil blive formindsket, dog afhænger effekten af ordningen udbredelse.	Landmænd udarbejder grønt regnskab over en sammenhængende 5-årig periode. Der er en positiv effekt på vandmiljøet, idet der er krav om sprøjte- og gødningsfrie randzoner på 12 m langs målsatte vandløb og søer over 100 m ² . Derudover effekt ved at landmanden får forbedret sit informationsniveau om blandt andet næringsstofbalancer.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ³	Ny ordning med mange komplicerede regler. Forbehold fra landmænd i forhold til ordningens bindinger, især i forhold til køb- og salgssituationer.	Forholdsvis ny ordning. Mange landmænd oplever grønt regnskab som en ekstra arbejdsbelastning og ekstra papir. De har umiddelbart svært ved at se anvendeligheden af det grønne regnskab.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?- ultimo 2002 ⁴	2002: 93 tilsagn 2000-2002: Demonstrationsprojekt, hvor 21 landmænd har reduceret deres kvælstofkvote.	2001: 291 tilsagn 2002: 162 tilsagn 2000-2002: Demonstrationsprojekt, hvor 63 grønne regnskaber blev udarbejdet. Desuden er der udarbejdet nogle regnskaber uden om tilskudsordningen.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Større søgning forventet.	2001 var som forventningerne, mens 2002 lå under forventningerne.
Effekt på landmænds adfærd ⁵ a) Konstatere på kort sigt b) Forventet på lang sigt	a) Ændret sædskifte, større fokus på gødningsstrategi, herunder udbringningsteknik og tidspunkt, gødningsplacering samt brug af efterafgrøder. b) Mindre kvælstofudvaskning via større bevidsthed omkring gødningsanvendelse og udnyttelse.	a) Det grønne regnskab giver den enkelte landmand et overblik over forbruget af ressourcer. Regnskabet er med til at skabe opmærksomhed omkring ejendommens forbedringsmuligheder, især i forhold til reduktion i kvælstofoverskuddet og anvendelsen af pesticider. Hermed opnås bevidsthed om, hvordan bedriften påvirker naturen. b) Driftslederen ændrer sin adfærd, således at påvirkning på natur og miljø formindskes. Efter en 5-årig periode har landmanden fået en samlet oversigt over hele bedriftens ressourceforbrug.
Interessenter ⁶ a) Udbyder b) Målgruppe c) Øvrige interessenter ⁷	a) DFFE b) Landmænd c) Rådgivningstjenesten	a) DFFE b) Landmænd c) Rådgivningstjenesten
Information og rådgivning ⁸	Vejledning og ansøgningsmateriale fra DFFE. Landbrugsblade, internet og konsulenttjenesten, som i denne sammenhæng er en helt nødvendig sparringspartner for langt de fleste landmænd.	Landbrugsblade og konsulenttjenesten.
Andet	-	-

¹ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

² Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

³ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

⁴ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

⁵ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁶ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁷ Rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁸ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

Horizontale miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger

Virkemiddel	Kvælstofkontrakter	Grønne regnskaber
Parameter		
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) 3 a) 4 b) 2 b) 3	a) 3 a) 4-5 b) 3 b) 4-5
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	4	4 - 5
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	Kan ikke vurderes	3
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ⁹	4	5
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ¹⁰	5	4
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ¹¹	4	4
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	5	5
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	2	2
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	5	5
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ¹²	2	2
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ¹³	5	4
Andet	-	-

⁹ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

¹⁰ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹¹ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

¹² Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

¹³ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

3. Nedsættelse af kvælstoftilførslen

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet er beskyttelse af vandmiljøet gennem reduktion af kvælstofudvaskningen.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Reduktionsprocenten kan reduceres yderligere. Dette vil dog kræve en tilretning af tilskudssatsen. En yderligere reduktion af reduktionsprocenten vil måske gøre foranstaltningen mindre interessant/uinteressant afhængig af tilskudssatsen.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Kvælstoftilførslen skal reduceres til 60% af den af Plantedirektoratet fastsatte kvælstofnorm for den pågældende afgrøde og beskytter hermed vandmiljøet.

Tilskuddet ydes i en tilsagnsperiode på 5 eller 10 år. Tilskuddet fastsættes som kompensation for indkomsttabet på baggrund af den tidligere anvendelse af arealet samt incitamentstillæg.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Begrænset til særligt følsomme landbrugsområder (SFL-områder) sådan som foranstaltningen er for øjeblikket, men foranstaltningen kan gøres horisontal.

Manglende fleksibilitet mht. gødsning.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Ca. 4.500 ha (pr. 1/9-02) er pt. under tilsvarende foranstaltninger, der har kørt siden 1994. Siden 1996 har søgningen pr. år nogenlunde været konstant.

Det samlede areal under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ-foranstaltninger) var 72.752 ha (pr. 1/9-02) for de geografiske og 90.000 ha (pr. 1/9-02) for de horisontale, dvs. i alt 162.752 ha (pr. 1/9-02).

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Samlet mål for miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger forventedes frem til 2003 at være 100.000 ha (VMP II – midtvejsevaluering). Hermed er målet nået.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstatet på kort sigt

Ændret gødskningspraksis.

b) Forventet på lang sigt

Ændret dyrkningsstrategi hvor der anvendes mindre gødning til gavn for miljøet. Bedre ressourceudnyttelse.

8. Interessenter

a) Udbyder

Direktoratet for Fødevarerhverv og amterne administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Landmænd.

c) Øvrige interessenter

Rådgivningstjenesten.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for Fødevarer, Erhverv og amter informerer om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledningsmateriale og ansøgningsskemaer. Der er derudover en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmodtagere vejledes af amterne og rådgivningstjenesten.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

”På kort sigt” skal her forstås som selve tilsagnsperioden, mens ”på lang sigt” er efter tilsagnsperiodens udløb.

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. På kort sigt er effekten på vandmiljøet stor. Der vil allerede i første tilsagnsår være en direkte effekt foranlediget af kvælstofnedsættelsen.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 2. På lang sigt er effekten sværere at bedømme, da denne foranstaltning ikke fastholder et bestemt areal i en given tilstand. Effekten er der så længe, der er et tilsagn, men ikke bagefter.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 3. Denne foranstaltning har begrænset direkte effekt på naturindholdet, men vil i kraft af at der bidrages til et renere vandmiljø give større mangfoldighed i tilgrænsende miljøer.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 2. Ringe effekt efter udløb af tilsagnsperiode, dog evt. en ændring i praksis hos landmanden.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 4. Der vil samlet set være en ganske god effekt.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 2. Foranstaltningen er primært rettet mod dyrkede arealer.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 3. Denne foranstaltning kan kombineres med følgende MVJ-foranstaltninger: Etablering af efterafgrøder, udlæg af rajgræs eller etablering af ekstensive randzoner på niveau 1.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 4. Foranstaltningens rammer gør, at landmanden højst sandsynligt laver ændringer i sin dyrkningspraksis for så vidt muligt at imødegå udbyttetabet. Dette kan ændre adfærden.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 2. Ikke god, da driftsformen sandsynligvis ikke vil fortsætte i samme omfang efter tilskudsperiodens udløb. Den ændrede praksis i tilsagnsperioden kan dog medføre en holdningsændring efterfølgende.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 1. Foranstaltningen er begrænset til kun at anvendes i SFL-områder.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 5. Foranstaltningen anvendes kun i SFL-områder og er derfor allerede stærkt målrettet.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 3. Ordningen omfatter typisk hele bedriften i SFL-områder.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet.

4. Etablering af efterafgrøder

I. Beskrivelse

1. Formål

At fastholde et plantedække efter hovedafgrøden således at kvælstofudvaskningen fra rodzonen formindskes.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Der kunne laves en prioritering af efterafgrøderne, så de mest effektive blev gjort mere attraktive at vælge.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Efterafgrøder (græsser plus forskellige tokimbladede) giver et voksende plantedække efter høst af hovedafgrøden og medvirker derved til at bevare næringsstofferne i de øvre jordlag, således at tabet af kvælstof fra rodzonen mindskes.

Ud over etablering af efterafgrøder på 6% efter bestemmelserne i bekendtgørelse om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække skal der yderligere udlægges et ansøgt antal hektar med efterafgrøder. Det er kun for det supplerende arealudlæg, der ydes tilskud. Arealerne med efterafgrøder må fra høst til den 15. februar ikke gødes (ud over gødning der efterlades af græssende husdyr), sprøjtes eller pløjes op. Tilsagnsperioden er enten 5 eller 10 år.

Målrettet mod beskyttelse af vandmiljøet.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Begrænset til særligt følsomme landbrugsområder (SFL-områder) sådan som foranstaltningen er for øjeblikket, men foranstaltningen kan gøres horisontal.

Efterafgrøder er en lovbestemt ”produktionsform” (6% efterafgrøder), idet landmændene føler, at de allerede har ydet deres.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Ca. 5.400 ha (pr. 1/9-02) er pt. under den tilsvarende foranstaltning ’Udlæg af rajgræs’, der har kørt siden 1996. Stigende søgning hvert år.

Det samlede areal under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ-foranstaltninger) var 72.752 ha (pr. 1/9-02) for de geografiske og 90.000 ha (pr. 1/9-02) for de horisontale, dvs. i alt 162.752 ha (pr. 1/9-02).

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Samlet mål for miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger forventedes frem til 2003 at være 100.000 ha (VMP II – midtvejsevaluering). Hermed er målet nået.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Etablering af flere arealer med efterafgrøder.

b) Forventet på lang sigt

Praktisk grundlag for at opnå viden om de bedste kombinationer af hovedafgrøde plus efterafgrøde.

8. Interessenter

a) Udbyder

Direktoratet for FødevarerErhverv og amterne administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Landmænd.

c) Øvrige interessenter

Rådgivningstjenesten.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for FødevarerErhverv og amter informerer om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledningsmateriale og ansøgningsskemaer. Der er derudover en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmodtagere vejledes af amterne og rådgivningstjenesten.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

”På kort sigt” skal her forstås som selve tilsagnsperioden, mens ”på lang sigt” er efter tilsagnsperiodens udløb.

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Den kvælstofbindende effekt plus bestemmelserne om, at der ikke må gødes og sprøjtes i perioden efter høst, gavner vandmiljøet på kort sigt.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 2. Ringe effekt efter udløb af tilsagnsperiode, dog evt. en ændring i praksis hos landmanden.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 3. Bestemmelsen om, at der ikke må sprøjtes, kan give færre sprøjtemiddelrester i miljøet og dermed en potentiel bedre mulighed for øget biodiversitet.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 2. Ringe effekt efter udløb af tilsagnsperiode, dog evt. en ændring i praksis hos landmanden.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 4. Der vil samlet set være en ganske god effekt.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 2. Foranstaltningen er primært rettet mod dyrkede arealer.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 3. Denne foranstaltning kan kombineres med følgende MVJ-foranstaltninger: Nedsættelse af kvælstoftilførslen og etablering af ekstensive randzoner.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 3. Kan afstedkomme en ændring i praksis fremover.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 2. Ikke god, da driftsformen sandsynligvis ikke vil fortsætte i samme omfang efter tilskudsperiodens udløb. Den ændrede praksis i tilsagnsperioden kan dog medføre en holdningsændring efterfølgende.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 1. Foranstaltningen er begrænset til kun at anvendes i SFL-områder.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 5. Foranstaltningen anvendes kun i SFL-områder og er derfor allerede stærkt målrettet.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 3. Ordningen omfatter typisk hele bedriften i SFL-områder.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet.

5. Miljøvenlig drift af græs- og naturarealer

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet er at beskytte vandmiljøet samt at beskytte og forbedre biotop- og naturforholdene gennem omlægning til og opretholdelse af vedvarende græs- og naturarealer. Arealerne må ikke tilføres plantebeskyttelsesmidler.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Foranstaltningen består af en bred vifte af kombinationsmuligheder for tilskud til at forvalte græs- og naturarealer, så der bør ikke være grund til justering.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Målrettet mod både beskyttelse af vandmiljøet og naturpleje.

Et areal skal opretholdes som græs-/naturareal gennem hele tilskudsperioden, som er 5 eller 10 år.

Der fastsættes bestemmelser for det enkelte areal med hensyn til perioden, hvor der skal/kan/ikke må græsses/anvendes slæt/afpudsning, om der evt. skal hegnes, begrænset brug af gødning/ingen brug af gødning, minimum og maksimum græsningstryk, husdyrarter til græsning, tilskudsfodring, antal slæt/år, jordforbedringsmidler, rydning, etablering af småbiotoper og afvandingsforholdene. Tilskuddet fastsættes på baggrund af disse bestemmelser samt den tidligere arealanvendelse.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Begrænset til særligt følsomme landbrugsområder (SFL-områder) sådan som foranstaltningen er for øjeblikket, men foranstaltningen kan gøres horisontal.

Det forudsættes, at der er husdyr på bedriften.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Ca. 51.000 ha (pr. 1/9-02) er pt. under tilsvarende foranstaltninger 'Miljøvenlig drift af græsarealer', 'Pleje af naturarealer', 'Udtagning af agerjord' samt 'Udtagning af græsarealer', der har kørt siden 1996.

Det samlede areal under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ-foranstaltninger) var 72.752 ha (pr. 1/9-02) for de geografiske og 90.000 ha (pr. 1/9-02) for de horisontale, dvs. i alt 162.752 ha (pr. 1/9-02).

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Samlet mål for miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger forventedes frem til 2003 at være 100.000 ha (VMP II – midtvejsevaluering). Hermed er målet nået.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Positivt syn på naturen i landbrugslandet samt mere græsning.

b) Forventet på lang sigt

Villighed til at få mere natur på bedriften samt mere græsning.

8. Interessenter

a) Udbydere

Direktoratet for FødevarerErhverv og amterne administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Landmænd.

c) Øvrige interessenter

Rådgivningstjenesten.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for Fødevarerhverv og amter informerer om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledningsmateriale og ansøgningskemaer. Der er derudover en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmodtagere vejledes af amterne og rådgivningstjenesten.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

”På kort sigt” skal her forstås som selve tilsagnsperioden, mens ”på lang sigt” er efter tilsagnsperiodens udløb.

For ”miljøvenlig drift af græs- og naturarealer” forudsætter karakteren på lang sigt, at arealerne bliver omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Sker dette ikke, er karakteren 2 som i parantesen.

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 3. Da det er mest ekstensivt dyrkede arealer, der kommer under denne foranstaltning, er effekten på vandmiljøet moderat.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 4 (2). På lang sigt er effekten sværere at bedømme, da denne foranstaltning ikke fastholder et bestemt areal i en given tilstand. Effekten er der så længe, der er et tilsagn, men ikke bagefter.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Helt i top.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5 (2). Alt afhængig af om driftsformen på arealet fastholdes eller ikke fastholdes i forbindelse med naturbeskyttelseslovens § 3.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 4. Der vil samlet set være en ganske god effekt.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 4. Vil være relevant.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 1. Denne foranstaltning kan ikke kombineres med andre MVJ-foranstaltninger.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 4. Rimelige muligheder, da der ofte er tale om meget små tilpasninger af allerede implementerede driftsformer.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 5. Gode muligheder, da denne driftsform vil øge natur- og herlighedsværdien på arealerne, hvilket kan give landmanden en form for engagement.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 1. Foranstaltningen er begrænset til kun at anvendes i SFL-områder.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 5. Foranstaltningen anvendes kun i SFL-områder og er derfor allerede stærkt målrettet.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 3. Ordningen omfatter typisk hele bedriften i SFL-områder.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet.

6. Etablering af ekstensive randzoner

I. Beskrivelse

1. Formål

At beskytte vandmiljøet, biotoper og naturområder samt forbedre spredningsmulighederne for flora og fauna ved etablering af randzoner.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Der er ingen mulighed for at justere formålet.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Støtte til etablering af 12 m brede ekstensive randzoner henholdsvis langs vandløb og søer samt langs natur- og halvkulturområder, levende hegn, diger, småbeplantninger og lignende biotoper.

Randzoner langs søer og vandløb er målrettet mod en beskyttelse af vandmiljøet.

Der er to tilskudsniveauer. Niveau 1, hvor der inden for randzonen ikke må tilføres plantebeskyttelsesmidler med undtagelse af bejdsset udsæd og rodhalsbehandlet udplantningsmateriale. Endvidere niveau 2, hvor der inden for randzonen gælder samme begrænsninger som for niveau 1 samt forbud mod tilførsel af gødning ud over den gødning, der efterlades af græssende husdyr.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Begrænset til særligt følsomme landbrugsområder (SFL-områder) sådan som foranstaltningen er for øjeblikket, men foranstaltningen kan gøres horisontal.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Ca. 100 ha (svarende til ca. 83 km) (pr. 1/9-02) er pt. under den tilsvarende foranstaltning 'Sprøjtetfri randzoner', der har kørt siden 1996.

Det samlede areal under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ-foranstaltninger) var 72.752 ha (pr. 1/9-02) for de geografiske og 90.000 ha (pr. 1/9-02) for de horisontale, dvs. i alt 162.752 ha (pr. 1/9-02).

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Samlet mål for miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger forventedes frem til 2003 at være 100.000 ha (VMP II – midtvejsevaluering). Hermed er målet nået.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Ingen brug af pesticider og reduceret kvælstofanvendelse i randzoner.

b) Forventet på lang sigt

Forståelse for randzoners positive effekt på de biotoper, som de grænser op til.

8. Interessenter

a) Udbydere

Direktoratet for Fødevarerhverv og amterne administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Landmænd.

c) Øvrige interessenter

Rådgivningstjenesten.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for Fødevarer, Erhverv og amter informerer om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledningsmateriale og ansøgningsskemaer. Der er derudover en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmodtagere vejledes af amterne og rådgivningstjenesten.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

”På kort sigt” skal her forstås som selve tilsagnsperioden, mens ”på lang sigt” er efter tilsagnsperiodens udløb.

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Der vil være en umiddelbar effekt, efter at randzonen er ”anlagt”, da dette virker som en bufferzone mht. udvaskning af kvælstof og spredning af plantebeskyttelsesmidler til tilgrænsende biotoper.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 2. Evt. en ændring i praksis hos landmanden.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Som ovenfor.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 2. Evt. en ændring i praksis hos landmanden

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 4. Der vil samlet set være en ganske god effekt.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 5. Vil være meget relevant.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 3. Denne foranstaltning kan kombineres med følgende MVJ-foranstaltninger: Etablering af efterafgrøder og nedsættelse af kvælstoftilførslen. I sidstnævnte tilfælde kan foranstaltningen kun anvendes på niveau 1.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 4. Gode, da man vil kunne se en effekt af randzonerne på de tilgrænsende biotoper.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 4. Gode muligheder, da denne driftsform på et begrænset areal kan give en synlig effekt.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 1. Foranstaltningen er begrænset til kun at anvendes i SFL-områder langs natur- og kulturområder, landskabslementer m.fl. samt langs søer og vandløb..

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 5. Foranstaltningen anvendes kun i SFL-områder og er derfor allerede stærkt målrettet.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 3. Ordningen omfatter typisk hele bedriften i SFL-områder.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet.

7. Etablering af vådområder

I. Beskrivelse

1. Formål

At udnytte arealernes evne til ved denitrifikation at reducere kvælstofudvaskningen til det åbne vandmiljø. Samtidig fremmes en naturtype (våde enge), som er truet i det intensivt dyrkede landbrugslandskab.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Der er ingen mulighed for at justere formålet.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Etableret med det formål at reducere kvælstofudvaskningen til vandmiljøet.

Da de ønskede miljøeffekter af denitrifikationsprocessen forudsætter en lang tilsagnsperiode, er denne sat til 20 år. Der er tale om en varig ændring af arealudnyttelsen, som kan fastholdes efter tilsagnsperioden via naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttede naturtyper.

Der fastsættes bestemmelser for det enkelte areal med hensyn til perioden hvor der skal/kan/ikke må græsses/anvendes slæt/afpudsning, om der evt. skal hegnes, begrænset brug af gødning/ingen brug af gødning, minimum og maksimum græsningstryk, husdyrarter til græsning, tilskudsforbrug, antal slæt/år, jordforbedringsmidler, rydning, etablering af småbiotoper og afvandringsforholdene. Tilskuddet fastsættes på baggrund af disse bestemmelser samt den tidligere arealanvendelse.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Begrænset til særligt følsomme landbrugsområder (SFL-områder) sådan som foranstaltningen er for øjeblikket, men foranstaltningen kan gøres horisontal.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Ca. 4.900 ha (pr. 1/9-02) er pt. under den tilsvarende foranstaltning 'Ændret afvanding', der har kørt siden 1997.

Det samlede areal under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ-foranstaltninger) var 72.752 ha (pr. 1/9-02) for de geografiske og 90.000 ha (pr. 1/9-02) for de horisontale, dvs. i alt 162.752 ha (pr. 1/9-02).

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Samlet mål for miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger forventedes frem til 2003 at være 100.000 ha (VMP II – midtvejsevaluering). Hermed er målet nået.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstatere på kort sigt

På kort sigt reguleres landmanden i sin dyrkningsadfærd.

b) Forventet på lang sigt

Landmanden som naturforvalter i fx ådale og andre sammenhængende vådområder.

8. Interessenter

a) Udbydere

Direktoratet for Fødevarer, Erhverv og amterne administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Landmænd.

c) Øvrige interessenter

Rådgivningstjenesten.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for Fødevarerhverv og amter informerer om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledningsmateriale og ansøgningsskemaer. Der er derudover en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmodtagere vejledes af amterne og rådgivningstjenesten.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

”På kort sigt” skal her forstås som selve tilsagnsperioden, mens ”på lang sigt” er efter tilsagnsperiodens udløb.

”Etablering af vådområder” omfattes altid af naturbeskyttelseslovens § 3 efter udløb af tilsagnsperioden.

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. En umiddelbar effekt vil opstå, hvis afvandingen ændres, og dyrkning ophører.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. På lang sigt vil disse vådområder virke som buffere for de dyrkede arealer mod vandmiljøet.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Flere våde enge og øget landskabs- og biodiversitet.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Flere våde enge og øget landskabs- og biodiversitet også på længere sigt.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 5. Der vil samlet set være en ganske god effekt.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 5. Meget god. Det er især her, at foranstaltningen skal bruges.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 1. Denne foranstaltning kan ikke kombineres med andre MVJ-foranstaltninger.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 4. God, da der nu skal drives halvkultur, hvilket kræver en anden praksis.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 5. God, da denne driftsform vil øge natur- og herlighedsværdien på arealerne, hvilket kan give landmanden en form for engagement. Specielt set i lyset af at arealet efter tilsagnsperioden bliver bundet af naturbeskyttelsesloven.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 1. Foranstaltningen er begrænset til kun at anvendes i SFL-områder.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 5. Foranstaltningen anvendes kun i SFL-områder og er derfor allerede stærkt målrettet.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 3. Ordningen omfatter typisk hele bedriften i SFL-områder.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Geografiske miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger i særligt følsomme landbrugsområder

Virkemiddel	Nedsættelse af N-tilførslen	Etablering af efterafgrøder	Miljøvenlig drift af græs- og naturarealer	Etablering af ekstensive randzoner	Etablering af vådområder
Formål ¹⁴	Reducere kvælstoftilførslen.	Formindske tabet af kvælstof fra rodzonen.	Beskytte vandmiljøet samt at beskytte og forbedre biotop- og naturforholdene.	Beskytte vandmiljøet, biotoper og naturområder samt forbedre spredningsmulighederne for flora og fauna.	Udnytte arealernes evne til ved denitrifikation at reducere kvælstofudvaskningen til det åbne vandmiljø.
Vurdering af mulighed for at justere formålet ¹⁵	Kan justeres.	Kan justeres.	Ikke nødvendigt, da ordningen er meget fleksibel.	Kan ikke justeres.	Kan ikke justeres.
Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø	Kvælstoftilførslen skal reduceres til 60% af normen og hermed beskytte vandmiljøet.	Udlæggelse af et plantedække efter hovedafgrøden, således at kvælstofudvaskningen fra rodzonen formindskes. Målrettet mod beskyttelse af vandmiljøet.	Målrettet mod både beskyttelse af vandmiljøet og naturpleje. Forskellige kombinationsmuligheder til pleje af græs- og naturarealer.	Støtte til etablering af 12 m brede ekstensive randzoner henholdsvis langs vandløb og søer samt langs natur- og halvkulturområder, levende hegn, diger, småbeplantninger og lignende biotoper. Randzoner langs søer og vandløb er målrettet mod en beskyttelse af vandmiljøet.	Etableret med det formål at reducere kvælstofudvaskningen til vandmiljøet. Forskellige kombinationsmuligheder til oprettelse/pleje af vådområder.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ¹⁶	Begrænset til SFL-områder. Manglende fleksibilitet mht. gødskning.	Begrænset til SFL-områder.	Begrænset til SFL-områder.	Begrænset til SFL-områder.	Begrænset til SFL-områder.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ¹⁷	Siden 1994: ca. 4.500 ha.	Siden 1996: ca. 5.400 ha.	Siden 1996: ca. 51.000 ha.	Siden 1996: ca. 100 ha (svarende til ca. 83 km).	Siden 1997: ca. 4.900 ha.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Mål opnået.	Mål opnået.	Mål opnået.	Mål opnået.	Mål opnået.
Effekt på landmænds adfærd ¹⁸ a) Konstateret på kort sigt b) Forventet på lang sigt	a) Ændret gødskningspraksis b) Ændret dyrkningspraksis til gavn for miljøet. Bedre ressourceudnyttelse.	a) Etablering af flere arealer med efterafgrøder. b) Udvidet kendskab til kombinationer af hovedafgrøde og efterafgrøde.	a) Positivt syn på naturen samt mere græsning. b) Villighed til at få mere natur på bedriften samt mere græsning.	a) Ingen brug af pesticider og reduceret kvælstofanvendelse. b) Forståelse for randzoners positive effekt på tilgrænsende biotoper.	a) Landmanden reguleres i sin dyrkningsadfærd. b) Landmanden som naturforvalter i fx ådale og andre sammenhængende vådområder.
Interessenter ¹⁹ a) Udbydere b) Målgruppe c) Øvrige interessenter ²⁰	a) DFFE og amterne b) Landmænd c) Rådgivningstjenesten	a) DFFE og amterne b) Landmænd c) Rådgivningstjenesten	a) DFFE og amterne b) Landmænd c) Rådgivningstjenesten	a) DFFE og amterne b) Landmænd c) Rådgivningstjenesten	a) DFFE og amterne b) Landmænd c) Rådgivningstjenesten
Information og rådgivning ²¹	DFFE, amterne og konsulenttjenesten	DFFE, amterne og konsulenttjenesten	DFFE, amterne og konsulenttjenesten	DFFE, amterne og konsulenttjenesten	DFFE, amterne og konsulenttjenesten

¹⁴ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁵ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

¹⁶ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

¹⁷ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

¹⁸ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁹ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

²⁰ Rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

²¹ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

	informerer og rådgiver pr. korrespondance, vejledninger og internet.	informerer og rådgiver pr. korrespondance, vejledninger og internet.	informerer og rådgiver pr. korrespondance, vejledninger og internet.	informerer og rådgiver pr. korrespondance, vejledninger og internet.	informerer og rådgiver pr. korrespondance, vejledninger og internet.
Andet	-	-	-	-	-

ANALYSE-SKEMA

Geografiske miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger i særligt følsomme landbrugsområder

Virkemiddel	Nedsættelse af N-tilførslen	Etablering af efterafgrøder	Miljøvenlig drift af græs- og naturarealer	Etablering af ekstensive randzoner	Etablering af vådområder
Parameter					
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) 5 a) 2 b) 3 b) 2	a) 5 a) 2 b) 3 b) 2	a) 3 a) 4 (2) b) 5 b) 5 (2)	a) 5 a) 2 b) 5 b) 2	a) 5 a) 5 b) 5 b) 5
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	4	4	4	4	5
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	2	2	4	5	5
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ²²	3	3	1	3	1
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ²³	4	3	4	4	4
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ²⁴	2	2	5	4	5
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	1	1	1	1	1
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	5	5	5	5	5
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	3	3	3	3	3
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ²⁵	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ²⁶	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet
Andet	-	-	-	-	-

²² Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

²³ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

²⁴ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

²⁵ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

²⁶ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

8. Braklægning under hektarstøtteordningen

I. Beskrivelse

1. Formål

Ordningen blev indført som en del af 1992-reformen af EU's landbrugspolitik, hvis primære formål var at bidrage til en større ligevægt på markedet. Arealbetalingerne er en kompensation til landmændene for nedsættelsen af den garanterede mindstepris for korn og fjernelse af produktionsstøtten til oliefrø og proteinafgrøder. Jordudtagningspligten er et middel til at holde produktionsomfanget under kontrol.

Hektarstøtteordningen er stort set udtømmende fastlagt i EU-regler. De elementer af ordningen, der giver medlemsstaterne et vist spillerum for yderligere bestræbelser på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur, er knyttet til jordudtagningen.

I Danmark har man af hensyn til miljøet valgt at anvende muligheden for frivillig merudtagning samt muligheden for at udlægge brak i randzoner i form af braklagte striber på ned til 10 meters bredde med et mindsteareal på kun 0,10 ha langs åbne vandløb og søer. Hovedreglen er ellers, at brakarealer skal være mindst 20 meter brede med en størrelse på mindst 0,30 ha.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

I forbindelse med midtvejsrevisionen af Dagsorden 2000 reformen har Kommissionen foreslået, at hektarstøtteordningen tillige med de fleste øvrige markedsordninger afskaffes fra den 1. januar 2004 og erstattes af en såkaldt enkeltbetalingsordning.

Forslaget indebærer, at stort set al hidtidig direkte støtte til landmanden fremover samles i et beløb, der afkobles fra produktionen, dvs. støtten udbetales uden krav om en dertil knyttet specifik produktion. Det er dog et krav, at jorden holdes i "god landbrugsmæssig stand" – et begreb som det enkelte medlemsland selv skal fastlægge inden for en EU-ramme. I forslaget indgår endvidere at den garanterede mindstepris for korn nedsættes med 5%, som kompenseres med en vis forhøjelse af den hektarstøtte, der indregnes i den afkoblede støtte. Jordudtagningen videreføres på det nuværende niveau – 10% – idet de udtagne arealer ikke som nu må anvendes til non-food produktion, men skal braklægges og ligge fast i 10 år.

Kombinationen af afkobling af støtten fra produktionen og lavere kornpriser vil i givet fald medføre en yderligere generel ekstensivering af produktionen til gavn for vandmiljøet.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Hektarstøtte er en arealbestemt betaling for dyrkning af visse markafgrøder og udtagning af jord. Støtten ydes til dyrkning af korn, oliefrø, bælgssæd, oliehør, spindhør, hamp og til udtagne arealer.

Støttesatser for 2002

Afgrøde	Hektarstøtte
Korn	2.372,36 kr./ha
Bælgssæd	2.730,10 kr./ha
Oliefrø	2.372,36 kr./ha
Hør og hamp	2.372,36 kr./ha
Udtagning	2.372,36 kr./ha

Støttesatserne er reguleret for overskridelse af basisarealet på 3,04%.

Udtagne arealer

Ansøgere, der søger om hektarstøtte til mere end et vist areal (i Danmark 17,62 ha), har pligt til at udtage 10% af det samlede ansøgte areal og mulighed for at udtage op til 21,6%, dvs. kan have frivillig udtagning på op til 11,6%.

Udtagne arealer kan braklægges, dyrkes med non-food afgrøder eller økologer kan dyrke visse foderbælgplanter på arealerne. Der er mulighed for at udtage det samme areal i op til 5 år med sikkerhed for, at støttesatsen for det udtagne areal ikke nedsættes i forpligtelsesperioden, såkaldt garantibrak.

Udtagne arealer, der braklægges, er af hensyn til miljøet pålagt særlige restriktioner såsom krav om plantedække, forbud mod sprøjtning, gødskning og kunstvanding, begrænsninger for mekanisk jordbehandling og slåning m.m. Brakarealerne må ikke anvendes til kommercielle/produktionsmæssige formål, hvilket udelukker muligheder for fx afgræsning.

Frivillig udtagning

Medlemsstaterne er forpligtet til at give alle ansøgere mulighed for at udtage mindst 10% af det areal, der søges om støtte til. *En medlemsstat kan fastsætte højere procentsatser, der er afpasset efter de særlige forhold og sikrer en tilstrækkelig udnyttelse af landbrugsarealerne*²⁷. Det skal ved fastsættelsen af procentsatser således undgås, at udtagningen fører til en for stærk indskrænkning af landbruget i visse områder.

Formålet med anvendelsen af dette instrument i Danmark er at bidrage til en forbedring af vandmiljøet.

Foruden det generelle loft for obligatorisk plus frivillig udtagning på 21,6% er der givet amterne mulighed for at komme med indstilling om særligt høje braklægningsprocenter i Særligt Følsomme Landbrugsområder (SFL-områder). I 3 amter er braklægningsprocenten således forhøjet til 50%, mens satsen i 9 amter er forhøjet til 100%, dvs. hele bedriftens omdriftsareal kan braklægges i disse områder.

En forhøjelse af det generelle loft for udtagning vil medføre en større frivillig udtagning og dermed en ekstensivering af produktionen med en positiv virkning for miljøet til følge. Interessen for frivillig udtagning vil være bestemt af det økonomiske udbytte ved dyrkning af markafgrøder. Endvidere vil behovet for arealer til disponering af husdyrgødning spille ind, jf. at braklagte marker ikke må tilføres gødning.

En generel forhøjelse af loftet for frivillig udtagning vil således i områder med forholdsvis dårlig jord og stor husdyrproduktion kunne skabe problemer med at skaffe arealer til afsætning af gødningen, fordi de landmænd, der ikke har husdyr, vil være tilbøjelige til at gå op til loftet for frivillig udtagning. Denne problemstilling må antages at være baggrunden for, at Ringkøbing og Ribe amter ikke har ønsket en højere braklægningsprocent i SFL-områderne i disse amter.

En forhøjelse af det generelle loft for udtagning bør i givet fald være af begrænset omfang for at undgå, at der herved opstår regionale problemer med harmoni mellem areal og husdyr.

Brak i randzoner

Formålet med anvendelse af muligheden for at udlægge brak i 10 meter brede striber og med et areal på mindst 0,10 ha langs åbne vandløb og søer er at beskytte vandmiljøet.

Der har i EU, specielt fra engelsk side, tidligere været rejst ønske om til gavn for naturen, at få adgangen til at udlægge brak i 10 meter striber udvidet til at gælde for andre biotoper såsom levende hegn og gærder. Der har imidlertid hidtil ikke været tilstrækkelig tilslutning til at komme igennem med dette ønske.

En ændring af EU-reglerne i 2001²⁸ indebærer, at det nu er muligt at inddrage de 2 meter dyrkningsfri bræmmer i de braklagte arealer forudsat, arealerne opfylder omdriftskravet, som defineret i EU-bestemmelserne. Bræmmen skal således have været dyrket med en et-årig afgrøde i mindst et af årene i perioden 1987-91 for at kunne indgå i det braklagte areal.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Hensynet til harmoni mellem arealer og dyr kan i visse egne af landet afholde amterne fra at udnytte mulighederne for at afgive indstilling om ekstra udtagning i SFL-områder, ligesom EU-regler indebærer en vis begrænsning af den frivillige udtagning.

Medlemslandene er forpligtet til at foretage en ekstra kontrol af brak i randzoner. Endvidere en evt. ophævelse af hektarstøtteordningen med udgangen af 2003.

²⁷ Jf. artikel 6, stk. 5 i Rådets forordning (EF) nr. 1251/1999 af 17. maj 1999 om indførelse af en støtteordning for producenter af visse markafgrøder.

²⁸ Jf. Kommissionens forordning nr. 556/2001 af 21. marts 2001.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Som følge af hektarstøttens økonomiske betydning for den enkelte landmand må det antages, at stort set alle landmænd er omfattet af ordningen.

Udviklingen i antal ansøgere og samlet hektarstøtte 1997-2002

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Antal ansøgere, 1.000	63,0	61,4	59,1	56,4	53,9	51,5
Støtte i alt, mio. kr.	4684,3	4690,5	4732,3	4729,5	5161,7	4935,6

Ifl. Finanslov for finansåret 2003 og f.s.v.a. antal ansøgere i 2002, Direktoratet for FødevareErhverv.

Udviklingen i jordudtagning 1998-2002, 1000 ha

Udtagning/år	1998	1999	2000	2001	2002
Obligatorisk	85	176	174	177	182
Frivillig	68	36	39	41	42
Samlet	153	212	213	218	224
- heraf non-food	11	28	25	21	21
- heraf foderbælg				5	11

Satsen for obligatorisk udtagning var 5% i 1998 og 10% i de følgende år. Satsen for samlet udtagning har i alle årene været 21,6%.

Udtagne arealer, der anvendes til dyrkning af afgrøder til non-food anvendelse, må behandles som alle andre dyrkede arealer med hensyn til gødning og sprøjtning m.v. Disse arealer samt økologers udtagne arealer med foderbælgplanter, dvs. afgrøder med 50–100% kvælstoffikserende planter må derfor fradrages ved vurdering af udtagne arealers positive virkning på vandmiljøet.

Omfanget af frivillig udtagning i 1998 skal ses i sammenhæng med at udtagningsspligten dette år kun var på 5%, og at satsen for samlet udtagning i hele den betragtede periode har været 21,6%. Dette antyder, at der er en del formentlig mindre dyrkningssikre arealer, som mere permanent holdes som udtagne arealer.

Den lidt stigende trend i omfanget af frivillig braklægning i årene 1999 til 2002 kan have sammenhæng med nedsættelsen af garantiprisen for korn i forbindelse med Dagsorden 2000 reformen og deraf følgende ringere økonomi ved kornavl. Den samlede frivillige braklægning var i 2002 omkring 40.000 ha.

Direktoratet for FødevareErhverv har forsøgt at få belyst det kvantitative omfang af braklægningen i randzoner ved i 2002 at fastsætte en særlig afgrødekode for disse arealer. Det samlede anmeldte brakareal i randzoner viste sig i 2002 at være på 437 ha. Denne særlige afgrødekode har således kun været anvendt et år, og det må derfor påregnes, at ikke alle landmænd har været opmærksomme på at bruge denne kode.

Det bør erindres, at det her omtalte areal med brak i randzoner alene drejer sig om brak under undtagelsesreglen – 10 meter brede striber. Direktoratet for FødevareErhverv har ikke foretaget nogen opgørelse af brakarealer i disse zoner, som opfylder de almindelige regler om udtagne arealers størrelse og bredde.

Muligheden for fremover at få hektarstøtte for de 2 meter dyrkningsfri bræmmer, hvis de indgår i udtagne arealer, må antages generelt at virke fremmende for udlægningen af brakmarker langs åbne vandløb og søer, herunder brak i 10 meter brede striber.

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Har ikke været vurderet.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Kan ikke vurderes.

b) Forventet på lang sigt

Kan ikke vurderes.

8. Interessenter

a) Udbyder

Tilskudsordningen administreres af Direktoratet for FødevareErhverv.

b) Målgruppe

Landmænd.

c) Øvrige interessenter

Rådgivningstjenesten. I forbindelse med braklægning i SFL-områder er amterne også inddraget.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for FødevareErhverv udsender hvert år en omfattende vejledning om hektarstøtteordningen generelt og herunder om de ovenfor nævnte instrumenter. Vejledningen sendes til samtlige jordbrugere i Danmark omkring den 1. august gældende for den følgende vækstsæson. Desuden udsendes i februar en mere specifik vejledning til ansøgningen om hektarstøtte.

Direktoratet har løbende en tæt kontakt til landbrugets konsulenttjeneste i forbindelse med afklaring af fortolkningsspørgsmål og udmelding af nye regler m.v. Drøftelse af aktuelle spørgsmål med landbrugets organisationer og udveksling af informationer finder desuden sted én til to gange pr. kvartal i det særlige kontaktudvalg for hektarstøtteordningen.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 4 for frivillig brak og karakteren 5 for brak i randzoner på grund af forbuddet mod anvendelse af gødning og sprøjtemidler på arealerne. I randzoner nedsættes risikoen for direkte spredning af disse hjælpestoffer til vandmiljøet

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 4 for frivillig brak og karakteren 5 for brak i randzoner af samme grund som nævnt ovenfor.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 4 for frivillig brak og karakteren 4 for brak i randzoner af samme grund som nævnt ovenfor. Det sprøjtefrie miljø antages ligeledes at medføre større biologisk mangfoldighed.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 4 for frivillig brak og karakteren 4 for brak i randzoner med samme begrundelse som nævnt ovenfor.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 4 for frivillig brak og karakteren 4-5 for brak i randzoner som følge af skabelsen af et sprøjte- og gødningsfrit miljø.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 3 for frivillig brak og karakteren 5 for brak i randzoner. En vis mulighed for sammenhængende indsats via frivillig brak kunne vel forventes i ådale, der udlægges som SFL-område med en høj udtagningsprocent. Muligheden for brak i randzoner er under alle omstændigheder attraktiv, fordi der herved kan opnås hektarstøtte til de 2 meter dyrkningsfri bræmmer, såfremt disse opfylder omdriftskravet.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 2. Konkret skøn.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 2 for frivillig brak og karakteren 4 for brak i randzoner. Skøn for frivillig brak. Den ”nye mulighed” for at opnå hektarstøtte til de 2 meter dyrkningsfri bræmmer vurderes at øge interessen for brak i randzoner væsentligt.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 2-3. Skøn

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 5. Ordningen er horisontal og kan søges af jordbrugsbedrifter i hele landet.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 5. Amterne har mulighed for at komme med indstilling om forhøjet udtagning i SFL-områder – op til 100% brak i 10 meter brede randzoner kan anvendes ved alle åbne vandløb og søer.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 2. Ordningen er generel og anvendes på bedrifter. Det er den enkelte landmand, der træffer beslutning om braklægningens omfang og placering på bedriften.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Karakteren 3-4. Der er krav om en vis ekstra kontrol af brak i randzoner og behov for en ekstra administrativ indsats vedrørende den frivillige brak.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Karakteren 5. Der er efter direktoratets opfattelse ikke ekstra omkostninger for landmanden forbundet med at anvende de her omtalte muligheder.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Særlig braklægning under hektarstøtteordningen
Formål ²⁹	For at holde produktionsomfanget under kontrol samt beskytte vandmiljøet og få mere/bedre natur.
Vurdering af mulighed for at justere formålet ³⁰	Forslag om ophævelse af hastøtteordningen med udgangen af 2003.
Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø	Ekstra frivillig udtagning af arealer op til 21,6% generelt og med særlige høje satser i SFL-områder. Brakstriber i 10 meters bredde og et areal på min. 0,10 ha langs vandløb og søer.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ³¹	Omfattende frivillig udtagning kan i visse områder skabe harmoniproblemer mellem arealer og dyr. En vis begrænsning i EU-regler. Brak i randzoner kræver særlig kontrol.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ³²	2002: Frivillig brak omkring 40.000 ha. 2002: Brak i randzoner omkring 440 ha.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Er ikke vurderet
Effekt på landmænds adfærd ³³	
a) Konstateret på kort sigt	a) Kan ikke vurderes
b) Forventet på lang sigt	b) Kan ikke vurderes
Interessenter ³⁴	
d) Udbydere	a) DFFE
e) Målgruppe	b) Landmænd
f) Øvrige interessenter ³⁵	c) Rådgivningstjenesten og amter i SFL-områder.
Information og rådgivning ³⁶	Årlige vejledninger m.v. fra DFFE. Kontakt med landbrugets konsulenttjeneste og organisationer.
Andet	-

²⁹ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

³⁰ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

³¹ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

³² Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

³³ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

³⁴ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

³⁵ Rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

³⁶ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

Virkemiddel	Særlig braklægning under hektarstøtteordningen
Parameter	
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) Frivillig brak 4, Brak i randzoner 5 a) Frivillig brak 4, Brak i randzoner 5 b) Frivillig brak 4, Brak i randzoner 4 b) Frivillig brak 4, Brak i randzoner 4
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	Frivillig brak 4, Brak i randzoner 4-5
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	Frivillig brak 3, Brak i randzoner 5
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ³⁷	2
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ³⁸	Frivillig brak 2, Brak i randzoner 4
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ³⁹	2-3
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	5
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	5
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	2
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ⁴⁰	3-4
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ⁴¹	5
Andet	-

³⁷ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

³⁸ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

³⁹ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

⁴⁰ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

⁴¹ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

9. Privat skovrejsning med tilskud

Skovrejsningen kan opdeles i flere typer af skovrejsning:

- Privat skovrejsning med tilskud
- Statslig skovrejsning
- Kommunal skovrejsning
- Privat skovrejsning uden tilskud.

Nedenfor er det skovrejsning med tilskud, der er behandlet, med mindre andet fremgår af teksten.

Formål

Målet i VMP-II forliget var, at skovrejsningen i Danmark skulle forøges, så den udgør 20.000 ha i VMP-II perioden og reducerer nitratudvaskningen med 900 tons. Skovrejsning har en række positive effekter ud over begrænsning af nitratudvaskningen. Skovrejsningen bidrager også til

- at etablere en træproduktion på langt sigt,
- at opbygge et kulstoflager og dermed på sigt at give et bidrag til Danmarks klimaforpligtelse,
- at give muligheder for et bedre friluftsliv,
- at skabe mere varieret natur og
- at bidrage til beskyttelsen af drikkevandsressourcer, idet der næsten ikke anvendes gødning eller pesticider i skovdriften.

Vurdering af mulighed for at justere formålet

Tilskudsordningen til privat skovrejsning er flere gange blevet justeret. Senest er der i foråret 2003 udsendt en ny vejledning, hvori perioden for indkomstkompensation sættes ned til 10 år. Derved reduceres tilskuddet pr. ha med 25 %, hvilket betyder, at Skov- og Naturstyrelsen med samme ressourcer vil kunne yde tilskud til 33% flere arealer end hidtil.

I forlængelse af behandlingen af en ny skovlov ventes der at blive mulighed for at kunne anvende mere ekstensive plantemodeller og naturlig succession. Dette er allerede godkendt af EU-Kommissionen under Landdistriktsprogrammet og afventer nu skovlovens behandling for at kunne sættes i gang. Dette vil yderligere kunne reducere udgifterne i forbindelse tilskud til privat skovrejsning.

Kort beskrivelse af virkemidlet.

Tilskudsordningen til privat skovrejsning udbetales som et fast tilskud pr. ha. ny skov.

- Der ydes større tilskud til løv end til nål
- Der ydes større tilskud i skovrejsningsområder end udenfor.
- Der ydes et særligt tillæg for at anlægge skoven uden brug af pesticider
- Der ydes tilskud til hegn.
- Der ydes indkomstkompensation i 20 år (bliver nu sat ned til 10 år) til arealer i skovrejsningsområder.

EU deltager i finansieringen af tilskud til privat skovrejsning med ca 40 % af udgifterne.

Investeringsstilskuddet udbetales i 2 rater. 1 rate udbetales, når skoven er plantet, 2 rate udbetales, når træerne er 1 meter høje. Indkomstkompensationen udbetales 1 gang om året.

Der er fastsat krav til skovens størrelse, plantetallet, plantematerialet og bestemmelser om skovbryn.

Det nye skovareal bliver fredskov, og er derfor sikret som skov i al fremtid, ligesom skovens virkning på natur og miljø også bliver af varig karakter.

Gennemsnitsstørrelsen på tilskudsprojekter kan beregnes til 7-8 ha, men da projekterne ofte deles på grund af en 20 grænse og etableres i flere tempi, og da projekterne ofte ligger i tilknytning til anden skov må gennemsnitsstørrelsen vurderes noget højere.

Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet?

Der er ingen væsentlige barrierer for at få rejst skov med tilskud. Foreløbig har det været finanslovsbevillingen, der har været den begrænsende faktor. Siden VMP-II blev sat i gang i 1998, og der blev indført en indkomstkompensation, har der været en stor efterspørgsel efter at plante skov med tilskud. Efterspørgslen har været så stor, at der ikke blev penge til alle, og at det derfor blev nødvendigt at prioritere ansøgningerne i hver eneste ansøgningsrunde. Andre barrierer ligger bagved og kan blive aktive, hvis finansproblemet ikke var der. Det kan f.eks. gælde 35 ha reglen i Landbrugsloven.

Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden.

Skovrejsningen med tilskud har anvendt alle de midler, der har været afsat til formålet. Der er givet tilsagn til følgende arealer i perioden 1999, 2000, 2001 og 2002.

	Privat skovrejsning med tilskud	Statslig skovrejsning	Anden offentlig skovrejsning	Privat skovrejsning uden tilskud	I alt
	ha	ha	ha	ha	
1998	547	146	101	400	1194
1999	3304	358	70	400	4132
2000	1764	196	125	400	2485
2001	1288	175	64	400	1927
2002	1497	Ca. 200	29	400	2126
sum					11864

Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Alle de midler, der har været afsat til privat skovrejsning har været anvendt. Men da landdistriktsforordningen i 2000 afskar muligheden for at plante skov med tilskud på arealer, der var udtaget efter mvj-ordningen, væltede en af forudsætningerne for at nå målet. Det skønnes at have bevirket en reduktion af det tilplantede areal med 250 ha i årene 2000-2002 i forhold til de oprindeligt forudsatte.

For privat skovrejsning uden tilskud har der tidligere været skønnet en årlig tilplantning på 1100 ha pr. år. På grundlag af skovtællingen i 2000 sammenholdt med skovtællingen i 1990 må det nu antages, at den private skovrejsning uden tilskud og excl. juletrær kun udgør ca. 400 ha om året.

Effekt på landmænds adfærd.

Der er ingen tvivl om, at tilskudsordningen har tilskyndet en række landmænd til at rejse skov og omdefinere formålet med deres landbrugsejendom fra et produktionsformål til et rekreativt formål. Da skoven bliver fredskovspligtig vil ændringen få betydning både på kort og på langt sigt.

Interesserter

De interessenter, der optræder i sager om tilskud til privat skovrejsning er

- Skov- og Naturstyrelsen, der administrerer ordningen
- Ejerne
- Konsulenter, der typisk er en person fra en skovdyrkerforening, Hedeselskabet eller Danske Naturgårde.
- Amterne bliver hørt i alle sager om tilskud. Amternes skal gennemføre en screening i forhold til VVM bestemmelserne og skal vurdere sagen i forhold til regionplanen og bestemmelserne i Naturbeskyttelsesloven.
- De lokale museer får sagerne i høring med henblik på at hindre beskadigelse af (skjulte) fortidsminder. Hensigten er at plante skånsomt uden dybdepløjning eller slet ikke plante, hvis der er begrundet mistanke om at et areal indeholder værdifulde fortidsminder.
- Direktoratet for FødevareErhverv, der udbetaler ha-støtte. Det påses, at der ikke udbetales støtte til det samme areal 2 gange.

Information og rådgivning.

Informationsmateriale består af et Skov-info hæfte og en vejledning, der bl.a. findes på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside. De kan også findes gennem links fra skovbrugskonsulenters hjemmesider.

Vejledning ydes af

Skov- og Naturstyrelsen, amter, rådgivningstjenesten og skovbrugskonsulenterne.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Privat skovrejsning med tilskud	2	3	4-??
Formål ⁴²	Fremme skovrejsning og tilgodese træproduktion, friluftsliv, natur og miljøbeskyttelse (som f.eks grundvand)			
Vurdering af mulighed for at justere formålet ⁴³	Der er udarbejdet en ny vejledning, der afkorter perioden med indkomstkompensation. Tilskuddet pr. ha mindre og der kan plantes ca. 33% flere ha for de samme penge.			
Kort beskrivelse af virkemidlet	Tilskud prioriteres i skovrejsningsområder, og dernæst i forhold til drikkevandsinteresser, miljø mv. Der udbetales et fast tilskud pr. ha plantet skov og der udbetales indkomstkompensation i 20 år.			
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ⁴⁴	Der er trods forudsigelser om det modsatte ikke indtruffet en mætning af efterspørgslen.			
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ⁴⁵	I alle ansøgningsrunder har der været ansøgning for et større beløb end det, der var til rådighed. Xx ha tilsagn Xx kr tilsagn			
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	I forhold til den oprindelige vmp-2 var forventningen, at der skulle plantes xx ha skov I forhold til midtvejsevalueringen var forventningen, at der skulle plantes xx ha			
Effekt på landmænds adfærd ⁴⁶				
c) Konstateret på kort sigt	Ja			
d) Forventet på lang sigt	Ja			
Interesser ⁴⁷	Landmænd, rådgivningstjeneste, skovbrugskonsulenter, Skov- og Naturstyrelsen, amter.			
Information og rådgivning ⁴⁸	Informationsmateriale består af et Skov-info hæfte og en vejledning, der bl.a. findes på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside. De kan også findes gennem links fra skovbrugskonsulenters hjemmesider. Vejledning ydes af Skov- og Naturstyrelsen, amter, rådgivningstjenesten og skovbrugskonsulenterne.			
Andet				

⁴² Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁴³ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

⁴⁴ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

⁴⁵ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

⁴⁶ Er den enkelte landmænds praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁴⁷ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for Fødevarerhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁴⁸ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

<i>Virkemiddel</i>	1	2	3	4-??
Parameter	Privat skovrejsning			
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a.2,a.2 b.2,b.2			
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	-			
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	2			
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ⁴⁹	3			
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ⁵⁰	2			
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ⁵¹	3			
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	2			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	4			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	4			
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ⁵²	2-3			
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ⁵³	2-4			
Andet				

⁴⁹ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

⁵⁰ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁵¹ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

⁵² Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

⁵³ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

10. Naturforvaltningsprojekter

I. Beskrivelse

Virkemiddel	Naturforvaltning	2	3	4- ??
Formål ⁵⁴	Med gennemførelse af konkrete aktiviteter og projekter at bevare og forbedre betingelserne for dyr og planter og deres levesteder, herunder renere vandmiljø og forbedre mulighederne for rekreative interesser og velfærd. Kan opfylde internationale og nationale forpligtelser/direktiver vedr. forbedringer for flora og fauna og kan indfri målene i strategier vedr. natur, skove, vandmiljø, grundvand, klima, velfærd og friluftsliv. Amterne bevare eksisterende naturtyper og etablerer ny natur. Opgaverne omfatter konkrete projekter til lands og til vands, planlægning, overvågning, tilsyn og formidling.			
Vurdering af mulighed for at justere formålet ⁵⁵	Formålet og herunder aktiviteter og projekter kan nemt justeres efter forskellige strategier og særlige indsatsområder. Endvidere kan justering af midler til aktiviteter foregå årligt i den årlige tildeling via finansloven Aktiviteter sker også i samarbejd med lodsejere og ved at formidle tilskud. Støttmuligheder kan ændre/intensivere indsatsen.			
Kort beskrivelse af virkemidlet	Der gennemføres projekter med anlægsarbejder eller pleje på konkrete arealer, samt formidling og aktiviteter af og i naturen som velfærdsforbedringer og med rekreative formål. Aktiviteterne foregår med fuld borgerinddragelse, gennem frivillige aftaler og med fuld kompensation i tilfælde af rådighedsindskrænkelse.			
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ⁵⁶	Generelt er det kun mængden af ressourcer/midler der begrænser aktiviteterne. I nogle dele af landet kan tillige unormalt høje jordpriser være en barrierer. En anden barriere er landbrugsloven, hvorefter er ikke ønske arealer taget ud af landbrugspligten.			
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ⁵⁷	For perioden 1989 – 1998 er der foretaget en detaljeret opgørelse. Her er der etableret ny natur på i alt ca. 11.000 ha i form af nye skove, søer, enge m.v. Ca. 4.500 hektar er agerjord, der vil blive omlagt til ny natur. Arealerne omfatter samlet 438 projekter fordelt over hele landet. Opgørelsen er ikke ajourført. (((Disse tal angivelser omfatter vel den samlede indsats?)))			
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	(der er ingen politiske mål i dag på f.eks. ha/ år). I finansloven fremgår tilstræbt fordeling af de årlige midler til natur, skovrejsning, friluftsliv og kulturhistorie (40%/30%/20%/10%) for så vidt gælder den statslige naturforvaltning. Amternes indsats er langt større end den bloktilskuds-betingede, og derfor er indsatsen ikke at sammenligne med de anbefalede kriterier.			
Effekt på landmænds adfærd ⁵⁸ e) Konstateret på kort sigt f) Forventet på lang sigt	a) God effekt mht. borgerinddragelse og indflydelse på projektet. Ringe effekt og skepsis begrundet med usikkerhed vedr. muligheder i den nye arealanvendelse, usikkerhed for fremtiden, og følelsesmæssigt ved afhændelse af arealer, slægtsgården mm. b) God effekt på lang sigt begrundet med bedre arrondering af produktionsarealer, bedre muligheder for friluftsliv (jagt og fiskeri), stigende ejendomsvurderinger og herlighedsværdier.			
Interessenter	Alle arealforvaltere, myndigheder og interesseorganisationer Naboer!!!!!!!!!!!!			
Information og rådgivning ⁵⁹	Der informeres gennem offentlige møder, hjemmebesøg, foldere og nyhedsbreve. Primært udført af Skov- og Naturstyrelsen, men også amter, DFFE og landboforeninger			
Andet Formidling	Amterne udarbejder informationsmateriale og yder en informativ indsats for at formidle kendskabet til naturen og mulighederne for friluftsliv.			

⁵⁴ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁵⁵ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

⁵⁶ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

⁵⁷ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

⁵⁸ Er den enkelte landmænds praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁵⁹ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

<i>Virkemiddel</i>	Naturforvaltning	2	3	4-??
Parameter				
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for b) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) Kort 5, lang 5 b) Kort 5, lang 5			
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	5			
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	5			
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ⁶⁰	5			
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ⁶¹	4			
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ⁶²	5			
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	4			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	5			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	3			
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ⁶³	4			
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ⁶⁴	3			
Andet				

⁶⁰ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

⁶¹ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁶² Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

⁶³ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

⁶⁴ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

(11, 12 & 13) De nye og gamle ordninger for økologisk jordbrugsproduktion m.v.

Til afløsning for den *nuværende tilskudsordning til økologisk jordbrugsproduktion* (11) er EU-Kommissionen ansøgt om at godkende, at der indføres to nye tilskudsordninger fra årsskiftet 2003/04: *Miljøbetings tilskud* (12) og *Omlægningstilskud* (13).

Det *miljøbetings tilskud* kan søges af både konventionelle og økologiske jordbrugere og ydes med betingelse om, at de tilmeldte arealer dyrkes uden brug af plantebeskyttelsesmidler (bortset fra de tilladte midler efter økologibekendtgørelsen) og med et gødningsforbrug, der holder sig inden for reglerne for økologisk drift (140 kg total N pr. ha i gennemsnit).

Omlægningstilskuddet kan søges til arealer, der nyomlægges fra konventionel til økologisk drift. I det følgende beskrives de to nye ordninger i overordnet træk, idet der tages forbehold for eventuelle ændringer, der kan opstå i forbindelse med EU's godkendelse og i bekendtgørelsesfasen.

11. Tilskud til økologisk jordbrugsproduktion

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet med at give tilskud er:

- at fremme miljøaspekterne gennem stop for pesticidanvendelse og reduktion af kvælstofudvaskningen
- at fremme de bløde kvaliteter som dyrevelfærd, arbejdsmiljø m.v.
- at fremme produktionen af økologiske fødevarer

Ordningen er en del af Landdistriktsprogrammet, hvor det overordnede formål er at fremme en bæredygtig og sammenhængende udvikling, herunder skabe bedre leve- og arbejdsvilkår i landdistrikterne. Desuden er formålet at udvikle kvaliteten af produktionen inden for land- og skovbruget og samtidig tage øget hensyn til miljø, økologi og dyrevelfærd.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Der vil kunne stilles yderligere krav til anvendelse af mængden kvælstof, men det ville skulle ske som en egentlig bestemmelse i regelsættet for økologisk produktion, der er defineret gennem EU's forordning nr. 2092/91. Da der på sigt vil være mulighed for at kombinere økologitilskudsordningen med miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ-foranstaltninger), som går specifikt på nedsættelse af kvælstofforbrug, anses det ikke for formålstjenligt at justere på formålet med ordningen.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Økologitilskud ydes som et arealtilskud til bedrifter, som er autoriserede til økologisk jordbrugsproduktion. Der ydes kun tilskud til arealer, der dyrkes efter den økologiske produktionsmetode. Dette indbefatter, at der ikke må sprøjtes eller tilføres kunstgødning i produktionen. Der er også grænser for mængden af anvendt husdyrgødning.

Tilsagn om tilskud ydes for perioder på minimum 5 år. Ordningen har på nuværende tidspunkt nedenstående tilskudsatser.

Ansøger	Tilskudstyper	Arealer under omlægning		Arealer færdigomlagte			Ny periode
		År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	År 1-5
Alle	Grundtilskud	600	600	600	600	600	600
Alle	Omlægningstilskud	450	450				0
Alle	Tilskud til vedvarende græs	600	600	600	600	600	600
Kun SFL*	Tillæg til SFL-arealer	500	500	500	500	500	500
Uden mælkekvote	Omlægning af planteavl	2.000	2.000	1.200	500	500	0
	Loft	5.000	5.000	4.000	3.500	3.500	3.500

*Særligt Følsomme Landbrugsområder. Udpeges af amterne.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Den økologiske andel af arealet og antallet af landmænd er på ca. 6% for begge parametre. Potentielt er der altså rige muligheder for at udnytte virkemidlet.

Men i praksis er det markedet for økologiske produkter, der bestemmer, hvor stor en udbredelse ordningen får. Rentabiliteten i økologisk produktion er afhængig af merpriser for de økologiske varer. En videre udbredelse kræver derfor initiativer, der fremmer markedet for økologiske produkter.

Da tilskuddet medfinansieres med 50% fra EU, er der begrænsninger i hvor høje beløb, der kan ydes. Tilskuddet skal beregnes på grundlag af indkomsttabet og ekstraomkostninger som følge af forpligtelsen samt behovet for at skabe et incitament. Incitamentstillæg kan maksimalt udgøre 20% af tilskuddet. Medmindre man vælger at give et højere tilskud med en lavere medfinansieringsprocent, kan tilskudsstørrelsen ikke hæves yderligere i forhold til det nuværende niveau.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Her følger en skematisk fremstilling af ordningens hovedtal for de sidste 3 år.

	2000	2001	2002
Antal tilsagn ca.	2.900	3.300	3.500
Antal hektar ca.	161.000	167.000	172.000
Udbetalt beløb i mio. kr.	137,1	207,4	194,4

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Vandmiljøplan II havde som mål, at der skulle være 230.000 ha, som var omlagt i 2003. Dette mål er nedjusteret til 217.500 ha i 2004. Der har dermed ikke været den forventede udvikling, men der har været en støt stigning i antallet af omlagte ha indtil 2002, hvor udviklingen er stagneret. For 2003 er der ikke kommet yderligere arealer til.

Aktuelt er godt ca. 172.000 ha omlagt eller under omlægning, og da der er et aktuelt overudbud af en række toneangivende økologiske produkter, synes det tvivlsomt, at målet nås, uden der sker et væsentligt skred i den indenlandske efterspørgsel efter økologiske varer, eller der sker en væsentlig bedring af muligheder for at eksportere overproduktionen af økologiske varer.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Det har stor effekt på landmandens adfærd at påtage sig at dyrke efter de økologiske principper. Det indebærer, at der fra omlægningens start ikke bruges pesticider, og at gødningsforbruget nedsættes.

b) Forventet på lang sigt

Da der er tale om bindingsperioder på minimum 5 år for tilsagn om tilskud, har ordningen virkning på længere sigt end blot de enkelte dyrkningsår. Effekten af virkemidlet er også, at landmændene opnår et højere vidensniveau om skånsomme dyrkningsmetoder. Denne videnslæring vil være gavnlig på lang sigt. Erfaringerne fra økologisk jordbrug har også givet inspiration til miljøforbedrende driftsændringer i det konventionelle landbrug.

8. Interessenter

a) Udbydere

Tilskudsordningen administreres af Direktoratet for FødevareErhverv.

b) Målgruppe

Alle typer af økologiske jordbrugere.

c) Øvrige interessenter

Plantedirektoratet, amterne og rådgivningstjenesten. En del af de offentligt ejede arealer er også omlagt til økologisk drift. Ansvarlige for vandforsyningen kan også have interesse i at anvende økologisk jordbrugsdrift i vandindvindingsområder.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for FødevarerErhverv informerer om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledninger og ansøgningsskemaer. Der annonceres i aktuelle medier ved ansøgningsfrister. Der er derudover en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmodtagere rådgives ved henvendelse pr. brev eller telefon samt i meddelelser, som udsendes til samtlige autoriserede økologer.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Ordningen vil få en direkte og umiddelbar positiv effekt på vandmiljøet. Udvaskning og nedsivning af ikke omsat kvælstof samt pesticidrester og derivater heraf vil aftage. Fastholdes aftalen på den samme jord over en længere årrække, må det forventes, at udvaskning og nedsivning af pesticidrester og derivater heraf vil ophøre.

I VMP II af 17. februar 1998 er miljøeffekten mht. kvælstofudvaskningen ved omlægning til økologisk jordbrugsproduktion vurderet af Danmarks Miljøundersøgelser og Danmarks Jordbrugsforskning. Det er her vurderet, at 170.000 ha vil nedbringe udvaskningen med 1.700 tons N pr. år. Det svarer til en årlig reduktion på 10 kg N pr. ha ved økologisk drift i forhold til konventionel drift.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Virkningen er som på kort sigt umiddelbar og direkte. Effekten aggregeres så at sige over tid med en årlig effekt på 10 kg N mindre udvaskning pr. år pr. ha. og en meget stor reduktion af udvaskningen af pesticidrester over årene.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Direktoratet forventer, at ordningen vil have en positiv naturmæssig gevinst på baggrund af især pesticidfri dyrkning, men det reducerede kvælstofforbrug ventes også at bidrage hertil sammen med reglen om naturgødning i stedet for kunstgødning. Begge dele medvirker således til at øge biodiversiteten både mht. flora og fauna.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Direktoratet forventer, at ordningen vil have betydelige naturmæssige gevinster på baggrund af pesticidfri dyrkning samt reduceret kvælstofudvaskning i kombination med reglen om, at tilførslen kun må ske i form af naturgødning.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 5. Som nævnt ovenfor er der klare effekter på begge parametre.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 4. Virkemidlet har her positiv effekt, da der er tale om en skånsom produktionsform. Drift med kvæg og andre græsædere er udbredt i økologisk jordbrug og vil derfor være velegnet til græsningspleje af ådale. Det vil især kunne sikre biodiversiteten i disse områder. I den udstrækning der er marked for fx økologisk studekød, vil der være et kommercielt incitament til økologisk drift i ådale. Hvis der ønskes en fuldstændig fjernelse af kvælstofpåvirkning fra landbrugsarealer i ådale, skal der dog kombineres med andre virkemidler.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 4. Der planlægges en reform af den nuværende tilskudsordning med virkning fra den 1. januar 2004, hvorved der sker langt større integration/samspil med foranstaltningerne under MVJ. Økologerne og de konventionelle jordbrugere får mere lige adgang til de geografiske og horisontale tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammets foranstaltninger til miljøvenligt landbrug.

Sikring af lav udledning af næringsstoffer fra økologisk drift vil med fordel kunne styrkes ved at kombinere med et krav om at føre balanceregnskab for kvælstof og fosfor (Grønne regnskaber).

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 5. Når landmanden tilmelder sig ordningen, er der en klar ændring af adfærd på vej. Den økologiske produktionsmetode vil i høj grad medvirke til at give landmanden en mere miljørigtig adfærd.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 5. Da økologisk drift vælges frivilligt med forventning om økonomisk indtjening ved afsætning til det økologiske marked, vil der normalt være et stort medejerskab og entusiasme for at kunne vise positive resultater. Økologiske landmænd er typisk en gruppe, som er meget entusiastiske og engagerede i miljøspørgsmål.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 5. Virkemidlet er allerede nu horisontalt. Der er ikke umiddelbart nogle barrierer for denne anvendelse.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 3. I områder med fx drikkevandsboringer kan virkemidlet anvendes til at fjerne faren for nedtrængning af pesticidrester. Der vil også være en vis effekt i forhold til nedbringelsen af kvælstofudvaskningen, men for at nedbringe denne yderligere skal der kombineres med andre virkemidler.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 5. Ordningen omfatter typisk hele bedriften.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet. Omkostningerne består af administrationsomkostningerne i Miljø- og Økologikontoret til den del, der vedrører økologiordningen, samt tillæg af overheads- og administrationsomkostninger i direktoratets servicekontorer, der vedrører økologiordningen. Hertil kommer omkostningerne i Plantedirektoratet til gennemførelse af den fysiske kontrol i ca. 5% af tilskudssagerne. Desuden forudsætter ordningen også, at Plantedirektoratet gennemfører en årlig fysisk kontrol på samtlige bedrifter for at garantere, at produktionen opfylder kravene i EU's forordning nr. 2092/91 m.v.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet. Tilskudssatserne er udregnet efter de meromkostninger og indkomsttab, som landmanden har i forbindelse med deltagelse i ordningen. Dertil kommer et incitamentstillæg. Det er dog stadig en forudsætning for rentabilitet, at der er afsætning for den økologiske produktion til en vis merpris.

12. Miljøbetings tilskud

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet med tilskudsordningen er at fremme miljøaspekterne gennem stop for pesticidanvendelse og reduktion af kvælstofudvaskningen.

Ordnningen er en del af Landdistriktsprogrammet, hvor det overordnede formål er at fremme en bæredygtig og sammenhængende udvikling, herunder skabe bedre leve- og arbejdsvilkår i landdistrikterne. Desuden er formålet at udvikle kvaliteten af produktionen inden for land- og skovbruget og samtidig tage øget hensyn til miljø, økologi og dyrevelfærd.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Formålet er snævert knyttet til ingen brug af plantebeskyttelsesmidler. Reglen for begrænsning af kvælstofanvendelsen er i en lang række tilfælde mindre snævert. Men det er da også planlagt, at ordningen skal kunne kombineres med andre miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ-foranstaltninger), eksempelvis nedsættelse af kvælstofforbruget til 60% af behovet.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Tilskuddets ydes til alle jordbrugere, der på de tilmeldte dyrkede arealer (inkl. vedvarende græs) opfylder et krav om ikke at anvende plantebeskyttelsesmidler – bortset fra de plantebeskyttelsesmidler som økologer kan anvende, jf. økologibekendtgørelsens regler. Det er desuden en betingelse, at der maksimalt anvendes 140 kg total N pr. ha i gennemsnit på bedriften, eller at kvælstoftilførslen på de tilmeldte arealer nedsættes til maksimalt 75% af kvælstofsbehovet, jf. Plantedirektoratets bekendtgørelse om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække.

Tilskuddet ydes som et arealtilskud i et tilsagn om tilskud for en 5-årig periode. Under ordningen forventes der ydet et årligt tilskud på 870 kr. pr. ha. Det understreges, at det forudsætter EU-Kommissionens godkendelse.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Da der er tale om en ny kommende tilskudsordning, er det vanskeligt at allerede nu at tale om barrierer for anvendelsen af virkemidlet.

Erhvervet har oplyst, at de med de foreliggende regler forventer, at der kan blive stor søgning til denne ordning. Det er således blevet skønnet fra erhvervets side, at der kan være en potentiel ansøgning op til 600.000 ha.

Blandt andet derfor er det politisk besluttet at fastsætte en prioriteret adgang til ordningen, hvorunder ansøgninger fra økologer får første prioritet. Dernæst kommer ansøgninger, der omfatter hele bedriften, og sidst honoreres ansøgninger fra bedrifter, der kun tilmelder en del af deres bedrift.

Hvis erhvervets forventninger bare tilnærmelsesvist bliver opfyldt, så vil der blive tale om en historisk meget stor søgning til et af de frivillige virkemidler.

Af hensyn til EU-reglerne for statsstøtte og da tilskuddet medfinansieres af EU med 50%, så er der begrænsninger for tilskuddets størrelse. Tilskuddet skal således beregnes på grundlag af indkomsttab og ekstraomkostninger som følge af forpligtelsen samt behovet for at skabe et incitament. Incitamentstillæg kan maksimalt udgøre 20% af tilskuddet. Medmindre man vælger at give et højere tilskud med en lavere medfinansieringsprocent, og forudsat EU-Kommissionen kan godkende det efter statsstøttereglerne, så kan tilskudsstørrelsen ikke hæves nævneværdigt i forhold til det nuværende niveau.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Virkemidlet er som nævnt i indledningen kun på tegnebordet. Der er derfor ikke imperiske data for dette virkemiddel.

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Ifølge den reviderede Vandmiljøplan II er det målet, at der skal være 100.000 ha drevet under MVJ-foranstaltningerne i 2003 og 217.500 ha drevet efter den økologiske produktionsmetode i 2004.

Hvis erhvervets vurdering af den potentielle søgning til dette nye virkemiddel bliver indfriet, så vil disse mål sammenlagt blive opfyldt. Imidlertid er der finansielle begrænsninger inden for de afsatte bevillingsrammer på Finansloven, hvorved der alene er midler til at opnå de allerede fastsatte arealmål.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstatere på kort sigt

Det har stor effekt på landmandens adfærd at påtage sig at dyrke efter mere ekstensive principper. Specielt stoppet af brugen af plantebeskyttelsesmidler må forventes at få en afgørende og positiv effekt på landmandens adfærd, der må forventes at få god effekt for miljø og natur.

b) Forventet på lang sigt

Da der er tale om bindingsperioder på 5 år for tilsagn om tilskud, har ordningen virkning på længere sigt end blot de enkelte dyrkningsår. Effekten af virkemidlet er også, at landmændene opnår et højere vidensniveau om skånsomme og ekstensive dyrkningsmetoder. Denne videnslæring vil være gavnlig på lang sigt. Jo flere der begynder at producere ekstensivt, jo større bliver erfaringen og interessen for at drive under denne produktionsform til gavn for både miljø, natur og arbejdsmiljø.

8. Interessenter

a) Udbyder

Tilskudsordningen administreres af Direktoratet for FødevarerErhverv.

b) Målgruppe

Alle typer af jordbrugere.

c) Øvrige interessenter

Plantedirektoratet, amterne og rådgivningstjenesten. Ansvarlige for vandforsyningen kan også have interesse i, at der udøves en ekstensiv jordbrugsproduktion i vandindvindingsområder.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for FødevarerErhverv vil informere om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledninger og ansøgningsskemaer. Der annonceres i aktuelle medier ved ansøgningsfrister. Derudover vil der være en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmottagere rådgives ved henvendelse pr. brev eller telefon samt i meddelelser, som udsendes til samtlige autoriserede økologer.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Ordningen vil få en direkte og umiddelbar positiv effekt på vandmiljøet. Udvaskning og nedsivning af ikke omsat kvælstof samt pesticidrester og derivater heraf vil aftage. Fastholdes aftalen på den samme jord over en længere årrække, må det forventes, at udvaskning og nedsivning af pesticidrester og derivater heraf vil ophøre.

I VMP II af 17. februar 1998 er miljøeffekten mht. kvælstofudvaskningen ved omlægning til økologisk jordbrugsproduktion vurderet af Danmarks Miljøundersøgelser og Danmarks Jordbrugsforskning. Det er her vurderet, at 170.000 ha vil nedbringe udvaskningen med 1.700 tons N pr. år. Det svarer til en årlig reduktion på 10 kg N pr. ha ved økologisk drift i forhold til konventionelt.

Da der i princippet gælder samme regler i nuværende ordning mht. begrænsning af mængden af tilført kvælstof og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler, må det vurderes, at der opnås samme effekt for vandmiljøet ved nuværende ordning. Det er endnu ikke fastlagt i hvilket omfang, det har betydning for udvaskningen af kvælstof om, den tilførte kvælstof er organisk eller uorganisk.

Effekten er dog under alle omstændigheder meget afhængig af, hvilket kvælstofforbrug der rent faktisk var på arealet, før det blev tilmeldt ordningen. Er der mange arealer med en mindre kvælstofnorm, der tilmeldes, er effekten mindre, end hvis arealerne har en høj kvælstofnorm. Den indlagte prioritering, hvor økologiske og andre, der tilmelder hele bedriften, prioriteres forud for andre, medvirker til at få fuld effekt svarende til ovennævnte niveau.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Virkningen er som nævnt under a) umiddelbar og direkte. Effekten aggregeres så at sige over tid med en årlig effekt på 10 kg N mindre udvaskning pr. år pr. ha og en meget stor reduktion af udvaskningen af pesticidrester over årene.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Direktoratet forventer, at ordningen vil have en positiv naturmæssig gevinst på baggrund af især pesticidfri dyrkning, men det reducerede kvælstofforbrug ventes også at bidrage hertil. Begge dele medvirker således til at øge biodiversiteten både mht. flora og fauna.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Direktoratet forventer, at ordningen vil have betydelige naturmæssige gevinster på baggrund af pesticidfri dyrkning samt reduceret kvælstofudvaskning.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 5. Som nævnt ovenfor er der klare effekter på begge parametre.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 4. Virkemidlet har her positiv effekt, da der er tale om en skånsom produktionsform uden brug af plantebeskyttelsesmidler. Drift med kvæg og andre græsædere er udbredt i vådområder og dermed velegnede til græsningspleje af ådale. Det vil især kunne sikre biodiversiteten i disse områder. Hvis der ønskes en fuldstændig fjernelse af kvælstofpåvirkning fra landbrugsarealer i ådale, skal der dog kombineres med andre virkemidler.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 5. Med reformen af tilskudsordningen til økologisk jordbrug, hvor dette tilskud er en del af, sker der en langt større integration/samspil med foranstaltningerne under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger. Økologerne og de konventionelle jordbrugere får mere lige adgang til de geografiske og horisontale tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammets foranstaltninger til miljøvenligt landbrug. Der kan eksempelvis opnås en endnu større miljøeffekt, hvis jordbrugere vælger at kombinere ordningen med en MVJ-foranstaltning for yderligere nedsættelse af kvælstofforbruget.

Sikring af lav udledning af næringsstoffer fra disse bedrifter vil med fordel kunne styrkes ved at kombinere med et krav om at føre balanceregnskab for kvælstof og fosfor (Grønne regnskaber).

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 5. Når landmanden tilmelder sig ordningen, er der en klar ændring af adfærd på vej. Den ekstensive produktionsmetode vil i høj grad medvirke til at give landmanden en mere miljørigtig adfærd. De klare regler med direkte effekt for miljøet vil selvfølgelig i sig selv sikre, at landmænd ændrer adfærden.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 5. Det må forventes, at en del af de tilmeldte jordbrugere vil føle sig inspirerede til at finde alternativer til plantebeskyttelsesmidler ved at ændre dyrkningsmetoder, sorter og markskifte. Det kan medvirke til større medejerskab og entusiasme for at kunne vise positive resultater. Det vil sikkert også virke befordrende herpå, hvis ordningen får en større udbredelse, som erhvervet forventer.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 5. Virkemidlet planlægges horisontalt. Der er ikke umiddelbart nogle barrierer for denne anvendelse.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 3. Ordningen er tænkt horisontalt, jf. punkt 7. I områder med fx drikkevandsboringer kan virkemidlet anvendes til at fjerne faren for nedtrængning af pesticidrester. Der vil også være en vis effekt

i forhold til nedbringelsen af kvælstofudvaskningen, men for at nedbringe denne yderligere skal der kombineres med andre virkemidler.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 5. Gennem ordningens direkte krav om stop for brug af plantebeskyttelsesmidler og begrænsning i kvælstofforbruget er ordningen meget målrettet på bedrifter. Gennem prioriteringen blandt ansøgerne må det forventes, at ordningen primært omfatter hele bedrifter. Ansøgere, der kun søger om tilslutning for en del af deres areal, vil formentlig søge for den del af bedriften, hvor compensationen giver dem den største fordel.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet. Omkostningerne består af administrationsomkostningerne i Miljø- og Økologikontoret til den del, der vedrører tilskudsordningen, samt tillæg af overheads- og administrationsomkostninger i direktoratets servicekontorer, der vedrører ordningen. Hertil kommer omkostningerne i Plantedirektoratet til gennemførelse af den fysiske kontrol i ca. 5% af tilskudssagerne.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet. Tilskudssatserne er udregnet efter de meromkostninger og indkomsttab, som landmanden har i forbindelse med deltagelse i ordningen, dertil kommer et incitamentstillæg. Det er dog stadig en forudsætning for rentabilitet, at der er afsætning for den økologiske produktion til en vis merpris.

13. Omlægning til økologisk jordbrugsproduktion

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet med at give tilskud er:

- at fremme miljøaspekterne gennem stop for pesticidanvendelse og reduktion af kvælstofudvaskningen
- at fremme de bløde kvaliteter som arbejdsmiljø, dyrevelfærd, m.v.
- at fremme produktionen af økologiske fødevarer

Ordningen er en del af Landdistriktsprogrammet, hvor det overordnede formål er at fremme en bæredygtig og sammenhængende udvikling, herunder skabe bedre leve- og arbejdsvilkår i landdistrikterne. Desuden er formålet at udvikle kvaliteten af produktionen inden for land- og skovbruget og samtidig tage øget hensyn til miljø, økologi og dyrevelfærd.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Formålet er meget bredt. Omfatter således en integration af formålene om bedre miljø, arbejds- og dyrevelfærd, naturpleje og biodiversitet m.m.

Der kan dog stilles yderligere begrænsninger på anvendelsen af mængden af kvælstof, hvilket vil fremme miljøhensynet. Det forventes dog allerede, at det vil være muligt at kombinere ordningen med en række miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ-foranstaltninger), hvorved formålet om yderligere kvælstofreduktion kan opfyldes under nærmere kriterier.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Tilskuddet ydes som et arealtilskud til bedrifter, som er autoriserede til økologisk jordbrugsproduktion. Der ydes kun tilskud til arealer, der dyrkes efter den økologiske produktionsmetode. Dette indbefatter, at der ikke må sprøjtes eller tilføres kunstgødning i produktionen. Der er også grænser for mængden af anvendt husdyrgødning.

Tilsagn om tilskud og dermed forpligtelsen gælder for en 5-årig periode. Under ordningen forventes der ydet et tilskud på 2.600 kr. pr. ha for hele perioden med udbetaling af 1.300 kr. pr. ha i de første to år af perioden. Det understreges, at det forudsætter EU-Kommissionens godkendelse.

Tilskuddets størrelse skal ses i sammenhæng med det miljøbetingede tilskud, idet alle der opfylder betingelserne for økologisk jordbrugsproduktion samtidig opfylder betingelserne for at opnå det miljøbetingede tilskud. Betalingen for at opnå formålet om stop for pesticidanvendelse og reduktion af kvælstofudvaskningen sker således gennem reglerne for det miljøbetingede tilskud. Men disse regler skal altså også være opfyldt under denne tilskudsordning pga. krav om økologiautorisation.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Den økologiske andel af arealet og antallet af landmænd er på ca. 6% for begge parametre. Potentielt er der altså rige muligheder for at udnytte virkemidlet.

Men i praksis er det markedet for økologiske produkter, der bestemmer, hvor stor en udbredelse ordningen får. Rentabiliteten i økologisk produktion er afhængig af merpriser for de økologiske varer. En videre udbredelse kræver derfor initiativer, der fremmer markedet for økologiske produkter.

Af hensyn til EU-reglerne for statsstøtte og da tilskuddet medfinansieres af EU med 50%, så er der begrænsninger for tilskuddets størrelse. Tilskuddet skal således beregnes på grundlag af indkomsttab og ekstraomkostninger som følge af forpligtelsen samt behovet for at skabe et incitament. Incitamentstillæg kan maksimalt udgøre 20% af tilskuddet. Medmindre man vælger at give et højere tilskud med en lavere medfinansieringsprocent, og forudsat EU-Kommissionen kan godkende det efter statsstøttereglerne, så kan tilskudsstørrelsen ikke hæves nævneværdigt i forhold til det nuværende niveau.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Virkemidlet er som nævnt i indledningen kun på tegnebordet. Der er derfor ikke imperiske data for dette virkemiddel. Men det træder delvist i stedet for det eksisterende tilskud til økologisk jordbrugsproduktion, hvorfor læseren henvises til imperiske data fra denne ordning.

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Vandmiljøplan II havde som mål, at der skulle være 230.000 ha, som var omlagt i 2003. Dette mål blev ultimo 2002 nedjusteret til 217.500 ha i 2004.

Aktuelt er godt ca. 172.000 ha omlagt eller under omlægning, og da der er et aktuelt overudbud af en række toneangivende økologiske produkter, synes det tvivlsomt, at målet nås, uden der sker en væsentligt skred i den indenlandske efterspørgsel efter økologiske varer, eller der sker en væsentlig bedring af muligheder for at eksportere overproduktionen af økologiske varer.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstatet på kort sigt

Det har stor effekt på landmandens adfærd at påtage sig at dyrke efter de økologiske principper. Det indebærer, at der fra omlægningens start ikke bruges pesticider, at gødningsforbruget nedsættes, og der sættes yderligere fokus på dyrevelfærd og natur.

b) Forventet på lang sigt

Da der er tale om bindingsperioder på 5 år for tilsagn om tilskud, har ordningen virkning på længere sigt end blot de enkelte dyrkningsår. Effekten af virkemidlet er også, at landmændene opnår et højere vidensniveau om skånsomme og ekstensive dyrkningsmetoder. Denne videnslæring vil være gavnlig på lang sigt. Erfaringerne fra økologisk jordbrug har også givet inspiration til miljøforbedrende driftsændringer i det konventionelle landbrug.

8. Interessenter

a) Udbyder

Tilskudsordningen administreres af Direktoratet for FødevareErhverv.

b) Målgruppe

Alle typer af økologiske jordbrugere.

c) Øvrige interessenter

Plantedirektoratet, amterne og rådgivningstjenesten. En del af de offentligt ejede arealer er også omlagt til økologisk drift. Ansvarlige for vandforsyningen kan også have interesse i, at der anvendes økologisk jordbrugsdrift i vandindvindingsområder.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for FødevareErhverv vil informere om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledninger og ansøgningsskemaer. Der annonceres i aktuelle medier ved ansøgningsfrister. Derudover vil der være en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmodtagere rådgives ved henvendelse pr. brev eller telefon samt i meddelelser, som udsendes til samtlige autoriserede økologer.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Ordningen vil få en direkte og umiddelbar positiv effekt på vandmiljøet. Udvaskning og nedsivning af ikke omsat kvælstof samt pesticidrester og derivater heraf vil aftage. Fastholdes aftalen på den samme jord over en længere årrække, må det forventes, at udvaskning og nedsivning af pesticidrester og derivater heraf vil ophøre.

I VMP II af 17. februar 1998 er miljøeffekten mht. kvælstofudvaskningen ved omlægning til økologisk jordbrugsproduktion vurderet af Danmarks Miljøundersøgelser og Danmarks Jordbrugsforskning. Det er her vurderet, at 170.000 ha vil nedbringe udvaskningen med 1.700 tons N pr. år. Det svarer til en årlig reduktion på 10 kg N pr. ha ved økologisk drift i forhold til konventionelt.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Virkningen er som nævnt under a) umiddelbar og direkte. Effekten aggregeres så at sige over tid med en årlig effekt på 10 kg N mindre udvaskning pr. år pr. ha og en meget stor reduktion af udvaskningen af pesticidrester over årene.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Direktoratet forventer, at ordningen vil have en positiv naturmæssig gevinst på baggrund af især pesticidfri dyrkning, men det reducerede kvælstofforbrug ventes også at bidrage hertil sammen med reglen om naturgødning i stedet for kunstgødning. Begge dele medvirker således til at øge biodiversiteten både mht. flora og fauna.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Direktoratet forventer, at ordningen vil have betydelige naturmæssige gevinster på baggrund af pesticidfri dyrkning samt reduceret kvælstofudvaskning i kombination med reglen om, at tilførslen kun må ske i form af naturgødning.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 5. Som nævnt ovenfor er der klare effekter på begge parametre.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 4. Virkemidlet har her positiv effekt, da der er tale om en skånsom produktionsform. Drift med kvæg og andre græsædere er udbredt i økologisk jordbrug og vil derfor være velegnet til græsningspleje af ådale. Det vil især kunne sikre biodiversiteten i disse områder. I den udstrækning der er marked for fx økologisk studekød, vil der være et kommercielt incitament til økologisk drift i ådale. Hvis der ønskes en fuldstændig fjernelse af kvælstofpåvirkning fra landbrugsarealer i ådale, skal der dog kombineres med andre virkemidler.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 5. Med reformen af tilskudsordningen til økologisk jordbrug, hvor dette tilskud er en del af, sker der en langt større integration/samspil med foranstaltningerne under de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger. Økologerne og de konventionelle jordbrugere får mere lige adgang til de geografiske og horisontale tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammets foranstaltninger til miljøvenligt landbrug. Der kan eksempelvis opnås en endnu større miljøeffekt, hvis jordbrugere vælger at kombinere ordningen med en MVJ-foranstaltning for yderligere nedsættelse af kvælstofforbruget.

Sikring af lav udledning af næringsstoffer fra disse bedrifter vil med fordel kunne styrkes ved at kombinere med et krav om at føre balanceregnskab for kvælstof og fosfor (Grønne regnskaber).

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 5. Når landmanden tilmelder sig ordningen, er der en klar ændring af adfærd på vej. Den økologiske produktionsmetode vil i høj grad medvirke til at give landmanden en mere miljørigtig adfærd. De mange detaljerede regler for økologisk drift vil klart stille krav om omfattende ændringer af landmandens adfærd.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 5. Da økologisk drift vælges frivilligt og med forventning om økonomisk indtjening ved afsætning til det økologiske marked, vil der normalt være et stort medejerskab og entusiasme for at kunne vise positive resultater. Økologiske landmænd er typisk en gruppe, som er meget entusiastiske og engagerede i miljøspørgsmål.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 5. Virkemidlet planlægges horisontalt. Der er ikke umiddelbart nogle barrierer for denne anvendelse.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 3. Ordningen er tænkt horisontalt. Den bør tilbydes til hele bedrifter og ikke kun begrænses til en del af arealet på en bedrift, da de økologiske avlsregler skal opfyldes på hele bedriften af hensyn til en sikker produktionsform og kontrol heraf. I områder med fx drikkevandsboringer kan virkemidlet med fordel anvendes til at fjerne faren for nedtrængning af pesticidrester. Der vil også være en vis effekt i forhold til nedbringelsen af kvælstofudvaskningen, men for at nedbringe denne yderligere skal der kombineres med andre virkemidler.

Der er ikke umiddelbart inden for EU's regler for støtte til landdistrikterne mulighed for at yde et højere tilskud i særlige udpegede områder frem for andre, da der er nøje regler for, at tilskuddet maksimalt må dække meromkostninger og mindreindtægter med tillæg af et incitamentstillæg på maksimum 20%. Men ordningen kan selvfølgelig ved bevillingsmæssig knaphed begrænses til kun at gælde bedrifter med arealer inden for de særlige udpegede områder.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 5. Ordningen omfatter normalt hele bedriften af hensyn til avlsreglerne for økologisk jordbrug.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet. Omkostningerne består af administrationsomkostningerne i Miljø- og Økologikontoret til den del, der vedrører økologiordningen, samt tillæg af overheads- og administrationsomkostninger i direktoratets servicekontorer, der vedrører økologiordningen. Hertil kommer omkostningerne i Plantedirektoratet til gennemførelse af den fysiske kontrol i ca. 5% af tilskudssagerne. Desuden forudsætter ordningen også, at Plantedirektoratet gennemfører en årlig fysisk kontrol på samtlige bedrifter for at garantere, at produktionen opfylder kravene i EU's forordning nr. 2092/91 m.v.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet. Tilskudssatserne er udregnet efter de meromkostninger og indkomsttab, som landmanden har i forbindelse med deltagelse i ordningen. Dertil kommer et incitamentstillæg. Det er dog stadig en forudsætning for rentabilitet, at der er afsætning for den økologiske produktion til en vis merpris.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Tilskud til økologisk jordbrugsproduktion (nuværende ordning)	Miljøbetinget tilskud (ny ordning fra 2004)	Omlægningstilskud til økologi (ny ordning fra 2004)
Formål ⁶⁵	Reducere udvaskning og nedsivning af pesticider og kvælstof. Forbedre arbejdsmiljø og dyrevelfærd samt fremme økologisk fødevarerproduktion.	Reducere udvaskning og nedsivning af pesticider og kvælstof gennem støtte til mere ekstensiv jordbrugsproduktion.	Reducere udvaskning og nedsivning af pesticider og kvælstof. Forbedre arbejdsmiljø og dyrevelfærd samt fremme økologisk fødevarerproduktion.
Vurdering af mulighed for at justere formålet ⁶⁶	Kun mulighed for mindre justeringer.	Ordningen er nytegnen og ikke implementeret endnu. Er indført mhp. at fremme effekten af de hidtidige frivillige virkemidler.	Ordningen er nytegnen og ikke implementeret endnu. Er indført mhp. at fremme effekten af de hidtidige frivillige virkemidler.
Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø	Omlægning til økologisk drift af hele bedriften.	Ingen brug af plantebeskyttelsesmidler og en begrænsning på kvælstoftilførslen svarende til de regler, der gælder for økologisk drift.	Omlægning til økologisk drift af hele bedriften.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ⁶⁷	Markedsmæssige begrænsninger.	Nyt virkemiddel der af erhvervet er spået at få et meget stort omfang.	Nyt virkemiddel. Men der er selvfølgelig samme markedsmæssige begrænsninger, som gælder for den nuværende ordning til fremme af økologisk jordbrugsproduktion.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ⁶⁸	2000: 2900 tilsagn dækkende 161.000 ha. Udbetaling i alt 137,1 mio. kr. 2001: 3300 tilsagn dækkende 167.000 ha. Udbetaling i alt 207,4 mio. kr. 2002: 3500 tilsagn dækkende 172.000 ha. Udbetaling i alt 194,4 mio. kr.	Nyt fra 2004.	Nyt fra 2004.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Mål ikke opnået. Mål for 2004 sat til 217.500 ha.	Erhvervet har tidligere vurderet, at denne ordning kan blive interessant for op til 600.000 ha. Det er der dog ikke finansieringsrammer til. Sammenlagt er der afsat midler på Finansloven til at nå 100.000 ha under MVJ og 217.500 ha under økologi.	Samme mål som for den nuværende ordning til økologer (217.500 ha for 2004).
Effekt på landmænds adfærd ⁶⁹ a) Konstateret på kort sigt b) Forventet på lang sigt	a) Stor effekt. b) Stor effekt.	a) Stor effekt forventes. b) Stor effekt forventes.	a) Stor effekt forventes. b) Stor effekt forventes.
Interessenter ⁷⁰ a) Udbydere b) Målgruppe c) Øvrige interessenter ⁷¹	a) DFFE b) Økologiske jordbrugere c) Plantedirektoratet, amterne, rådgivningstjenesten og vandforsyninger.	a) DFFE b) Jordbrugere c) Plantedirektoratet, amterne, rådgivningstjenesten og vandforsyninger.	a) DFFE b) Økologiske jordbrugere c) Plantedirektoratet, amterne, rådgivningstjenesten og vandforsyninger.
Information og rådgivning ⁷²	DFFE og konsulenttjenesten informerer og rådgiver pr. tlf., korrespondance, vejledninger, ansøgningskemaer, landbrugsblade og internet.	DFFE og konsulenttjenesten informerer og rådgiver pr. tlf., korrespondance, vejledninger, ansøgningskemaer, landbrugsblade og internet.	DFFE og konsulenttjenesten informerer og rådgiver pr. tlf., korrespondance, vejledninger, ansøgningskemaer, landbrugsblade og internet.
Andet	-	-	-

⁶⁵ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁶⁶ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

⁶⁷ Økonomi, dårligt kendskab til virkemidler, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

⁶⁸ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

⁶⁹ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁷⁰ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁷¹ Rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁷² Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

Virkemiddel	Tilskud til økologisk jordbrugsproduktion (nuværende ordning)	Miljøbetings tilskud (ny ordning fra 2004)	Omlægningstilskud til økologi (ny ordning fra 2004)
Parameter			
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) 5 a) 5 b) 5 b) 5	a) 5 a) 5 b) 5 b) 5	a) 5 a) 5 b) 5 b) 5
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	5	5	5
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	4	4	4
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ⁷³	4	5	5
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ⁷⁴	5	5	5
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ⁷⁵	5	5	5
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	5	5	5
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	3	3	3
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	5	5	5
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ⁷⁶	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ⁷⁷	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet	Er ikke vurderet
Andet	-	-	-

⁷³ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

⁷⁴ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁷⁵ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

⁷⁶ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

⁷⁷ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

14. Husdyrpræmier

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet med markedsordningerne for husdyrpræmier er bl.a. at skabe ligevægt i kødforbruget i Fællesskabet til fordel for oksekødssektoren og at øge kødprodukters konkurrenceevne på de internationale markeder ved gradvist at nedsætte mindstepriserne/prisstøtten.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Der er mulighed for at indføre generelle cross compliance krav, hvis bestemmelsen bliver indført igen. Cross compliance på husdyrområdet blev afskaffet i 2001.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Husdyrpræmier er en samlebetegnelse for følgende tilskudstyper:

- Særlig præmie for handyr.
- Slagtepræmie for kvæg.
- Præmie for ammekøer.
- Præmie for moderfår.
- Ekstensiveringspræmie.

Den særlige præmie for handyr udbetales for slagtede handyr (tyre og stude). Slagtepræmien for kvæg udbetales for slagtede kalve mellem 1 og 7 måneder samt alt slagtet kvæg over 8 måneder. Endvidere udbetales præmier for ammekøer og moderfår. Ekstensiveringspræmie udbetales for handyr og ammekøer på bedrifter med lav belægningsgrad.

Baggrunden for at yde ekstensiveringspræmie er at øge incitamenterne til ekstensivering af produktionen. Ekstensiveringspræmie kan gives til handyr og ammekøer, som har opnået handyr- eller ammekøpræmier, hvis belægningsgraden på bedriften ikke overstiger bestemte grænser, og såfremt visse betingelser er opfyldt.

Ekstensiveringspræmien er knyttet til foderarealet. Der skal således anmeldes foderareal for at opnå ekstensiveringspræmie. For at et foderareal kan danne grundlag for ekstensiveringspræmie, stilles som krav, at mindst 50% af foderarealet består af græsareal og afgræsses.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Rådets forordning (EF) nr. 1254/1999 om den fælles markedsordning for oksekød anses som en barriere i den forstand, at de i forordningen fastsatte regler ikke kan afviges.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

I 2002 er der udbetalt 1,02 mia. kr. i husdyrpræmier, således fordelt.

Præmier	Antal dyr	Producenter	Beløb i mio. kr.
Særlig præmie for handyr	222.000	17.000	470
Slagtepræmie for kvæg	580.000	27.000	340
Præmie for ammekøer	105.000	9.500	160
Præmie for moderfår	83.000	2.200	12
Ekstensiveringspræmie	110.000	5.000	40
I alt			1.022

* Som et supplement til visse slagtepræmier er der udbetalt:

National kuvert			88

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Den forventede anvendelse af virkemidlet var lig den faktiske anvendelse.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Ekstensiveringspræmier medfører alt andet lige en mindre stigning i ekstensiv produktion.

b) Forventet på lang sigt

Landmændene forventes på lang sigt at gøre brug af ekstensiv produktion i stigende grad i takt med bevidstheden om muligheden for husdyrpræmieudbetalingerne.

8. Interessenter

a) Udbyder

Direktoratet for FødevarerErhverv administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Landmænd.

c) Øvrige interessenter

Rådgivningstjenesten.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for FødevarerErhverv informerer om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledninger og ansøgningsskemaer. Der er derudover en løbende kontakt med landbrugets rådgivningscentre og landbrugets organisationer. Tilskudsmodtagere rådgives ved henvendelse pr. brev eller telefon.

II. Analyse

1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt

a) På kort sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 1. Præmieordningerne for husdyr kan ikke direkte anvendes som et redskab til at forbedre vandmiljøet. Der kan, som nævnt, indføres cross compliance (hvis bestemmelsen træder i kraft igen), som i et vist omfang kunne antages at have en positiv begrænset effekt på vandmiljøet.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 1. Se ovenfor.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 3. Præmieordningerne for husdyr kan ikke direkte anvendes som et redskab til at tilvejebringe mere/bedre natur, men antallet af husdyr må antages at have en positiv effekt på afgrænsningsmulighederne og dermed naturen.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 3. Se ovenfor.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 1. Præmieordningerne for husdyr kan ikke direkte anvendes som et redskab til at forbedre vandmiljøet og tilvejebringe mere/bedre natur. Der kan, som nævnt, indføres cross compliance (hvis bestemmelsen træder i kraft igen), som i et vist omfang kunne antages at have en positiv begrænset effekt på vandmiljøet og naturen.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Kan ikke vurderes.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 2. Der kan indføres visse generelle cross compliance krav i ordningen, hvis bestemmelsen bliver indført igen. Cross compliance på husdyrområdet blev afskaffet i 2001.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 2. Der kan indføres visse generelle cross compliance krav i ordningen, hvis bestemmelsen bliver indført igen. Cross compliance på husdyrområdet blev afskaffet i 2001.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Kan ikke vurderes.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 5. Ordningen er horisontal og kan søges af jordbrugsbedrifter i hele landet.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 2. Direktoratet vurderer ikke umiddelbart, at det vil være hensigtsmæssigt, at ordningen anvendes i særlige områder, idet ordningen er målrettet for den enkelte bedrift.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 5. Ordningen anvendes på bedrifter.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Er ikke vurderet.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Er ikke vurderet.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Husdyrpræmier
Formål ⁷⁸	For at øge kødprodukters konkurrenceevne.
Vurdering af mulighed for at justere formålet ⁷⁹	Der kan indføres generelle cross compliance krav.
Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø	Der udbetales præmier til slagtede handyr, slagtet kvæg samt til ammekøer og moderfår. Endvidere præmier knyttet til foderarealer for at øge incitamenter til ekstensivering.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ⁸⁰	EU's markedsordning for oksekød.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ⁸¹	2002: 1,02 mia. kr. i husdyrpræmier.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Lig den faktiske anvendelse.
Effekt på landmænds adfærd ⁸² a) Konstateret på kort sigt b) Forventet på lang sigt	a) Ekstensiveringspræmier har medført en mindre stigning i ekstensiv produktion. b) Ekstensiveringspræmier forventes at medføre en fortsat stigning i ekstensiv produktion.
Interessenter ⁸³ a) Udbyder b) Målgruppe c) Øvrige interessenter ⁸⁴	d) DFFE e) Landmænd f) Rådgivningstjenesten
Information og rådgivning ⁸⁵	DFFE, landbrugets organisationer og konsulenttjenesten informerer og rådgiver pr. tlf., korrespondance, vejledninger og internet.
Andet	-

⁷⁸ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁷⁹ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

⁸⁰ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

⁸¹ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

⁸² Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁸³ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁸⁴ Rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁸⁵ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

Virkemiddel	Husdyrpræmier
Parameter	
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) 1 a) 1 b) 3 b) 3
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	1
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ⁸⁶	2
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ⁸⁷	2
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ⁸⁸	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	5
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	2
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	5
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ⁸⁹	Er ikke vurderet
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ⁹⁰	Er ikke vurderet
Andet	-

⁸⁶ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

⁸⁷ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁸⁸ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

⁸⁹ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

⁹⁰ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

15. Genopretning af vådområder under VMPII

I. Beskrivelse

Formål

Aftalen om Vandmiljøplan II blev indgået i februar 1998 som en opfølgning på Vandmiljøplan I fra 1987 og som led i Danmarks opfyldelse af EF-nitratdirektivet. Et af virkemidlerne i VMP II er genopretning af vådområder. Målet er en reduktion af kvælstofudvaskningen på 3.600 tons pr. år svarende til 8.000-12.500 ha genoprettede vådområder.

For at opnå tilskud til projekterne, skal vådområderne som udgangspunkt kunne fjerne 200-500 kg kvælstof pr. ha pr. år. Vådområderne skal samtidig medvirke til, at der bliver skabt større sammenhængende naturområder, hvor vilkårene for planter og dyr forbedres. Projekter kan opnå et højere tilskud end 25.000 pr. ha, hvis det vurderes, at de i særlig grad opfylder de gældende kriterier (kvælstoffjernelse og naturforbedring). Der kan også ydes tilskud til projekter med en lavere kvælstoffjernelse end 200 kg pr. ha, men i sådanne tilfælde nedsættes tilskuddet forholdsmæssigt i forhold til 25.000 kr. pr. ha.

Vurdering af mulighed for at justere formålet

Formålet kan justeres i retning af særlige indsatsområder, P-tilbageholdelse, mere og bedre natur for de våde naturtyper. Endvidere er det muligt at inddrage rekreative og landskabelige interesser. Sådanne elementer kan medvirke til at fremme den lokale opbakning. Mulighederne for at justere formålet er afhængigt af de økonomiske ressourcer.

Kort beskrivelse af virkemidlet

Vådområderne genoprettes ved at gendanne den naturlige hydrologi i lavbundsområder. Det kan gøres ved et eller flere tiltag: stoppe dræn og grøfter, genslynge vandløb, nedlægge pumpelag, ændre vandløbsvedligeholdelse m.m. Derved skabes der vådområder, der varierer fra våde enge til søer.

Amterne udpeger de egnede områder og er ansvarlig for forberedelse og gennemførelse af projekterne. Amterne søger Skov- og Naturstyrelsen om bevilling til projekterne, der vurderes og godkendes af et koordinationsudvalg, som består af repræsentanter fra Amdsrådsforeningen, Direktoratet for FødevareErhverv (DFFE) og Skov- og Naturstyrelsen (SNS). I første omgang bevilges midler til teknisk/biologiske og ejendomsræssige forundersøgelser. De skal belyse, om projektet lever op til nærmere fastsatte kriterier om kvælstoffjernelse, genskabelse af naturlig hydrologi, naturforbedring, ingen nettoudvaskning af fosfor og okker, og om der er basis for, at projektet kan realiseres, herunder lodsejertilslutning. På baggrund af forundersøgelserne tages der stilling til selve gennemførelsen af projektet (erstatninger, anlæg), og eventuel jordfordeling og aftaler med lodsejerne kan herefter iværksættes. Aftalerne om vådområder udarbejdes i tæt samarbejde mellem DFFE og amterne, og ofte i forbindelse med at direktoratet laver jordfordelingsaftaler.

Ved ansøgning om tilskud skal den forventede kvælstofreducerende effekt beskrives ud fra oplysninger om arealet, oplandet og fremtidig tilstand. Dette giver mulighed for meget målrettede tilskud.

For at kunne få støtte skal projektet have en positiv effekt på det vilde plante- og dyreliv i projektområdet. Projekterne har derfor en gunstig effekt på både vandmiljø og natur. Når projekterne er gennemført, er tilstanden permanent, hvilket er positivt i.f.t. midlertidige løsninger. Der er afsat i alt 525 mill. kr. til at nå målet på genopretning af 8.000-12.500 ha vådområder.

Landmanden kan som kompensation vælge en engangserstatning, indgå MVJ-aftale, sælge sin jord eller om muligt få erstatningsjord.

Danmarks Miljøundersøgelser overvåger de gennemførte projekter i samarbejde med amterne, og rådgiver amterne og koordinationsudvalget om natur- og miljømæssige spørgsmål.

Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

De stigende jordpriser er en af de afgørende faktorer for, at det samlede mål for vådområdeindsatsen vanskeligt kan nås, fordi målet skal nås indenfor en fastsat økonomisk ramme. De øgede jordpriser giver også anledning til at visse projekter ikke kan gennemføres alene af den grund, at de bliver forholdsvis meget dyre at gennemføre.

Desuden viser erfaringerne, at den stigende arealkonkurrence og derved øgede jordpriser medvirker til at trække forhandlingerne om projektgennemførelse i langdrag. Det kan bl.a. være vanskeligt at skaffe tilstrækkeligt erstatningsjord.

Ved ansøgning om tilskud angiver amterne den forventede kvælstoffjernelse. Amternes skøn over den forventede kvælstoffjernelse ligger i gennemsnit betydeligt under den forventede kvælstoffjernelse på gennemsnitligt 350 kg N pr. ha pr. år, som var baggrund for indgåelse aftalen om vådområdeindsatsen, og som fortsat dannede baggrund ved midtvejsevalueringen. Den tætte kobling mellem kvælstoffjernelse og målopfyldelse medvirker endvidere til, at det er vanskeligt at nå målet indenfor den afsatte økonomiske ramme.

De hidtidige erfaringer med genopretning af vådområder viser desuden, at processen med især store projekter tager lang tid, ofte mere end 5 år. Dette skyldes først og fremmest, at projekterne er baseret på frivillighed, og denne frivillighed tager tid. Men en lang række andre faktorer spiller også ind. Inden projektet kan gennemføres, skal der laves tekniske, biologiske og ejendoms-mæssige forundersøgelser, og i mange tilfælde skal der gennemføres jordfordeling. For de rigtigt store projekter skal der ofte gennemføres to jordfordelinger, og der skal tillige udarbejdes regionplantillæg med tilhørende VVM-redegørelse, hvilket normalt ikke kan gennemføres inden for et år. Desuden kræver gennemførelse af især store projekter mange personaleresourcer.

I flere projekter har der vist sig behov for arkæologiske undersøgelser og udgravninger, der både fordyrer og forsinker projekterne. Dette var ikke forudsat ved indgåelsen af aftalen om VMP II eller ved midtvejsevalueringen.

Endeligt er selve administrationen af vådområdeindsatsen i nogle tilfælde en barriere, idet amterne er de projektudførende, mens projekter og tilskud skal godkendes af SNS og i en række tilfælde efter godkendelse af koordinationsudvalget. Det betyder, at amterne ikke er i stand til at handle hurtigt (fx købe en egnet ejendom eller igangsætte forundersøgelser), med mindre amtet selv bærer den økonomiske risiko, hvilket de færreste amter kan.

Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden 1999-2002

Med udgangen af 2002 er der gennemført 12 projekter på i alt 663 ha. Her ud over er der bevilget midler til gennemførelse af yderligere 41 projekter på 3844 ha, og 53 projekter dækkende ca. 7400 ha er på forundersøgelserstadiet.

En række projekter er aktuelt under gennemførelse. Det forholdsvist ringe resultat ved udgangen af 2002 skyldes bl.a., at der først kom ordentligt fremdrift i processen efter aftalen om midtvejsevalueringen af VMP II (april 2001). Herefter blev der mulighed for at yde et højere tilskud til projektgennemførelse end 25.000 kr. pr. ha, hvilket hidtil havde været det maksimale statslige tilskud.

Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Det var forventet, at der ved udgangen af 2002 ville være genoprettet eller indgået bindende aftaler for 4000 ha. (kilde: Finanslov for 2003)

Effekt på landmændenes adfærd

a) konstateret på kort sigt

Ringe eller ingen effekt på kort sigt.

b) forventet på lang sigt

Det forventes at gennemførelse af de første projekter kan være med til at gøre flere landmænd interesserede i at indgå i vådområdeprojekter og øget beivågenhed om muligheder for natur og miljøtiltag, når de kan se, hvad der kan komme ud af det.

Interessenter

a) udbyder

Skov- og Naturstyrelsen, Direktoratet for FødevareErhverv, amterne.

b) målgruppe

Landmænd og andre ejere af lavbundsarealer, rådgivningstjeneste.

c) øvrige interessenter

Naboer, grønne organisationer og i nogen grad kommuner.

Information og rådgivning

Det er primært amterne, der informerer landmændene. Amterne kan søge Skov- og Naturstyrelsen om midler til informationsmateriale. Når forundersøgelser for projektet er sat i gang, er DFFE også med til at informere, idet DFFE gennemfører de fleste ejendomsmæssige forundersøgelser og gennemfører jordfordelinger.

Landbrugets rådgivningstjeneste kan være med til at informere og rådgive især før projektstart og m.h.t. kompensationsrådgivning. Det er imidlertid væsentligt at rådgivningstjenesten er objektive og saglige medspillere.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Genopretning af vådområder under VMP II
Formål ⁹¹	Virkemiddel under VMP II, opfyldelse af nitratdirektivet
Vurdering af mulighed for at justere formålet ⁹²	Gode muligheder for at justere i.f.t. særlige indsatsområder, P-tilbageholdelse, mere og bedre natur for de våde naturtyper, friluftsliv
Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder af målrettet effekt ift renere vandmiljø	Vådområderne genoprettes ved at gendanne den naturlige hydrologi i lavbundsområder. Det kan gøres ved et eller flere tiltag: stoppe dræn og grøfter, genslynge vandløb, nedlægge pumpelag, ændre vandløbsvedligeholdelse m.m. Derved skabes der vådområder, der varierer fra våde enge til søer. Amterne udpeger de egnede områder og er ansvarlig for forberedelse og gennemførelse af projekterne. Amterne søger Skov- og Naturstyrelsen om bevilling til projekterne. Ved ansøgning om tilskud skal den forventede kvælstofreducerende effekt beskrives ud fra oplysninger om arealet, oplandet og fremtidig tilstand. Dette giver mulighed for meget målrettede tilskud.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ⁹³	Stigende jordpriser gør at det er vanskeligt at nå det målet indenfor den fastsatte økonomiske ramme. Stigende arealkonkurrence og stigende jordpriser medfører at nogle projekter bliver forholdsvis meget dyre. Frivillighed tager tid: lodsejerforhandlinger, jordfordelinger, vanskeligheder med at finde erstatningsjord. Vanskeligt at nå kvælstofmålet ud fra amternes skøn.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden 1999-ultimo 2002 ⁹⁴	Gennemført 663 ha Godkendt til gennemførelse og bevilget tilskud: 3841 ha Forundersøgelser i gang: ca. 7400 ha
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Forventet gennemført 4000 ha
Effekt på landmænds adfærd ⁹⁵	
g) Konstateret på kort sigt	a) Forholdsvis ringe effekt på kort sigt
h) Forventet på lang sigt	b) Forventet stigende interesse, når landmændene kan se gennemført projekter og tale med tilfredse landmænd, som har været med i et projekt

⁹¹ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁹² Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

⁹³ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

⁹⁴ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

a) udbyder b) målgruppe c) øvrige interessenter ⁹⁶	a) Skov- og Naturstyrelsen, amter og Direktoratet for FødevarerErhverv b) Landmænd, rådgivningstjeneste c) Naboer, grønne organisationer og i nogen grad kommuner
Information og rådgivning ⁹⁷	Primært amterne der informerer, men DFFE og landbrugets rådgivere er også vigtige rådgivere
Andet	

Analyse

Vurdering af effekt på kort og lang sigt for c) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) Kort sigt: 5 Genopretning af vådområder medvirker til at forbedre vandkvaliteten så snart vådområdet er etableret Lang sigt: 5 Effekten er varig b) Kort sigt: 4 Genopretning af vådområder skal medvirke til at forbedre forholdene for det vilde plante- og dyreliv Lang sigt: 4 Effekten er varig
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	5 Positiv effekt for begge dele – jf. ovenstående. Når vådområdet først er genoprettet er tilstanden permanent. Godt for natur og miljø på længere sigt.
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	5 Vådområdeindsatsen er et særdeles effektivt instrument i ådale: varige foranstaltninger, kompensation til landmanden, mulighed for jordfordeling eller erstatningsjord. Rækkevidden af instrumentet afhænger af de økonomiske ressourcer.
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler	3 På nuværende tidspunkt ikke mulighed for samspil med andre statslige midler (bortset fra MVJ som kompensationsmulighed). Ikke mulighed for NF.midler, vandløbsrestauration m.v. Alene mulighed for at kombinere med amtslige, kommunale eller private midler (eller evt. LIFE)
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd	2 Der vurderes ikke at være stor sandsynlighed for at ændre på landmændenes adfærd udenfor selve vådområdet, men i vådområdet er ændringen total.
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab	4 Det er sandsynligt at landmanden vil føle medejerskab, når først projektet er realiseret. Projekterne er ofte meget synlige i landskabet (fx en ny sø), hvilket dagligt vil minde ham om ændringen. Landmanden vil kunne vise projektet frem for venner og bekendte, samt blive glad for de rekreative muligheder og det nye dyreliv det giver (se fuglene og forbedrede jagtmuligheder). Det viser de hidtidige erfaringer.
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	2 Ikke de store muligheder for at anvende vådområdeindsatsen generelt, da den kun kan anvendes hvor det er muligt at genoprette et afvandet lavbundsareal.
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	5 Vådområdeindsatsen er derimod meget velegnet til at anvende i udvalgte områder (det er sådan indsatsen også er tænkt). Amterne har udpeget potentielle vådområder ud af det samlede lavbundsareal. God mulighed for at arbejde videre ud fra den model. Mulighederne for målrettet indsats afhænger af de økonomiske ressourcer.
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	2 Ikke velegnet til bedriftsniveau (kun meget store bedrifter!). Hertil er ordningen al for tung (administrations- og transaktionsomkostninger).
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger	2/3 Administrations og transaktionsomkostninger er meget store ind til projektet er gennemført (2). Herefter er der ikke flere eller meget få, hvilket nedbringer omkostningsniveauet væsentligt i det lange perspektiv. Set i forhold til at vådområderne er permanente vil omkostningerne nedbringes over tid (3)
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger	2/4 Landmanden har også en del omkostninger indtil aftalen er indgået (2). Herefter er der ikke flere. Landmanden skal ikke bruge flere omkostninger på det areal, hvilket nedbringer omkostningerne set over tid (i lighed med ovenstående) (4).
Andet	

⁹⁵ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁹⁶ Rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁹⁷ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

16. Statslig skovrejsning

III. Beskrivelse

Formål

I princippet samme formål som for privat skovrejsning, men formålene med statslig skovrejsning er i endnu højere grad at skabe bynære skove af stor rekreativ værdi og at sikre grundvandet. Hertil kommer, at formålet er at skabe større skovområder, typisk mere end 50 hektar.

Med den nye regering er det ved administrationen af midlerne til statslig skovrejsning blevet krævet, at der skal være medfinansiering fra kommuner og / eller vandværker. Inden oktober 2001 var der dog allerede indgået en række aftaler om statslig skovrejsning, der inkluderer medfinansiering, bl.a. med Odense Kommune, Silkeborg Kommune og Ringe Kommune. Efter oktober 2001 er der herudover indgået yderligere et antal samarbejdsaftaler med Københavns Kommune (Københavns Energi / Vand), Århus Kommune og Aalborg Kommune, og der er nogle stykker til på vej (ved Korsør, Bov og Skælskør). Samarbejdsaftalerne betyder, at der kan etableres mere statslig skov for de samme finanslovsmidler, fordi der sker medfinansiering.

Vurdering af mulighed for at justere formålet

Der er begrænsede muligheder for at ændre på formålene med den statslige skovrejsning, men i og med at der nu skal være medfinansiering til de statslige skovrejsningsprojekter, betyder det også, at fx vandværkerne i højere grad kan være medbestemmende mht, hvor skovene skal placeres helt præcist.

Den statslige skovrejsning er ellers i 1999 blevet målrettet mod ca. 100 ”indsatsområder for statslig skovrejsning”. Disse områder blev udpeget i samarbejde med statsskovdistrikternes brugerråd og Naturforvaltningsudvalget, og evt. revision af disse på baggrund af ønsker fra medfinansienter skal også forelægges brugerrådene og Naturforvaltningsudvalget. De særlige indsatsområder er placeret i overensstemmelse med regionplanernes angivelser af skovrejsningsområder og OSD-områder samt kendskabet til skovprocenten i kommunerne. Kommuner med lav skovprocent har været prioriteret højt.

Kort beskrivelse af virkemidlet

Bevillinger til statslig skovrejsning gives som en del af naturforvaltningsmidlerne (der fastsættes på Finansloven i medfør af Naturbeskyttelseslovens kapitel 8). I alt udgjorde midlerne til statlig skovrejsning i perioden 1998-2002 følgende:

	Millioner kroner	Hektar købt	Hektar tilplantet (ca.)	Bemærkninger
1998	49,2	187	146	
1999	17,9	920	358	
2000	18,1	126	196	
2001	34,9	225	175	
2002 (ca.)	18	200	200	Købte og tilplantede hektar i 2002 er ikke endelig opgjort

Det skal bemærkes, at det kun er finanslovsbevillingen, der i sin helhed kan knyttes specifikt til det enkelte år. ”Hektar købt” er registreret i det år, staten er tinglyst som ejer af arealet. Bevillingen til købet kan dog godt være givet året før. Tilsvarende gælder for ”hektar plantet”.

I 2003 er afsat 38 millioner kroner til statlig skovrejsning. Bortset fra resterende manglende tilplantninger af tidligere erhvervede arealer, skal pengene som sagt anvendes til køb og tilplantning af arealer, hvor der sker medfinansiering fra kommuner og / eller vandværker.

Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet?

Manglende finansiering på Finansloven og tid til modning af medfinansieringtanken i kommuner og vandværker.

På Finansloven 2003 er via "Naturforliget" i oktober 2002 givet 20 mio. kr. ekstra til statslig skovrejsning oveni den "ordinære" årlige naturforvaltningsbevilling på 18 mio. kr. til statslig skovrejsning. De 18 mio. kr. er dog reelt allerede båndlagt i de førnævnte aftaler, som i mange tilfælde strækker sig over 20-30 år. De 20 mio. kr. er til gengæld et engangsbeløb, som er svært at indarbejde i en eller flere samarbejdsaftaler med vandværker og / eller kommuner, da de oftest skal være flerårige. Arealerne ejes jo sjældent på forhånd, så de skal først erhverves, og det tager tid. En større "ordinær" årlig finanslovsbevilling til statslig skovrejsning er derfor nødvendig, for at der kan indgås nye langtidsaftaler i stil med dem, der er indgået med fx Københavns Energi og Odense Kommune.

Herudover kræver medfinansieringstanken en politisk modningstid især i kommunerne. Kommunerne har været vant til, at den statslige skovrejsning var "gratis". Vandværkerne derimod er nok rimelig indforstået med medfinansieringskonceptet, og har også umiddelbart lovgivningshjemmel til at fremskaffe deres medfinansieringsandel via vandprisen.

Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden 1998-2002

Se ovenfor

Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Alle midler givet til statslig skovrejsning blev forbrugt.

Effekt på landmænds adfærd

I områder, hvor der sker statslig skovrejsning, har landmændene en ekstra køber til deres arealer. Der må ikke eksproprieres til skovrejsning.

Interessenter

Interessenter i statslig skovrejsning er:

- Skov- og Naturstyrelsen, der administrerer ordningen
- De nuværende ejere, hvis jord skal erhverves
- Kommunerne, der er garant for lokal opbakning og fremover oftest også medfinansieringen, dog tit sammen med vandværker
- Vandværker har de seneste år vist en voksende interesse i at medfinansiere statslig skovrejsning i sårbare indvindingsområder, fordi selvom det umiddelbart er væsentligt dyrere at medfinansiere statslig skovrejsning end fx tidsbegrænsede dyrkningsaftaler med landmænd, så er ændringen af arealanvendelsen til statsskov en varig sikring af arealet (fredskov) som et pesticid- og gødskningsfrit område, med én troværdig aftalepartner, nemlig staten.
- Amterne, screening i f t VVM-bestemmelserne
- De lokale museer m h p at hindre beskadigelse af fortidsminder
- Statsskovdistrikternes brugerråd, der rådgiver Skov- og Naturstyrelsen om anlægget af de nye skove.

Information og rådgivning

Et informationshæfte om "Samarbejde om skovrejsning" er udarbejdet. Endvidere er der en vejledning på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside, og til efteråret 2003 vil der blive trykt et hæfte om "Skovrejsning og Grundvand" i et samarbejde mellem de to danske vandværksforeninger og Skov- og Naturstyrelsen. Hæftet vil bl.a. indeholde rådgivning om, hvordan der i fællesskab kan etableres statslig skov.

IV. Analyse

Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) renere vandmiljø og b) mere / bedre natur

a.Kort sigt: 4; ved statslig skovrejsning anvendes ikke pesticider og gødskning. Udvasningen af nitrat kan dog være væsentlig fra skovrejsningsarealer de første 2-3 år efter tilplantningen, fordi træerne ikke dækker arealet endnu, og der er en overskudspulje af N i jorden fra landbrugsdriften.

a. Lang sigt: 5; ingen udvasning af næringsstoffer og ingen brug af pesticider
 b.Kort sigt: 5; væsentlig mere og bedre natur end konventionel landbrugsdrift
 b.Lang sigt: 5; skovens naturindhold bliver bedre og større, jo ældre skoven er

Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Som ovenfor

Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

2; skovrejsning i ådale er der nok ikke gehør for i Danmark pt af landskabelige årsager, selvom den oprindelige vegetation i ådale mange steder har været elleskov, pil o.a. træ- og kratvækst. Landskabeligt kunne man dog måske forestille sig ådalsprojekter kombineret med skovrejsning ovenfor ådalsskrænterne, hvorved der skabes yderligere "højde" på ådalens sider, ligesom det sikres, at vandet, der løber til ådalen fra arealerne ovenfor, er så rent som muligt.

Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

3; statslig skovrejsning omfatter som regel relativt store arealer primært på højbund. Lavbundsarealer indenfor statslige skovrejsningsprojekter naturgenoprettes som udgangspunkt altid til sø, eng, mose, åbent vandløb eller hvad de måtte have været tidligere. Kun i gns. ca. 75% af de statslige skovrejsningsområder tilplantes. Statslige skovrejsningsprojekter rummer således andet end "bare træer", og de har oftest en størrelse, så de kan "hvile i sig selv". Hermed være dog ikke sagt, at de ikke med fordel kan kombineres med andre projekter, jf. det ovenfor nævnte med ådale.

Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

2; begrænset effekt, udover at landmanden ved statslig skovrejsning tilbydes at sælge sin jord og ophøre med landbrugsdrift.

Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

4; den statslige skovrejsning må kun ske på arealer, der er ejet af staten, jf. bemærkningerne til Naturbeskyttelsesloven. Men Skov- og Naturstyrelsen inddrager de lokale beboere i arbejdet med skovrejsning for dermed at bibringe dem medejerskab. Det gælder bl.a. arbejdet i statsskovdistrikternes brugerråd, lokale Agenda 21 grupper, skoleskove etc., hvor statsskovdistriktet rådgives om den nye statsskavs indretning og borgere gives mulighed for at deltage i planlægningen og den faktiske plantning. Ligeledes sker det, at landmænd inden for "indsatsområder for statslig skovrejsning" faktisk ønsker at sælge til Skov- og Naturstyrelsen fremfor andre landmænd af "idealistiske" årsager, idet de ønsker, at deres jord skal blive til noget flot natur til glæde og gavn for alle.

Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

3; statslig skovrejsning er som alle andre tiltag, der kræver offentlig jordkøb, dyrere end diverse støtteordninger til private. Fordelen ved offentligt ejerskab er til gengæld, at sikringen bliver af varig karakter, ligesom der er bedre muligheder for at opnå væsentlige sidegevinster, når arealet er offentligt ejet; fx øget rekreativ adgang, bedre muligheder for at iværksætte tiltag mhp at opfylde internationale forpligtelser på fx natur- og energiområdet osv.

Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

5; statslig skovrejsning anvendes helt overvejende i særligt prioriterede områder, og det fungerer godt, men ville fungere endnu bedre, hvis der var flere midler.

Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

5; de enkelte bedrifter i et område udpeget til "indsatsområde for statslig skovrejsning" bliver købt op, når det er muligt, fordi landmanden er indstillet på at sælge, og derefter tilplantet.

Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

?

Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

?

Andet

Rekreativ værdi er ikke nævnt som et væsentligt kriterie for implementering af hverken VMPII eller nu med VMPIII. Det kan man godt undre sig over. Som nævnt må statslig skovrejsning og i øvrigt statslige naturforvaltningsprojekter i det hele taget opfattes som relativt dyre offentlige investeringer, men inddrages gevinsterne herved i det samlede regnestykke, herunder de rekreative værdier, er der næppe tvivl om, at de statslige skovrejsnings- og naturforvaltningsprojekter samfundsøkonomisk og samfundsmæssigt set er positive investeringer.

17. "Information og rådgivning fra amterne til lodsejere"

I. Beskrivelse

Formål

Det er hensigten at imødekomme og lette adgangen for lodsejerne tilgang til hvilke love, regler og muligheder, der er gældende for deres ejendom og i det hele taget i det åbne land.

Med Århuskonventionen er der opsat en række krav bl.a. om at myndighederne skal tage initiativ til at få spredt data og viden om miljøet. Samtidig skal offentligheden inddrages, når der udarbejdes planer, programmer og politikker på miljøområdet.

Vurdering af mulighed for at justere formålet

Af informations- og rådgivningsinstrumenter arbejdes der for tiden på at videreudvikle det internetbaserede informationssystem "Lodsejerinformation". I systemet kan søges stort set alle oplysninger som amtet råder over for de enkelte ejendomme og områder. Herunder arbejdes der på at etablere web-baserede ansøgningsskemaer og formularer.

De øvrige informations- og rådgivningsredskaber justeres efter de konkrete behov og økonomiske og tidsmæssige forhold. F.eks. blev der udviklet et koncept i forbindelse med de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, hvor en skurvogn med informationsmateriale og delvis bemanning blev placeret centralt i projektområder. Lodsejere og andre interesserede kunne søge oplysninger om ordningerne og amtets øvrige arbejde på natur- og miljøområdet og få hjælp til at udarbejde ansøgningsskema.

Kort beskrivelse af virkemidlet

Der er et stigende behov for information om, hvad der findes af registreringer, reguleringer og muligheder på de enkelte ejendomme rundt omkring i Danmark. Informationerne forældes ofte meget hurtigt, samtidig med at der er et ønske om at kunne fremskaffe de informationer der ønskes, når det ønskes.

Informationer og rådgivning tilpasses de konkrete behov og gives både gennem telefonkontakt, møder der både kan være stormøder eller køkkenbordsmøder og formidles gennem trykte informationer og lokalaviser/fagtidsskrifter. Samtidig deltager amterne i f.eks. dyrskuer og torvedage med informationsboder.

Inden for de seneste år har amterne udviklet et internetbaseret informationssystem, Lodsejerinformationen, der giver mulighed for at visualisere en lang række af de oplysninger, som amterne har registreret på kort. Denne informationsform er derfor blevet ryggraden i amternes borgerinformation. Lodsejerinformationen bliver løbende udbygget og videreudviklet samtidig med, at der lægges link til de nye sider f.eks. som dynamiske kortsider. Der er en fællesindgang til alle amternes Lodsejerinformationer på miljøportalen.dk

Lodsejerinformationerne kan vises for en ejendom, en adresse eller en navngiven lokalitet. Hvis brugerne har GIS, er der mulighed for at hente temadata uden omkostninger.

Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

De lodsejere, der ikke har pc og netadgang, kan ikke umiddelbart anvende servicen. Der er dog mulighed for at benytte pc'ere på biblioteker og rådhus samtidig med at landbrugskonsulenterne yder service på området.

Nogle af de data, der kan hentes på hjemmesiderne meget tunge, og kræver mere end en ISDN-opkobling.

Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden 1999-2002

Amterne information og rådgivning har været stigende over årene grundet borgernes øgede behov for informationer. Det er først fra sidst i 90'erne, at amterne for alvor har udbygget deres hjemmesider med systemet Lodsejerinformation. Der er forskel på opbygning og ambitionsniveau på hjemmesiderne, men de udvikler sig til stadighed. Antallet af private brugere af hjemmesiderne er stigende. Som eksempel er der på nuværende tidspunkt 100.000 besøg pr. måned på Viborg Amts Lodsejerinformation målt i hele sider. Deraf søger halvdelen kort-informationer. Der er 30.000 lodsejere i amtet.

Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Forventningerne har været, at anvendelsen og behovet for let tilgængelige informationer er stigende i takt med at flere får PC og netopkobling.

Effekt på landmændenes adfærd

Parametre for konkrete målbare handlinger er vanskelige at finde, og effekten er derfor vanskelig at vurdere, men informationen og rådgivningen forventes at have en positiv effekt på landmændenes forståelse for miljø og natur og dermed adfærd f.eks. i form af tegning af mvj-aftaler.

Den internet baserede Lodsejerinformation benyttes blandt andet ved erhvervelse eller udvidelse af ejendom, og da er det både lodsejere, ejendomsmægler, konsulenter og købere, der søger oplysningerne. Det betyder, at der allerede i en købsituation tages hensyn til hvilke muligheder og begrænsninger, der er på en ejendom.

Interessenter

Amter, lodsejere, konsulenter, ejendomsmæglere og andre offentlige myndigheder.

Andet

I de fem amter, der er længst fremme med udviklingen af lodsejerinformation, anvendes der samlet 500.000 kr. årligt og derudover amternes egne medarbejders arbejdstid.

Skema til beskrivelse

<i>Virkemiddel</i>	Information og rådgivning fra amterne
Formål ⁹⁸	Let adgang til oplysninger om ejendom eller område
Vurdering af mulighed for at justere formålet ⁹⁹	Sker tilstedighed
Kort beskrivelse af virkemidlet	Sker hovedsagelig ved den web-baserede Lodsejerinformation
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ¹⁰⁰	Kræver PC-adgang og nettilslutning
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ¹⁰¹	Meget populært
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	At behovet ville være stigende
Effekt på landmænds adfærd ¹⁰²	Kan ikke vurderes
i) Konstateret på kort sigt	
j) Forventet på lang sigt	
Interessenter ¹⁰³	Amter, lodsejere, konsulenter, ejendomsmæglere og andre offentlige myndigheder.
Information og rådgivning ¹⁰⁴	Hjemmeside, møder, telefonisk kontakt, besøg
Andet	

⁹⁸ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁹⁹ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

¹⁰⁰ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

¹⁰¹ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

¹⁰² Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁰³ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

¹⁰⁴ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

Analyseskemaet

<i>Virkemiddel</i>	Information og rådgivning fra amterne
Parameter	
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for d) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	Kan ikke vurderes
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	Kan ikke vurderes
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	Kan ikke vurderes
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger	
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger	
Andet	

18. Frivillige aftaler med jordbrugserhvervet

I. Beskrivelse

Formål

Dansk Vand- og Spildevandsforening (DANVA) har sammen med Foreningen af Vandværker i Danmark (FVD) indgået en landsaftale om frivillige dyrkningsaftaler med Dansk Landbrug. Formålet med aftalen er at beskrive rammerne for indgåelse af aftaler og beregning af kompensation for en række ændringer i arealanvendelsen. Frivillige dyrkningsaftaler er af vandforsyningerne set som mulig vej at gå for at sikre beskyttelse af sårbare indvindingsområder mod forurening med nitrat eller pesticider.

Vurdering af mulighed for at justere formålet

Aftalen kan umiddelbart bruges til at kompensere for økonomiske tab ved ændret arealanvendelse i forbindelse med kvælstofrestriktioner. Der kan dog tænkes visse former for ændret kvælstofudnyttelse der ikke er omfattet af beregningsgrundlaget. I forbindelse med en koordineret strategi for at kombinere miljøindsatsen mod såvel overfladevand som grundvand vil redskabet have

Kort beskrivelse af virkemidlet

Aftalen består af fire dele: en vejledning om dyrkningsaftaler, en kontrakt, en vejledning til opgørelse af kompensation og en baggrundsrapport om dyrkningsaftaler og kompensation.

Vejledning om dyrkningsaftaler beskriver baggrunden for dyrkningsaftaler, den gældende regulering på området og endeligt den gennemgang af en række dyrkningsrestriktioner.

Kontrakten er et udkast til standardkontrakt, der skulle tage højde for alle problemstillinger i forbindelse med indgåelse af frivillige dyrkningsaftaler. Aftalen beskriver formål, de omhandlede arealer, tinglysning, dyrkningsrestriktion, kompensation, løbetid, betaling, opsigelse, kontrol, tvister, voldgift og sanktioner.

Vejledningen til opgørelse af kompensation beskriver beregningsprincipperne for fastsættelse af kompensationen. Vejledningen beskriver principperne for opgørelsen og fastsætter standardbeløb for forskellige dyrkningsrestriktioner med forskellige driftsformer på såvel sand som lerjord. Opgørelsen kan beregnes med forskellige niveauer for inddragelse af særlige forhold – fra anvendelse af rene standard satser til individuel beregninger af alle faktorer. Herved sikres, at specielle forhold på den enkelte bedrift ikke rammer tilfældigt.

Baggrundsrapporten om dyrkningsaftaler og kompensation (udarbejdet af Dubgaard og Mortensen, KVL) beskriver baggrunden for de opstillede sædskifter, tabsprocenter og afledte konsekvenser i forbindelse med husdyrhold. Denne baggrundsrapport er fremkommet som et konsensusresultat baseret på enighed mellem parterne om forudsætningerne.

Ved at indgå en landsaftale har parterne vurderet, at det vil være til gavn for alle parter at få faste rammer for det fremtidige samarbejde om frivillige dyrkningsaftaler. Det vil ikke mindst gøre forhandlingerne meget lettere, idet der findes et accepteret beregningsgrundlag for opgørelsen af kompensation. Med dette grundlag er det blot op til parterne at vurdere om den økonomiske kompensation er acceptabel.

Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Dyrkningsaftaler er i princippet et simpelt instrument – man skal blot blive enige om en pris for at indgå en given dyrkningsrestriktion. I praksis er der dog en lang række hindringer for indgåelse af aftaler. Først og fremmest er indgåelse af dyrkningsaftaler en langvarig proces, der involverer en række forhold, der alle kan give problemer. Her kan nævnes kommunikation, indsamling af relevante data, forskelle i ønsker til den fremtidige arealanvendelse, aftalelængde og naturligvis en række økonomiske faktorer. I den sidste ende er det op til begge parter at vurdere, om aftalen er acceptabel. I visse tilfælde vil vandforsyningen vurdere, at en dyrkningsaftale vil være for dyr at indgå, mens landmanden i andre tilfælde vil vurdere, at usikkerheden er for stor.

Som tidlige nævnt kan der også være politiske forhold, der besværliggør anvendelsen af virkemidlet. Lokale landbrugsorganisationer har i enkelte tilfælde besværliggjort processen, ligesom det kan tænkes, at der vil være politisk modstand mod kompensation til landmænd pga. forureneren betaler princippet.

Muligheden for at supplere eksisterende (ikke-attraktive) MVJ-ordninger med vandforsyningspenge via dyrkningsaftaler er desværre ikke-eksisterende. Dette skyldes, at midler fra vandforsyninger bliver opfattet som værende såkaldte parafiscale midler – dvs. at midlerne kan sammenlignes med skatter.

Såfremt landsaftalen kunne blive en del af et kommende landdistriktprogram som en MVJ-ordning, så ville frivillige dyrkningsaftaler få et meget stort løft. Løftet vil komme dels pga. muligheden for EU-medfinansiering (og en deraf følgende mindre udgift for vandforsyningen) dels pga. administrative fordele.

Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002

Endnu er anvendelsen af frivillige dyrkningsaftaler ret begrænset. På landsplan er frivillige dyrkningsaftaler til drikkevandsbeskyttelse begrænset til under 500 hektar. De fleste er indgået inden afslutningen af arbejdet med landsaftalen. Så vidt vides er der kun indgået en enkelt aftale efter underskrivelsen af landsaftalen ultimo 2001. Der findes ikke en samlet opgørelse over omkostningerne til disse dyrkningsaftaler, men gennemsnittet for aftalerne formodes at ligge mellem 1000 og 2000 kr./hektar. Det skal bemærkes, at nogle af aftalerne udelukkende omhandler pesticider, mens andre også inddrager kvælstof.

Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Redskabet er endnu nyt, så der har ikke været forventninger om en større anvendelse end den faktiske.

Det må forventes, at antallet af dyrkningsaftaler vil stige i takt med amternes udarbejdelse af indsatsplaner, hvor amterne i nitratfølsomme områder skal forsøge at sikre grundvandet med frivillige midler. Efterfølgende vil en række vandforsyninger givet forsøge at gå videre end amternes indsats, men indtil videre afventer man amternes indsats, idet man håber, at amterne vil give den ønskede sikring med udarbejdelse af indsatsplaner med konkrete initiativer mod grundvandsforurening. Endvidere vil øget kendskab til redskabet kunne skabe flere aftaler.

Effekt på landmænds adfærd

Det forventes, at frivillige aftaler om ændring af arealanvendelsen vil give en højere grad af efterlevelse end en tvungen regulering. Der kan dog argumenteres for, at den forskel kan skyldes, at det i højere grad er idealister, der indgår aftaler. Det skulle således være mere uklart, om aftaler indgået med økonomiske motiver vil have samme efterlevelseshed. Men under alle omstændigheder vil der være en høj grad af selvjustits blandt et områdes lodsejere.

Interessenter

Landmænd, vandforsyninger, kommuner og amter er hovedinteressenter, men der kan dog også være involveret skovbrug, gartnerier, planteskoler og frugtplantager.

Information og rådgivning

Med udgangspunkt i landsaftalematerialet vil landmændene modtage informationer fra dels vandforsyninger/myndigheder og fra deres landbrugskonsulenter. På den anden side af bordet vil der være behov for at skaffe uafhængig landbrugsfaglig rådgivning i forbindelse med drøftelse af landbrugsfaglige emner.

Andet

Beskrivelse

Virkemiddel	Frivillige aftaler med erhvervet
Formål ¹⁰⁵	Formålet med aftalen er at beskrive rammerne for indgåelse af aftaler og beregning af kompensation for en række ændringer i arealanvendelsen
Vurdering af mulighed for at justere formålet ¹⁰⁶	Aftalen kan umiddelbart bruges til at kompensere for økonomiske tab ved ændret arealanvendelse i forbindelse med kvælstofrestriktioner
Kort beskrivelse af virkemidlet	Aftalen består af fire dele: en vejledning om dyrkningsaftaler, en kontrakt, en vejledning til opgørelse af kompensation og en baggrundsrapport om dyrkningsaftaler og kompensation.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ¹⁰⁷	Indgåelse af dyrkningsaftaler er en langvarig proces, der involverer en række forhold, der alle kan give problemer. Her kan nævnes kommunikation, indsamling af relevante data, forskelle i ønsker til den fremtidige arealanvendelse, aftalens længde og naturligvis en række økonomiske og politiske faktorer.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ¹⁰⁸	Endnu er anvendelsen af frivillige dyrkningsaftaler ret begrænset. På landsplan er frivillige dyrkningsaftaler til drikkevandsbeskyttelse begrænset til under 500 hektar.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Redskabet er endnu nyt, så der har ikke været forventninger om en større anvendelse end den faktiske.
Effekt på landmænds adfærd ¹⁰⁹	
k) Konstateret på kort sigt	Indtil nu har der ikke været konstateret problemer med efterlevelse af de indgåede aftaler
l) Forventet på lang sigt	Det forventes, at frivillige aftaler om ændring af arealanvendelsen vil give en højere grad af efterlevelse end en tvungen regulering. Der kan dog argumenteres for, at den forskel kan skyldes, at det i højere grad er idealister, der indgår aftaler. Det er således mere uklart, om aftaler indgået med økonomiske motiver vil have samme efterlevelseshøjde.
Interesser ¹¹⁰	Landmænd, vandforsyninger, kommuner og amter
Information og rådgivning ¹¹¹	Med udgangspunkt i landsaftalematerialet vil landmændene modtage informationer fra dels vandforsyninger/myndigheder og fra deres landbrugskonsulenter.
Andet	

ANALYSE-SKEMA

Virkemiddel	Information og rådgivning fra vandforsyninger	Aftaler med Jordbrugerhvervet	Indsatsplanlægning	4-??
Parameter				
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for e) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a: 2-3 b: 2-3	a: 4 b: 3	a: 4 b: 2-3	
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	2	3-4	2-3	
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	2-3	3-4	2	
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ¹¹²	3	4	2-3	

¹⁰⁵ Herunder angives, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁰⁶ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

¹⁰⁷ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

¹⁰⁸ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

¹⁰⁹ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹¹⁰ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

¹¹¹ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

¹¹² Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ¹¹³	2-3	5	4	
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ¹¹⁴	2-3	4	2-3	
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	2-3	4	2	
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	3	5	5	
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	3	5	5	
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ¹¹⁵	2	3-4	4-5	
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ¹¹⁶	2	3-4	3-4	
Andet				

¹¹³ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹¹⁴ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

¹¹⁵ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

¹¹⁶ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

19. Jordkøb og jordfordeling

I. Beskrivelse

1. Formål

Jordfordeling er overordnet set en realiseringsmetode til smidigt at foretage et større antal samtidige ejendomsomlægninger i det åbne land. Jordfordelingernes formål er defineret i jordfordelingsloven og er primært at forbedre landbrugsejendommens arrondering og landbrugsstruktur.

I 1990 blev jordfordelingsloven ændret, således at jordfordeling også kan anvendes i forbindelse med naturgenopretning o.lign., hvor formålet er at kompensere landbrugsejendommene for konsekvenserne af indgrebet. Kompensationen sker ved tildeling af erstatningsjord og strukturtilpasning. I denne forbindelse spiller jordfordeling tæt sammen med jordkøb foretaget i henhold til jordkøbsloven.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Der er meget god mulighed for at tilpasse værktøjet til det specifikke formål.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Virkemidlet består dels i at skaffe erstatningsjord til de landmænd, der bliver ramt af indgrebet i deres ejendom og bedrift. Dels består virkemidlet med denne erstatningsjord til rådighed i at indgå aftaler med den enkelte landmand om kompensation for projektets konsekvenser. Kompensation kan bestå i erstatning (engangs- eller løbende ydelse), salg af indgrebsramt jord eller køb af jord uden indgreb til erstatning for den indgrebsramte.

Virkemidlet er med succes anvendt til meget konkrete tiltag i en række naturgenopretningsprojekter, bl.a. Skjern Å, og er det bærende virkemiddel i vådområdedelen af VMP II.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Krav om fuldstændig frivillighed og samtidig 100% målopfyldelse i afgrænset lokalitet er en barriere. Derfor skal der være en vis villighed til ekspropriation for at sikre fuldstændig deltagelse.

Skismaet frivillighed/ekspropriation har en afledt effekt på beskatningen af erstatningsbeløb og salgssummer. Graden af ekspropriationsvilje til gennemførelse af et indgreb bør – i modsætning til VMP II – være så stor, at der udløses skattefrihed for ekspropriationslignende forhold.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Ikke kvantificeret, men en betydelig anvendelse, særligt vådområdedelen af VMP II.

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Særligt vådområdedelen af VMP II blev forventet anvendt.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Virkemidlet realiserer konkrete projekter og har derfor som udgangspunkt fuldstændig effekt med det samme.

b) Forventet på lang sigt

Det må forventes, at landmanden har oparbejdet en viden på baggrund af de etablerede projekter og har som følge heraf stor effekt.

8. Interessenter

a) Udbyder

Direktoratet for FødevarerErhverv administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Landmænd.

c) Øvrige interessenter

Skov- og Naturstyrelsen samt amter.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for Fødevarerhverv informerer om virkemidlet via internettet samt ved udsendelse af vejledninger. Der er derudover en løbende kontakt med Skov- og Naturstyrelsen samt amter.

II. Analyse**1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt****a) På kort sigt – for renere vandmiljø**

Karakteren 5. Virkemidlet har vist sig meget afgørende for landmænds vilje til at indgå konstruktivt i et konkret projekt, der griber ind i deres ejendoms drift.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 5. Virkemidlet anvendes til at realisere projekter, der bibeholdes permanent og har varig effekt.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Virkemidlet har vist sig meget afgørende for landmænds vilje til at indgå konstruktivt i et konkret projekt, der griber ind i deres ejendoms drift.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 5. Virkemidlet anvendes til at realisere projekter, der bibeholdes permanent og har varig effekt.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 5. Virkemidlet anvendes helt ligeværdigt på (vand)miljøprojekter som på naturprojekter.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 5. Da virkemidlet er projektrettet, er det meget relevant til anvendelse i afgrænsede områder, som fx ådale.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 5. Virkemidlet er et realiseringsværktøj til konkrete, geografisk afgrænsede indgreb. Muligheden for samspil med andre virkemidler er derfor meget god, hvis virkemidlet er geografisk målrettet.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 5. Virkemidlet forudsætter et konkret indgreb på et givet område og bruges derfor til at sikre landmandens ændrede adfærd i det givne område – på kort og langt sigt.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 5. Erfaring med jordfordeling viser, at mange landmænd er interesseret i natur og miljø, såfremt det ikke er til gene for det effektive landbrug. I praksis betyder det, at landmænd ofte er villige til at etablere erstatningsbiotoper på steder, hvor det ikke generer den effektive landbrugsdrift, såfremt de kan fjerne biotoper, der er til gene for effektiv drift.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 1. Virkemidlet er konkret og geografisk målrettet og er derfor en modsætning til den generelle regulering.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 5. Velegnet til geografisk afgrænset anvendelse.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 5. Projekterne skal omfatte en eller flere landmænd, bedrifter eller landbrugsarealer.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Karakteren 5. I VMP II er vådområdedelen, der anvender jordkøb og jordfordeling, som det centrale realiseringsværktøj, faktisk udpeget som en af de meget prisbillige måder at reducere kvælstofudvaskning på. Dette skyldes bl.a., at effekten er permanent. Den skaber en varig tilstand.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Karakteren 5. Landmanden får som udgangspunkt fuld erstatning.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Jordkøb og Jordfordeling
Formål ¹¹⁷	Kompensation til landmænd for et konkret natur- eller miljømæssigt indgreb i form af erstatningsjord og strukturtilpasning.
Vurdering af mulighed for at justere formålet ¹¹⁸	Meget god mulighed.
Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø	Virkemidlet består dels i at skaffe erstatningsjord til de landmænd, der bliver ramt af indgreb i deres ejendom og bedrift, fx ifm vådområdeprojekter Dels består virkemidlet med denne erstatningsjord til rådighed i at indgå aftaler med den enkelte landmand om kompensation for projektets konsekvenser.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ¹¹⁹	Krav om fuldstændig frivillighed og samtidig 100% målopfyldelse i afgrænset lokalitet.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ¹²⁰	Ikke kvantificeret, men betydelig, særligt vådområdedelen af VMP II.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Særligt vådområdedelen af VMP II.
Effekt på landmænds adfærd ¹²¹	
a) Konstateret på kort sigt	a) Effekt med det samme.
b) Forventet på lang sigt	b) Stor effekt.
Interessenter ¹²²	
a) Udbyder	a) DFFE
b) Målgruppe	b) Landmænd
c) Øvrige interessenter ¹²³	c) Skov- og Naturstyrelsen samt amter
Information og rådgivning ¹²⁴	DFFE, Skov- og Naturstyrelsen samt amter informerer og rådgiver via internet og vejledninger.
Andet	-

¹¹⁷ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹¹⁸ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

¹¹⁹ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

¹²⁰ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

¹²¹ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹²² Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

¹²³ Rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

¹²⁴ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

Virkemiddel	Jordkøb og Jordfordeling
Parameter	
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) 5 a) 5 b) 5 b) 5
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	5
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	5
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ¹²⁵	5
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ¹²⁶	5
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ¹²⁷	5
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	1
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	5
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	5
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ¹²⁸	5
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ¹²⁹	5
Andet	-

¹²⁵ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

¹²⁶ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹²⁷ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

¹²⁸ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

¹²⁹ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

20. Efteruddannelse

I. Beskrivelse

Formål

Formålet med efteruddannelse er at optimere landmændenes viden omkring forskellige faglige emner.

Vurdering af mulighed for at justere formålet

Efteruddannelsesaktiviteters formål og indhold er lette at justere, så de matcher de aktuelle behov, som deltagerne har. Tilskudsordningen fra Direktoratet for FødevareErhverv administreres så fleksibelt, at kursusudbyderne let kan tilpasse deres efteruddannelsesaktiviteter til aktuelle bedriftsorienterede behov hos landmænd.

Beskrivelse af efteruddannelse

Set i forhold til et renere vandmiljø og mere og bedre natur, tilbyder de landøkonomiske foreninger samt Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret pt. efteruddannelsesaktiviteter, hvor landmænd får ajourført deres faglige viden om udnyttelse af næringsstoffer i landbruget, så de bedre kan iværksætte tiltag til at optimere udnyttelsen af den mængde næringsstoffer, som er til rådighed på landbruget. Desuden deltager skønsmæssigt 10.000 landmænd i organiserede erfa-grupper. Grupperne fungerer i et vist omfang som faglig efteruddannelsesaktivitet inden for såvel planteavl som husdyrbrug. Herudover er der specifikt oprettet ca. 100 erfa-grupper på landsplan i forbindelse med Pesticidhandlingsplan II. Målet med disse grupper er at sætte fokus på, hvordan pesticidforbruget kan reduceres.

Gennem de sidste par år er der sket en udvikling i forhold til, at der i rådgivningstjenesten også tilbydes en mere bred rådgivning om miljø og natur. Her kan landmænd opnå indsigt i muligheder for at tilgodese natur i markdriften, så de bedre kan prioritere og iværksætte tiltag til at forbedre naturens vilkår på bedriften. Som en sideeffekt kan landmænd med efteruddannelse få en indsigt i faglige begrundelser bag politiske og lovgivningsmæssige initiativer til at forbedre vandmiljø og natur.

Der er en tilskudsordning til landmænds efteruddannelse under Landdistriktsforordningen, som administreres af Direktoratet for FødevareErhverv. Ordningen bruges til at reducere deltagerbetalingen på landbrugsfaglige kurser på min. 12 timer. Ved gennemførelse af efteruddannelsesaktiviteter om natur og miljø, er der et forhøjet tilskud på 90 pct. af udgifterne frem for de normale 60 pct. Tilskudsordningen til efteruddannelse af landmænd kan bruges til såvel kurser som rådgivningsgrupper. Kravet er, at der skal foreligge et godkendt program for gruppens møder på forhånd samt, at de har min. 3 timers fagligt indhold pr. mødegang.

Det er de landøkonomiske foreninger, som er de største udbydere af efteruddannelsesaktiviteter for landmænd. De udbyder faglige kurser på 3 timer og op til typisk 3- 5 enkeltdage med op til 25 deltagere pr. aktivitet. Derudover udbyder de rådgivningsgrupper (erfa-grupper), hvor 5 -12 landmænd ad gangen får aktuel information. Møder om planteavl holdes hyppigst i vækstsæsonen, hvor grupperne mødes i marken ca. 2 – 3 timer pr. gang.

Barrierer for anvendelse af efteruddannelse

Arbejdspres samt stigende priser på kurser er en barriere, som hindrer landmænd i at deltage i efteruddannelse. Mange landmænd mener, at de i stedet får god information via fagblade og nyhedsbreve fra rådgivningstjenesten.

Landmænd prioriterer korte møder, f.eks. deltagelse i rådgivningsgrupper og erfa-grupper.

Det vil være muligt at fastholde og evt. øge deltagelsen i rådgivningsgrupper og erfa-grupper ved at øge tilskuddet til de landmænd, som deltager i aktiviteten. Visse rådgivningsgrupper kan ikke opfylde kravet om 3 timers fagligt indhold pr. mødegang.

Faktisk anvendelse af efteruddannelse

Statistikken over landmænds deltagelse i efteruddannelse viser, at de prioriterer korte forløb. Antallet af deltagere på kurser på 2 til flere dage har været faldende gennem de senere år, hvorimod deltagelsen på korte forløb på halve til hele enkeltdage har været ca. uændret i de senere år. Denne udvikling skal ses i lyset af, at der er et generelt fald i antallet af fuldtidslandmænd jvf. den generelle strukturudvikling.

Deltagelsen på planteavlskurser har nu et lavt niveau på ca. 2000 deltagerdage pr. år, hvorimod deltagelse på husdyrkurser, hvor der også kan være emner i relation til vandmiljø, stadig har et væsentlig omfang med ca. 4.500 deltagerdage pr. år.

Opgørelsen over antallet af kurser afholdt via efteruddannelsesordningen viser, at der i 2002 er afholdt 278 kurser, hvoraf 28 kurser havde hovedtemaet natur og miljø. Det samlede antal kurser under efteruddannelsesordningen har været svagt stigende de sidste par år.

Landbrugscentre tilbyder egentlige markstyringsgrupper samt markstyringsrådgivning med et eller flere faste besøg i vækstsæsonen samt abonnement på nyhedsbreve og Afgrødenyt. Denne form opfylder de fleste landmænds behov for aktuel information. Desuden kan landmænd indhente aktuelle informationer til brug i markarbejdet via PC-Planteværn og via elektroniske nyheder.

Forventet anvendelse af efteruddannelse

Ingen specifikke forventninger.

Effekt på landmænds adfærd

Der kan ikke dokumenteres en bestemt effekt af efteruddannelse på landmænds driftsledelse, men erfaringerne viser, at det er muligt at påvirke holdninger til driftsledelse og til miljøforhold. Efteruddannelsen giver landmænd en god faglig indsigt i et specifikt emneområde. Den viden, som de enkelte deltagere får, har også en spredningseffekt til andre landmænd, som ikke deltager i efteruddannelse.

Den fortsat høje deltagelse i rådgivningsgrupper og erfa-grupper viser, at denne form tiltaler landmænd. De oplever det som en effektiv og konkret måde at få aktuel viden til brug i driftsledelsen.

Aktører og interessenter

Det er landmænd, som deltager i efteruddannelsesaktiviteterne. Rådgivningstjenesten står som udbydere af kurser og rådgivningsgrupper samt som undervisere. Dansk Landbrugsrådgivning udvikler, evaluerer og tilpasser kurser samt udvikler undervisningsmateriale. Direktoratet for FødevarerErhverv er administrator af tilskudsordningen til efteruddannelse af landmænd.

Information og Rådgivning

Beskrevet i ovenstående punkter.

Andet

Pt. er der iværksat et projekt af Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret, hvor der på 10 lokale landbrugscentre tilbydes efteruddannelsesaktiviteter for landmænd omkring natur- og landskabspleje. I løbet af foråret og sommeren 2003 vil ca. 150 landmænd have gennemgået et sådant kursusforløb. Samtlige 10 kurser evalueres af Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret med henblik på at videreudvikle kursusforløbene.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Efteruddannelse		
Formål ¹³⁰	Formålet med efteruddannelse er at optimere og ajourføre landmændenes viden omkring forskellige faglige emner.		
Vurdering af mulighed for at justere formålet ¹³¹	Efteruddannelsesaktivitetens formål og indhold er lette at justere, så de matcher de aktuelle behov, som deltagerne har.		
Kort beskrivelse af virkemidlet	Det er de landøkonomiske foreninger, som er de største udbydere af efteruddannelsesaktiviteter for landmænd. Der udbydes bl.a. efteruddannelsesaktiviteter i forhold til reduceret anvendelse af pesticider og optimal udnyttelse af næringsstoffer. Som noget forholdsvis nyt er der også iværksat efteruddannelsesaktiviteter om natur- og landskabspleje. Der er en tilskudsordning til landmænds efteruddannelse under Landdistriktsforordningen som administreres af Direktoratet for FødevareErhverv. Efteruddannelsesaktiviteter omfatter såvel egentlige kurser som oprettelse og gennemførelse af erfa-grupper. For at fremme naturforhold, herunder emner der retter sig mod bedre vandmiljø ydes der et forhøjet tilskud til kurser, der har et indhold rettet mod natur.		
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ¹³²	Arbejdspres samt stigende priser på kurser er en barrierer, som hindrer landmænd i at deltage i efteruddannelse. Bevillingen til kurser i 2003 er endnu ikke på plads, hvilket kan medvirke til at der ikke igangsættes kurser.		
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002 ¹³³	Antallet af deltagere på kurser på 2 til flere dage har været faldende gennem de senere år, hvorimod deltagelsen på korte forløb på halve til hele enkeltdage har været ca. uændret i de senere år. Efteruddannelsesaktiviteterne har i sæsonen 2001/2002 været på ca. 10.000 deltagerdage fordelt mellem alle landbrugsfaglige områder.		
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Ingen specifikke forventninger.		
Effekt på landmænds adfærd ¹³⁴ m) Konstateret på kort sigt n) Forventet på lang sigt	a. Erfaringerne viser, at det er muligt at påvirke holdninger til driftsledelse og til miljøforhold. Efteruddannelsen give landmænd en god faglig indsigt i et specifikt emneområde. b. Den viden, som de enkelte deltagere får har også en spredningseffekt til andre landmænd, som ikke deltager i efteruddannelse.		
a) Udbyder b) målgruppe c) øvrige interessenter ¹³⁵	a) Det forhøjede tilskud formindsker risikoen ved at udbyde kurser, der ikke har en direkte effekt på kursUSDeltagernes økonomi. b) Jordbrugernes egenbetaling til kursusgebyr nedbringes yderligere på grund af det forhøjede tilskud, hvilket formodes at virke fremmende på deltagelsen. c) Det forhøjede tilskud kan give mere opmærksomhed om naturforholdenes betydning for jordbruget.		
Information og rådgivning ¹³⁶	Rådgivningstjenesten er også formidler af information og rådgivning om miljø, natur og driftsledelse.		
Andet	Der gennemføres pt. et projekt, hvor ca. 150 landmænd deltager i lokale kurser om natur- og landskabspleje. Kurserne evalueres med henblik på videreudvikling af den type kurser. Landmænd har også mulighed for at tilmelde sig forskellige AMU-kurser.		

¹³⁰ Herunder angives, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹³¹ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

¹³² Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

¹³³ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

¹³⁴ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹³⁵ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

¹³⁶ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

<i>Virkemiddel</i>	Efteruddannelse	2	3	4-??
Parameter				
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for f) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a. Kort sigt 3. Mht. at sikre et renere vandmiljø er der ofte tale om en længere tidshorison fra handling til effekt. a. Langt sigt 4. Viden kan på sigt medføre ændringer i praksis som vil have en positiv effekt. b. Kort sigt 3. Det tager tid inden man vil se en direkte effekt af ændringerne, visse ændringer i dyrkningspraksis vil dog give en effekt på natur i løbet af kort tid. b. Langt sigt 4. Ændret bevidstgørelse og handlinger hos driftslederen kan på sigt have en stor positiv effekt.			
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	4. Det er muligt via efteruddannelse både at formidle viden om natur og miljø.			
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	3. Efteruddannelse kan målrettes specielle områder, men vil oftest blive udbudt bredt.			
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ¹³⁷	5. Stor effekt hvis efteruddannelsen sker i forbindelse med andre indsatser som f.eks. naturplaner, MVJ-aftaler og Grønne Regnskaber.			
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ¹³⁸	4. Før der sker handlinger på bedrifterne er det afgørende, at landmanden har forståelse for og viden om, hvorfor det er hensigtsmæssigt at ændre adfærd.			
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ¹³⁹	4. Viden om årsag og effekt er afgørende i forhold til at føle ejerskab til nye tiltag.			
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	2. Efteruddannelses tilbud bør først og fremmest udbydes lokalt.			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	4. Det kan være hensigtsmæssigt, at målrette efteruddannelsesaktiviteter til landmænd i et bestemt område, det kan gøre aktiviteterne mere specifikke.			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	4. Efteruddannelsesaktiviteterne kan medføre målrettede ændringer på bedriften. Viden er et godt incitament til ændringer.			
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ¹⁴⁰	4. Lave administrationsomkostninger.			
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ¹⁴¹	5. Lave.			
Andet	Nej.			

¹³⁷ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

¹³⁸ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹³⁹ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

¹⁴⁰ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

¹⁴¹ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

21. Landbrugets rådgivnings- og konsulenttjeneste vedr. natur- og miljøforhold

I. Beskrivelse

Formål

Landbrugets rådgivning udbydes primært af de lokale landbrugscentre med faglig opbakning fra Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret. Rådgivningen administreres og organiseres af landbruget selv. Målet med den generelle rådgivning er at yde kvalificeret faglig rådgivning, der understøtter landmandens individuelle behov, så produktionen optimeres under hensyn til natur- og miljøforhold. Danske landmænd har en lang tradition for at bruge rådgivningstjenesten, der har eksisteret siden omkring 1880.

Rådgivning specielt rettet mod natur- og miljøforhold ydes i et spirende omfang på de lokale landbrugscentre. Målet er at yde kvalificeret faglig rådgivning til landmænd med fokus på natur- og miljøforhold. Håbet er, at landmænd via rådgivning får øget fokus, viden og interesse om natur- og miljøforhold, hvilket vil medføre ændringer i driftsledelsen, der tilgodeser natur- og miljøforhold.

Kort beskrivelse af virkemidlet

Direkte faglig rådgivning fra natur- og/eller planteavlskonsulenten til den enkelte landmand via personlig rådgivning, oprettelse af erfa-grupper, udsendelse af nyhedsbreve eller lignende.

Rådgivningen tager udgangspunkt i den enkelte landmands bedrift og giver konkrete forslag til, hvordan driftsledelsen kan ændres. Den personlige kontakt og tillid til rådgivningstjenesten er meget afgørende for, at rådgivningen lykkes.

På en række landbrugscentre er der oprettet egentlige naturkonsulentstillinger, derved får man på disse lokale landbrugscentre en central person, som kontorets øvrige konsulenter kan hente inspiration fra og henvise landmænd til. Det anses for vigtigt at få synliggjort rådgivningen inden for natur- og miljøforhold på de lokale centre, så landmændene kan få den nødvendige rådgivning og inspiration.

Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet i forhold til miljø- og naturhensyn

1. Rådgivernes viden og interesse for at inddrage natur- og miljøaspekter i rådgivningen er altafgørende. Hvis rådgiveren ikke selv tror eller stoler på, at et givent værktøj virker og giver den ønskede effekt, vil budskabet aldrig kunne "sælges" med overbevisning til landmændene. Eksempler herpå er brug af MVJ-ordningerne. I de områder, hvor der er ansat konsulenter, der har stor interesse for ordningerne, har mange landmænd tilmeldt sig ordningerne. Modsat er der ringe interesse for ordningerne i de områder, hvor rådgivningstjenesten ikke har haft særlig fokus på MVJ-ordningerne.
2. Økonomisk barriere. Modsat de produktionsøkonomiske forhold kan den enkelte landmand have vanskelig ved at se den kortsigtede nytte af en målrettet miljø- og naturrådgivning. I en tid, hvor kravene til den økonomiske effektivisering, er stadig voksende, vil den type rådgivning til almindelige konsulenttakster kun efterspørges af de særligt interesserede landmænd, der selv betaler for den ekstra rådgivning.

Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002

Landbrugets rådgivning benyttes af størstedelen af de ca. 50.000 danske landmænd og kommer dermed ud til en meget bred målgruppe. Der er gennem de seneste år sket en udvikling i forhold til i højere grad at inddrage natur- og miljøaspekter i rådgivningen.

Eksempler herpå er rådgivningen i forbindelse med pesticidhandlingsplan II, hvor der bl.a. blev oprettet næsten 100 erfa-grupper rundt om i landet. I disse grupper mødtes 4 – 8 landmænd med en planteavlskonsulent. I grupperne fik landmændene mulighed for at få fælles rådgivning og samtidig udveksle erfaringer indbyrdes i gruppen. Landmænd, der har deltaget i erfa-grupperne refererer, at der indbyrdes i grupperne gik sport i at få det laveste behandlingsindeks. Denne ”konkurrence” er mulig, fordi gruppen samtidig fik faglig rådgivning, om hvordan det er muligt at nedbringe behandlingshyppigheden, uden at det i større grad er på bekostning af indtjeningen.

Ligeledes har man gode erfaringer fra et demonstrationsprojekt om bedre udnyttelse af husdyrgødningen (1991–1993 og 1995–1997), som blev iværksat som led i en aktionsplan for bedre udnyttelse af kvælstof i husdyrgødning. Projektet satte via rådgivning fokus på, hvordan den enkelte bedrift i højere grad kunne udnytte husdyrgødningen optimalt. Resultatet var en markant bedre udnyttelse af husdyrgødningen over årene, dog i samspil med stramninger af reglerne på området.

Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Dette punkt er kun relevant at besvare for de målrettede virkemidler, da der ikke har været opstillet præcise forventninger.

Effekt på landmænds adfærd

a. Konstateret på kort sigt

Landbrugsorganisationernes udarbejdelse af ”Godt landmandskab 2000 og 2005” har i perioden i stigende grad legitimeret, at hensyn til miljø og natur inddrages i rådgivningen samtidig med, at landbrugsorganisationerne har indgået aftaler om mål for reduktion af kvælstof i forbindelse med vandmiljøplanerne samt reduktion af pesticider i forbindelse med pesticidhandlingsplanen. Der er dog forskel mellem de enkelte landbrugscentre på, i hvor høj grad den type rådgivning inddrages.

Eks. Pesticidhandlingsplan II: I perioden 2000–2002 har over 4.000 landmænd fået ekstra rådgivning omkring pesticidanvendelsen. Erfaringerne herfra viser, at det ønskede mål om en behandlingshyppighed på 2,0 kan nås via en målrettet rådgivningsindsats.

Eks. Rådgivning om natur:

Der er ingen målbare metoder til at vurdere effekten af rådgivning omkring natur i forhold til landmændenes faktiske adfærd, men man må forvente, at rådgivningen vil have en stor effekt. Landmændene viser interesse for den type rådgivning, tilmelder sig efteruddannelses tilbud og deltager gerne i projekter omkring nye naturtiltag.

b. Forventet på lang sigt

Landmændene nærer generel meget stor tillid til landbrugets rådgivning og rådgivere. De har dermed en afgørende betydning for, hvorledes landbrugernes holdninger er til spørgsmål om miljø og natur, samt i hvilken grad de øvrige frivillige virkemidler inddrages. Potentielt kan rådgivningen have både en stor negativ og positiv effekt, der afspejler konsulenternes holdning og det lokale landbrugspolitiske klima. Men den generelle tendens går i retning af at, miljø- og naturspørgsmålene i stigende grad inddrages i rådgivningen, hvilket afspejles i, at mange af de øvrige virkemidler så som grønne regnskaber kan understøtte denne proces.

Det vil derfor være afgørende, at landmændene oplever rådgivning omkring natur- og miljøforhold som en integreret del af rådgivningstjenesten. Hvor vidt dette er muligt vil bl.a. afhænge af, om der bliver tilskud til udarbejdelse af naturplaner og andre natur- og miljøtiltag, som kan sikre ansættelse af naturkonsulenter på de enkelte centre.

Interessenter

Først og fremmest landmænd, Dansk Landbrugsrådgivning, herunder de lokale centre såvel som Landscentret, Dansk Landbrug, myndigheder samt forskningsinstitutionerne.

Information og rådgivning

Er besvaret via de generelle spørgsmål i dette afsnit.

Andet

Det er afgørende, at rådgivningstjenesten har den fornødne faglige viden. Dels for at sikre at de faglige anvisninger, der viderebringes til landmænd følger de nyeste forskningsresultater, dels for at ruste konsulenttjenesten godt i forhold til at sikre koordinering og samspil mellem landbrugsproduktionen og miljøregler.

Derfor er det af stor betydning, at der er et godt samspil mellem forskningen, myndighederne og rådgivningstjenesten, således at relevant forskning formidles videre til rådgivningstjenesten. Ligeledes er efteruddannelse af rådgiverne hele afgørende.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Rådgivnings- og konsulenttjenesten			
Formål ¹	At yde kvalificeret faglig rådgivning til landmænd med fokus på natur- og miljø, herunder at oprette erfa-grupper og lignende.			
Vurdering af mulighed for at justere formålet ²	Der er store muligheder for at tilpasse rådgivningen omkring natur- og miljø. Der er gode erfaringer med rådgivningens betydning i forbindelse med f.eks. nedbringelse af behandlingshyppigheden. Der er stor åbenhed inden for konsulenttjenesten for i højere grad at rådgive omkring natur- og miljø.			
Kort beskrivelse af virkemidlet	Direkte faglig rådgivning fra natur- og/eller planteavlskonsulenten til den enkelte landmand eller via oprettelse af erfa-grupper for en mindre gruppe landmænd. Rådgivningen tager udgangspunkt i den enkelte landmands behov og giver konkrete forslag til hvordan driftsledelsen kan ændres, så der kan tages flere natur- og miljøhensyn på den enkelte bedrift. Den personlige kontakt og tillid til rådgivningstjenesten er helt afgørende for at rådgivningen lykkes.			
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ³	1. Rådgivernes viden og interesse for at inddrage natur- og miljøaspekter i rådgivningen er altafgørende. Hvis rådgiveren ikke selv tror eller stoler på at et givent værktøj virker og giver den ønskede effekt, vil budskabet aldrig kunne "sælges" med overbevisning til landmændene. 2. Økonomisk barriere. Det kan være svært for den enkelte landmand at se den langsigtede fordel af at iværksætte målrettede tiltag for natur- og miljø.			
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?- ultimo 2002 ⁴	Danske landmændene har en lang tradition for at bruge rådgivningstjenesten, der har eksisteret siden omkring 1880. Der er gennem de seneste år sket en udvikling i forhold til i højere grad at inddrage natur- og miljøaspekter i rådgivningen. Eksempler herpå er rådgivningen i forbindelse med pesticidhandlingsplan II, samt oprettelse af egentlige naturkonsulentstillinger.			
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Se ovenstående.			
Effekt på landmænds adfærd ⁵	a. Landbrugsorganisationernes udarbejdelse af "Godt landmandskab 2000 og 2005" har i perioden i stigende grad legitimeret, at hensyn til miljø og natur inddrages i rådgivningen. I perioden 2000–2002 har over 4.000 landmænd fået ekstra rådgivning omkring pesticidanvendelsen. Erfaringerne herfra viser, at det ønskede mål om en behandlingshyppighed på 2,0 kan nås via en målrettet rådgivningsindsats. b. Landmændene nærer generel meget stor tillid til landbrugets rådgivning og rådgivere. De har dermed en afgørende betydning for, hvorledes landbrugernes holdninger er til spørgsmål om miljø og natur, samt i hvilken grad de øvrige frivillige virkemidler inddrages.			
Interesser ⁶	Først og fremmest landets Landbrugscentre, Landbrugets Rådgivningscenter, samt enkelte private konsulenter.			
Information og rådgivning ⁷	Er besvaret via de generelle spørgsmål i dette afsnit.			
Andet	Det er afgørende, at rådgivningstjenesten har den fornødne faglige viden, der skal videregives til landmændene. Derfor er det af stor betydning, at der er et godt samspil mellem forskningen og rådgivningstjenesten. Ligesom efteruddannelse af rådgiverne helt afgørende.			

¹ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

² Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

³ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

⁴ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

⁵ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

⁶ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

⁷ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

<i>Virkemiddel</i>	Rådgivnings- og konsulenttjenesten			
Parameter				
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	<i>a. og b Kort sigt 3.</i> Tager tid inden der sker ændringer som giver en direkte effekt, modsat er rådgivning ofte en forudsætning for at der ser ændringer. <i>a. og b. Langt sigt 4.</i> Rådgivning kan medvirke til positive ændringer i driftsledelsen til gavn for vandmiljøet.			
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	5. En helhedsrådgivning vil både indeholde rådgivning omkring natur og miljø, da disse ting er tæt forbundet i mange henseende.			
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	4. Måltrettet rådgivning mulig i disse områder.			
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ¹	5. Rådgivning er ofte en forudsætning for at andre virkemidler kommer i spil. F.eks. brug af MVJ ordninger, grønne regnskaber, naturplaner, Godt Landmandskab og lignende.			
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ²	5. Rådgivning giver viden om handlinger og effekter på den enkelte bedrift, derfor ofte en forudsætning for ændringer.			
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ³	4. Viden vil medføre ejerskab til nye tiltag.			
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	3. Generel rådgivning via nyhedsbreve, internetbaserede oplysninger og lignende. Men den direkte personlige rådgivning med udgangspunkt i bedriften er mest effektiv.			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	4. Rådgivning kan målrettes særlige emner og særlig geografiske områder. Eksempelvis "køkkenbordssamtaler" i et bestemt område.			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	5. Optimal når rådgivningen er personlig og tager udgangspunkt i de konkrete problemstillinger.			
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ⁴	4. Udgifterne påhviler landmanden. Der gives et mindre statstilskud til konsulenttjenesten.			
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ⁵	2. Landmanden har udgifter til konsulenttydelser.			
Andet	Der bør sikres tilskud til rådgivning omkring natur- og miljø.			

¹ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

² Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

³ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

⁴ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

⁵ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

22. Demonstrationsprojekter inden for miljøvenligt jordbrug

I. Beskrivelse

1. Formål

Formålet med demonstrationsprojekter er at vise de praktiske muligheder i forbindelse med de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ) eller økologisk jordbrugsproduktion og at udbrede kendskabet til disse driftsformer for dermed at motivere flere landmænd til at vælge de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger eller omlægning til økologisk jordbrugsproduktion. Målet er, at flere landmænd indgår MVJ-aftaler eller omlægger til økologisk jordbrugsproduktion.

Tilskudsordningen har ikke et konkret formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur. Men ved at flere landmænd bliver motiveret til at vælge MVJ-ordninger eller omlægning til økologisk jordbrugsproduktion, vil ordningen indirekte kunne bidrage til et renere vandmiljø og mere/bedre natur.

2. Vurdering af mulighed for at justere formålet

Da formålet med ordningen er at demonstrere MVJ-ordningerne og økologisk jordbrugsproduktion, vil ordningen kunne justeres indirekte ved at ændre MVJ-ordningerne og ordningen for økologisk jordbrugsproduktion i retning af ordninger, der bidrager til en øget indsats for et renere vandmiljø og mere/bedre natur.

3. Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø

Demonstrationsprojekterne skal vise de praktiske muligheder i forbindelse med de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger og miljøvenlige jordbrugsmetoder eller økologisk jordbrugsproduktion. Projekterne indeholder desuden elementer som fx markvandring og rundvisninger på demonstrationsarealerne, informationsmøder og informationsmateriale.

I forbindelse med projekterne gives der tilskud til fx afholdelse af markvandring og rundvisninger på bedriften, afholdelse af informationsmøder og temadage, udarbejdelse af pjecer og informationsmateriale om projektet, annoncering af arrangementer m.v.

Projekternes form og indhold gør, at de har en indirekte effekt i forhold til opnåelse af et renere vandmiljø. Kun hvis de landmænd, der deltager i projekterne, rent faktisk indgår MVJ-aftaler eller lægger om til økologisk jordbrugsproduktion, vil der være en effekt på vandmiljøet.

4. Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Der er ingen barrierer.

5. Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?–ultimo 2002

Der er givet følgende tilsagn til demonstrationsprojekter i perioden 2000–2002.

	2000	2001	2002
Antal projekter	6	16	18
Tilsagnsbeløb	2,4 mio. kr.	7,2 mio. kr.	12,3 mio. kr.

6. Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Resultatet for 2000 var mindre end forventet, mens resultatet for 2001 og 2002 var på niveau med det forventede.

7. Effekt på landmænds adfærd

a) Konstateret på kort sigt

Landmænd, der har deltaget i et demonstrationsprojekt om MVJ eller økologi, bliver mere bevidste om mulighederne i disse tilskudsordninger og dermed om mulighederne for at gøre en indsats i forhold til vandmiljøet og naturen. Der er ikke foretaget registreringer af den enkelte landmænds adfærd som følge af deltagelsen i et projekt.

b) Forventet på lang sigt

Det må forventes, at de landmænd, der har deltaget i et demonstrationsprojekt om MVJ eller økologi, bliver mere bevidste om og formentlig også ændrer praksis i retning af en større indsats for et renere vandmiljø og mere/bedre natur. Konkret kan der være tale om, at landmændene indgår flere MVJ-aftaler eller beslutter at lægge om til økologi.

8. Interessenter**a) Udbyder**

Direktoratet for FødevarerErhverv administrerer ordningen.

b) Målgruppe

Landmænd. Den primære målgruppe for projekterne er landmænd, idet formålet er at få flere landmænd til at vælge de miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger og økologisk jordbrugsproduktion.

c) Øvrige interessenter

Rådgivningstjenesten og amter m.fl.

9. Information og rådgivning

Direktoratet for FødevarerErhverv informerer om virkemidlet via internettet og udsendelse af vejledning om ansøgning om tilskud. Direktoratet rådgiver desuden potentielle ansøgere og tilskudsmodtagere. Desuden informeres og rådgives der om ordningen via Dansk Landbrugsrådgivning.

II. Analyse**1. Vurdering af effekt på kort og lang sigt****a) På kort sigt – for renere vandmiljø**

Karakteren 3. Projekterne har en indirekte effekt, idet de skal få flere landmænd til at vælge MVJ-aftaler eller økologisk jordbrugsproduktion, og kun hvis dette sker, vil der være en effekt på vandmiljøet.

På lang sigt – for renere vandmiljø

Karakteren 3. Projekterne har en indirekte effekt, idet de skal få flere landmænd til at vælge MVJ-aftaler eller økologisk jordbrugsproduktion, og kun hvis dette sker, vil der være en effekt på vandmiljøet.

b) På kort sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 3. Projekterne har en indirekte effekt, idet de skal få flere landmænd til at vælge MVJ-aftaler eller økologisk jordbrugsproduktion, og kun hvis dette sker, vil der være en effekt på naturen.

På lang sigt – for mere/bedre natur

Karakteren 3. Projekterne har en indirekte effekt, idet de skal få flere landmænd til at vælge MVJ-aftaler eller økologisk jordbrugsproduktion, og kun hvis dette sker, vil der være en effekt på naturen.

2. Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Karakteren 3. En indirekte effekt. Se ovenfor under pkt. 1.

3. Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Karakteren 3. Demonstrationsprojekter kan anvendes som virkemiddel til at få flere landmænd til at indgå MVJ-aftaler i et større projektområde i fx ådale. I Varde Ådal er der bl.a. som følge af et demonstrationsprojekt indgået et stort antal MVJ-aftaler om ændret afvanding. En række særlige forhold har dog gjort sig gældende i forbindelse med Varde Ådal-projektet, hvorfor man ikke umiddelbart vil kunne opnå det samme resultat i andre ådale. Varde Ådal-projektet kan dog være til inspiration for fremtidige projekter i andre områder.

4. Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Karakteren 3. Der er gennemført enkelte økologiske demonstrationsprojekter i kombination med økologiske græsrodsforskningsprojekter, hvor de to projektpuljer har finansieret forskellige aktiviteter i forbindelse med et projekt.

Desuden vil de deltagende landmænd i et demonstrationsprojekt som regel i forvejen modtage tilskud til økologisk jordbrugsproduktion eller MVJ-tilskud.

5. Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

Karakteren 3. Landmænd, der har deltaget i et demonstrationsprojekt om MVJ eller økologi, bliver mere bevidste om mulighederne i disse tilskudsordninger, og de vil i et vist omfang ændre adfærd.

6. Vurdering af mulighed for udvikling af medejerskab

Karakteren 3. Samme som under pkt. 5.

7. Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Karakteren 2. Ordningen er bundet op på de regler, der gælder for MVJ-ordningerne og økologiordningen. Da der kun kan indgås MVJ-aftaler for arealer, der er udpeget som Særligt Følsomme Landbrugsområder (SFL-områder), er denne betingelse også gældende for gennemførelsen af MVJ-demonstrationsprojekter. Projekter inden for økologi kan gennemføres over hele landet (horisontalt), men det er en forudsætning, at de deltagende landmænd har autorisation til økologisk jordbrugsproduktion. Det vil ikke være relevant at ændre på disse to forhold, jf. formålet med ordningen.

8. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Karakteren 2. Som nævnt under pkt. 7 er ordningen begrænset til SFL-områder for så vidt angår MVJ-projekter, mens den ikke er begrænset til bestemte geografiske områder for så vidt angår demonstrationsprojekter inden for økologi. Det vil ikke være relevant at ændre på disse to forhold, jf. formålet med ordningen.

9. Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Karakteren 5. Projekterne skal omfatte en eller flere landmænd, bedrifter eller landbrugsarealer, og de skal omfatte demonstration af praktisk landbrugsdrift.

10. Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Karakteren 3. Administrations- og transaktionsomkostningerne til denne ordning ligger på middel set i forhold til antallet af tilskudsmodtagere.

11. Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Karakteren 4. Tilpasningsomkostningerne er lave set i forhold til generelle tilskudsordninger.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Demonstrationsprojekter
Formål ¹⁴²	Udbrede kendskab til MVJ-ordninger og økologisk jordbrugsproduktion.
Vurdering af mulighed for at justere formålet ¹⁴³	Indirekte effekt. Kan justeres ved at ændre ordningerne for MVJ og økologi.
Kort beskrivelse af virkemidlet, herunder målrettet effekt ift renere vandmiljø.	Indirekte effekt i forhold til renere vandmiljø. Skal vise praktiske muligheder.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ¹⁴⁴	Ingen barrierer.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?- ultimo 2002 ¹⁴⁵	2000: 6 projekter, i alt 2,4 mio. kr. i tilsagnsbeløb. 2001: 16 projekter, i alt 7,2 mio. kr. i tilsagnsbeløb. 2002: 18 projekter, i alt 12,3 mio. kr. i tilsagnsbeløb.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	For 2000 mindre end forventet. For 2001 & 2002 på niveau med det forventede.
Effekt på landmænds adfærd ¹⁴⁶	
a) Konstateret på kort sigt	a) En vis effekt, men der er ingen målinger heraf.
b) Forventet på lang sigt	b) En vis effekt.
Interessenter ¹⁴⁷	
a) Udbyder	a) DFFE
b) Målgruppe	b) Landmænd
c) Øvrige interessenter ¹⁴⁸	c) Rådgivningstjenesten og amter m.fl.
Information og rådgivning ¹⁴⁹	DFFE og konsulenttjenesten informerer og rådgiver pr. tlf., korrespondance, vejledninger og internet.
Andet	-

¹⁴² Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁴³ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

¹⁴⁴ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

¹⁴⁵ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

¹⁴⁶ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁴⁷ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

¹⁴⁸ Rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevarerErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

¹⁴⁹ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

Virkemiddel	Demonstrationsprojekter
Parameter	
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for a) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) 3 a) 3 b) 3 b) 3
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	3
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	3
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ¹⁵⁰	3
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ¹⁵¹	3
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ¹⁵²	3
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	2
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	2
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	5
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ¹⁵³	3
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ¹⁵⁴	4
Andet	-

¹⁵⁰ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

¹⁵¹ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁵² Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

¹⁵³ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

¹⁵⁴ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

23. Godt landmandskab

I. Beskrivelse

Formål

Godt Landmandskab 2005 beskriver målet for den faglige udvikling af dansk landbrug i de kommende år. Formålet er at se på, hvordan man i stigende grad kan inddrage hensynet til bløde værdier i planlægningen af produktionen. Med bløde værdier forstås i denne sammenhæng etisk betingede hensyn, hensyn til medarbejdere, naboer, forbrugere, dyrevelfærd, natur, landskab og miljø.

Vurdering af mulighed for at justere formålet

Godt Landmandskab 2005 er udarbejdet i 2000 og afløser en tidligere version af Godt Landmandskab.

Kort beskrivelse af virkemidlet

Godt Landmandskab skal sikre åbenhed omkring produktion i konstruktiv dialog med resten af samfundet. Målsætningerne i Godt Landmandskab er at sikre høj produktkvalitet med hensyntagen til miljø, dyrevelfærd og sundhed. Optimere brugen af næringsstoffer, tage hensyn til grund- og overfladevand, samt gøre en aktiv indsats for at opretholde den biologiske mangfoldighed. Desuden at benytte uvildige rådgivere, som praktiserer god rådgiveretik og er en attraktiv sparringspartner for danske landmænd.

De enkelte punkter i Godt Landmandskab, der omhandler natur og miljø, er:

Sædskifte:

At sikre et alsidigt sædskifte, som begrænser opformering af sygdomme, ukrudt og skadedyr. Vælg arter og sorter, der er resistente. At tilrettelægge sædskiftet, så tilgængelige næringsstoffer udnyttes optimalt, herunder at etablere efterafgrøder.

Næringsstoffer:

At sikre en høj udnyttelse af næringsstoffer i husdyrproduktionen samt at sikre, at tilførsel af næringsstoffer har den højeste nytteeffekt med mindst mulig tab til det omgivende miljø.

Pesticider:

Fortsat at reducere forbruget af pesticider. Dette skal ske gennem hensigtsmæssig dyrkningsteknik, valg af resistente sorter samt ved brug af diverse rådgivningsværktøjer. Herudover i videst muligt omfang at gøre brug af mekanisk ukrudtsbekæmpelse.

Natur:

At sikre opretholdelse af den biologiske mangfoldighed ved hensynsfuld drift af enge og overdrev, samt ved at etablere og pleje læhegn, skove og vildtremiser. Desuden at udnytte mulighederne for at udlægge randzoner langs søer, vandløb og naturarealer. Derudover skal mulighederne for at etablere vådområder på lave arealer udnyttes.

Godt naboskab:

At give interesserede et indblik i landbrugsdriften samt være imødekommende over for naboernes ønsker og synspunkter. Medvirke til at begrænse uacceptable forhold i relation til behandling af dyr eller miljø.

Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

Det er afgørende for gennemførelse af Godt Landmandskab, at den enkelte landmand har en positiv holdning til det at ændre vaner. Hvis målene i Godt Landmandskab skal implementeres i praksis, er det afgørende, at der lokalt bliver sat fokus på mulighederne for at ændre praksis på den enkelte bedrift.

Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden 2002-2005

Den største effekt af Godt Landmandskab er formentligt, at de opstillede mål er med til at gøre det muligt for såvel landmænd som konsulenter at snakke mere åbent om de mere bløde værdier i forhold til driftsledelsen.

Godt Landmandskab kan indarbejdes i sammenhænge med mange andre tiltag f.eks. som en del af implementering af pesticidhandlingsplan II. Det er af stor betydning for den generelle holdning blandt

landmænd til natur- og miljøspørgsmål, at der er formuleret nogle landbrugspolitiske målsætninger omkring landbrugets egne fremtidige visioner på det område. Dette er med til at motivere landmænd til at indgå i en konstruktiv dialog omkring ændret adfærd i forhold til at tage flere natur- og miljøhensyn i driftsledelsen. Erfaringen viser, at det kræver motivation hos de enkelte landmænd før nye tiltag inddrages i den almindelige dyrkningspraksis. De lokale konsulents engagement er her afgørende for landmændenes holdning til at ændre adfærd på bedriften. Ligeledes har det betydning, at der lokalt gennemføres demonstrationsprojekter, der fremviser Godt Landmandskab i praksis, så andre landmænd har noget konkret at forholde sig til.

Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Der er ikke opsat forventede mål.

Effekt på landmænds adfærd

a. Konstateret på kort sigt

Man kan ikke umiddelbart lave en direkte effektmåling af Godt Landmandskab. Der er dog ingen tvivl om, at Godt Landmandskab er med til at sætte øget fokus på, hvordan natur- og miljøhensyn kan inddrages i driftsledelsen. Desuden er Godt Landmandskab med til at øge landmændenes motivation i forhold til ændringer i driftsledelsen, samt at gøre det legalt at diskutere bløde værdier inden for landbrugskredse.

b. Forventet på lang sigt

Generelle ændringer i driftsledelsen, så de enkelte målsætninger løbende implementeres på den enkelte bedrift. Det forventes, at Godt Landmandskab på sigt breder sig som ringe i vandet, så de tiltag, der er gennemført hos naboen, også vil blive gennemført andre steder.

Interesser

Landmænd, lokale landbrugscentre og landbrugets politiske bagland.

Information og rådgivning

Erfaringerne fra et demonstrationsprojekt viser, at det er af afgørende betydning for implementering af Godt Landmandskab i praksis, at konsulenterne inddrages i rådgivning omkring praktiske anvisninger på Godt Landmandskab. Derfor er der behov for lokalt at sætte fokus på indholdet i Godt Landmandskab, så målsætningerne bliver synlige for den enkelte landmand.

Andet

-

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Godt Landmandsskab
Formål ¹⁵⁵	Landbrugets egne mål og visioner for den faglige udvikling af dansk landbrug i de kommende år.
Vurdering af mulighed for at justere formålet ¹⁵⁶	Godt Landmandsskab 2005 er udarbejdet i 2000. Det vides endnu ikke om der efter 2005 kommer en ny udgave.
Kort beskrivelse af virkemidlet	Godt landmandsskab skal sikre åbenhed omkring produktion i konstruktiv dialog med resten af samfundet. Sikre høj produktkvalitet, med hensyntagen til miljø, dyrevelfærd og sundhed. Optimere brugen af næringsstoffer, tage hensyn til grund- og overfladevand, samt gøre en aktiv indsats for at opretholde den biologiske mangfoldighed.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet ¹⁵⁷	Det er afgørende for gennemførelse af Godt Landmandsskab, at den enkelte landmand har en positiv holdning til det at ændre vaner.
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?- ultimo 2002 ¹⁵⁸	Målene i Godt Landmandsskab er med til at gøre det muligt for såvel landmænd som konsulenter at snakke mere åbent om de mere bløde værdier i forhold til driftsledelsen. Indarbejdes i mange sammenhænge. Det kræver motivation hos landmænd. De lokale konsulents engagement er afgørende for landmændenes holdning til at ændre adfærd.
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	Ikke målsat.
Effekt på landmænds adfærd ¹⁵⁹	a. Større fokus på og motivation i forhold til ændringer i driftsledelsen. b. Generelle ændringer i driftsledelsen mht.: tilrettelæggelse af et varieret sædskifte, optimal udnyttelse af næringsstofferne med mindst muligt tab til det omgivende miljø, reducere påvirkningerne af det omgivne miljø fra pesticider. Naboeffekt.
o) Konstateret på kort sigt	
p) Forventet på lang sigt	
Interessenter ¹⁶⁰	Landmænd, lokale landbrugscentre, Dansk Landbrug, landbrugets politiske aktører
Information og rådgivning ¹⁶¹	Erfaringerne fra et demonstrationsprojekt viser, at det er af afgørende betydning for implementering af Godt Landmandsskab i praksis, at konsulenterne inddrages i rådgivning omkring praktiske anvisninger om Godt Landmandsskab.
Andet	-

¹⁵⁵ Herunder angive, om virkemidlet konkret rummer formål om at bidrage til renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁵⁶ Justering med henblik på med virkemidlet (eller for pengene) at få en øget indsats for et renere vandmiljø og for mere og bedre natur.

¹⁵⁷ Økonomi, dårligt kendskab til virkemiddel, modvilje, harmoniproblemer, kontrol etc.

¹⁵⁸ Antal aftaler, antal hektar omfattet, budget og disponerede midler, o.l.

¹⁵⁹ Er den enkelte landmands praksis blevet mere eller mindre rettet mod en indsats for renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁶⁰ Landmænd, rådgivningstjeneste, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, etc.

¹⁶¹ Hvilken type information og rådgivning er tilknyttet virkemidlet, hvem informerer og rådgiver.

ANALYSE-SKEMA

Virkemiddel	Godt Landmandsskab	2	3	4-??			
Parameter							
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for g) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a. Kort sigt 2. Der vil ofte være behov for rådgivning, før der sker konkrete driftsændringer. a. Langt sigt 3. Godt Landmandsskab er med til at ændre grundholdning til mange områder, og kan dermed på sigt medføre driftsændringer. b. 2. Kort sigt. Der vil ofte være behov for rådgivning, før der sker konkrete driftsændringer. b. 3. Godt Landmandsskab er med til at ændre grundholdning til mange områder, og kan dermed på sigt medføre driftsændringer.						
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	4. GL indeholder både punkter vedr. natur og miljø.						
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	2. GL er målsætninger for hele landbruget.						
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ¹⁶²	5. GL er med til at sætte ”bløde” værdier på dagsordenen og kan derfor have stor betydning i samspil med andre virkemidler.						
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ¹⁶³	3. GL skal følges op at rådgivning m.m. herved kan man opnå en stor effekt.						
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ¹⁶⁴	3. GL er landmændenes egne politiske mål. Skal dog diskuteres i de lokale foreninger før landmændene anføjer ejerskab for GL.						
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	4. Er generelle politiske målsætninger.						
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	2. Er generelle politiske målsætninger ikke målrettet særlige områder.						
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	4. Hvis den enkelte landmand inddrager GL i driftsledelsen kan GL medføre store ændringer på den enkelte bedrift.						
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ¹⁶⁵	5. Ingen administrationsomkostninger.						
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ¹⁶⁶	5. Ingen.						
Andet	Nej.						

¹⁶² Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

¹⁶³ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁶⁴ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

¹⁶⁵ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

¹⁶⁶ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

24. Græsningsselskaber

I. Beskrivelse

Formål.

Formålet med græsningsselskaber er at skabe plejemuligheder for eng- og mosearealer, f.eks i ådale, der i dag er delt på mange lodsejere og hvor pleje i form af afgræsning og/eller høslæt derfor er urentabel.

Vurdering for at justere formålet

Da virkemidlet i dag ikke er entydigt beskrevet, vil det være meget oplagt at målrette et koncept for græsningsselskaber til formålet.

Kort beskrivelse af virkemidlet

Begrebet ”græsningsselskaber” er relativt nyt begreb, som derfor heller ikke er klart defineret. Behovet for græsningsselskaber udspringer af den ejerstruktur, der i dag findes på større eng- og moseområder, idet de er delt op i mange lodder, der hver i sær er urentable at drive med græsning eller høslæt. Samtidig er mange ejendomme i dag uden husdyr, eller de har ikke den type husdyr, der egner sig til afgræsning af eng- og moseområder.

En definition på begrebet græsningsselskaber kan være: Dannelsen af en sammenslutning af flere lodsejere i et geografisk afgrænset område, f.eks en ådal, hvorved der sker en samling af arealet, som giver mulighed for en fælles drift. Driften kan ske indenfor selskabets ejerkræds eller som en fælles udlejning af arealet.

Etableringen af græsningsselskaber kan ske ud fra arealer, der i dag enten er helt delvist udnyttet ved græsning eller høslæt, for tilgroede arealer og for arealer, der i dag er i omdrift og derfor vil blive ekstensiveret.

Dannelsen af et græsningsselskab vil som en naturlig del kunne indgå som en del af en kollektiv naturplan omkring f.eks en ådal.

Såfremt græsningsselskaber er en medvirkende faktor til en ekstensivering af dyrkede lavdundsarealer i ådale, vil virkemidlet være meget målrettet mod sikring af et bedre vandmiljø. Hvis græsningsselskaber kun vil blive etableret på arealer, der i dag ligger med vedvarende græs, eller er tilgroet, vil den direkte effekt på vandmiljøet være beskeden.

Barrierer

Da græsningsselskabet har til formål at overvinde en i naturpleje- og miljømæssig uhensigtsmæssig ejerstruktur, vil den selv samme ejerstruktur være en barriere for etableringen af græsningsselskaber. Hvis der ved etableringen af græsningsselskabet skal opnås de mulige stordriftsfordele, kræver det en meget høj grad af tilslutning fra lodsejerne. Blot en enkelt lodsejer, der ikke ønsker at deltage i selskabet, vil kunne ødelægge mulighederne for en rationel drift. Som mulige begrundelser for at der er lodsejere, der ikke ønsker at deltage i et græsningsselskab kan være: jagtinteresser, anvendelse af arealet til egne dyr eller et ønske om at bestemme fuldt ud over egen jord. Mere udiplomatiske kunne dette også kaldes ”genstridige lodsejere”.

En anden barriere der kan nævnes er dyrkning af en eller flere lodder i en eng, især hvis disse arealer bliver brugt som harmoniareal til en husdyrproduktion. Det samme problem kan opstå, hvis arealerne bliver anvendt til braklægning.

Da græsningsselskaber som tidligere nævne et nyt begreb, ligger der også en alvorlig barriere i en generel mangel på viden på området.

Som andre barrierer kan nævnes omkostninger til etablering og vedligeholdelse af hegn samt omkostninger i forbindelse med dannelsen af selskabet. Dette kan være til f.eks konsulentbistand.

Den nye pilot- og demonstrationsordning til naturplaner og græsningsselskaber må kunne forventes, på kort sigt, at medvirke til at overvinde de tre sidst nævnte barrierer.

Faktisk anvendelse af virkemidlet.

Der findes i dag ingen samlet oversigt over eksisterende græsningsselskaber. Som eksempler kan dog nævnes Uldum Kær ved Tørring, hvor der i midten af 1990'erne skete en samling af arealerne. Det var Vejle Amt der tog initiativet og arbejdet blev gennemført ved jordfordeling. Et andet eksempel er engene ved Bøvling klit, hvor lodsejerne i dag har en fælles udlejning af græsningsretten. Udlejningen administreres af Lemvigegnens Landboforening. Derudover eksisterer der sandsynligvis en lang række eksempler på fælles udnyttelse og drift af arealer, som kan være mere eller mindre formel, oftest det sidste.

Forventet anvendelse af virkemidlet.

Der må forventes en meget udbredt anvendelse af græsningsselskaber, når der bliver skabt et brugbart koncept, da det kan betyde en indtægt på arealer, der i dag oftest ikke giver noget afkast. Det vurderes dog, at der er behov for en permanent tilskudsordning til etablering af græsningsselskaber, såfremt konceptet skal få stor udbredelse.

Effekt på landmænds adfærd.

Da der ved dannelsen af et græsningsselskab må forventes et bedre økonomisk afkast af arealerne end hvor der blot har ligget ubenyttet hen, må det forventes at græsningsselskaber vil blive betragtet positivt. Det kan også forventes, at mange lodsejere, der deltager i et græsningsselskab, vil få en større interesse for de natur- og miljømæssige aspekter af den pleje, der vil ske af arealerne. Da der ved dannelsen af et græsningsselskab ofte også vil ske en tegning af relevante MVJ-aftaler, må det også forventes, at græsningsselskaberne generelt vil øge kendskabet til og accepten af MVJ-ordningerne

Interessenter.

- a) Udbyder. Ordningen med pilot- og demonstrationsordningen udbydes af Direktoratet for Fødevarerhverv. Samme instans vil sandsynligvis også udbyde en evt. permanent ordning
- b) Målgruppe: Lodsejere i enge, moser og andre vådområder. Konsulenter som skal medvirke ved dannelsen af græsningsselskaber. Desuden kvægbrugere, det skal have behov for græsningsarealer til dyr.
- c) Øvrige interessenter: Amter som plejemyndighed for de enge og moser. Foreninger og privatpersoner med interesse i naturen på de pågældende arealer.

Information og rådgivning

For at græsningsselskaber skal blive udbredt som et virkemiddel til natur- og miljøvenlig drift af ådale, er der behov for etablering af et rådgivnings- og informationssystem om dette emne. Det vil derfor være oplagt, at den kommende pilot- og demonstrationsordning til naturplanen og græsningsselskaber, også bliver anvendt med dette mål for øje.

Andet**II. Analyse****Vurdering af effekt på kort og lang sigt for:**

- a) Renere vandmiljø. På kort sigt tallet 2. Her går der ud fra, at der kun tænkes på arealer, der i dag ikke er i omdrift og ikke er i græsning. Græsning bortfører næringsstoffer fra arealerne i begrænset omfang. Høslæt vil dog bortføre store mængder næringsstoffer.. På lang sigt tallet 4. Her går der ud fra, at græsningsselskaber medvirker til at omdriftsarealer omlægges til vedvarende græsarealer med græsning, hvorved der skabes effektive bufferzoner mellem dyrket land og vandløb.
- b) Mere/bedre natur. Samlet vurdering tallet 5. Græssede vådområder har en meget høj naturværdi. Enhver forøgelse af det græssede areal, både i eksisterende vedvarende enge og på dyrkede lavbundsarealer, må betragtes som meget positivt.

Vurdering for effekt på for både vandmiljø og natur.

Tallet 4. For eksisterende græsarealer vil effekten for vandmiljøet ikke være stor, men hvis det er dannelsen af et græsningsselskab, der er den endelige årsag en ekstensivering af dyrkede lavbundsarealer, vil det være en effekt på både vandmiljø og natur.

Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale.

Tallet 5. Med den ejendomsstruktur der er i de fleste ådale, vil græsningsselskaber være en nødvendig del af en sammenhængende indsats.

Vurdering for mulighed for samspil med andre virkemidler.

Tallet 5. I forbindelse med dannelsen af græsningsselskaber, skal MVJ-aftaler indgå. Ligeledes er der et stort slægtskab mellem naturplaner og græsningsselskaber, hvor græsningsselskaber kan betragtes en speciel form for kollektiv naturplan i ådale, moser m.m..

Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd.

Tallet 4. Medvirken i et græsningsselskab kan være med til at ”vænne” landmænd til MVJ som et indtægtsgrundlag, som senere kan betyde, at der tegnes MVJ-aftaler på f.eks agerjord.

Vurdering for mulighed for udvikling af medejerskab.

Tallet 4. Naturforbedringen ved dannelsen af et græsningsselskab og den deraf følgende græsning på arealerne, vil være meget synlig og kan derfor let give landmanden en ejerskabsfølelse til de naturværdier, der bliver (gen)skabt.

Vurdering for mulighed for generel anvendelse.

Tallet 1. Græsningsselskaber kan ikke være et horisontalt virkemiddel.

Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder.

Tallet 5. Græsningsselskaber er et virkemiddel, der kun kan anvendes målrettet, i udparcellerede ådale, moser og strandenge.

Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter.

Tallet 2. Et græsningsselskab kan ikke bruges på andre dele af en bedrift end, de arealer, der er i ådale m.m. Det er dog tænkeligt, at landmænd gennem et græsningsselskab får en øget naturforståelse, som smitter af på den øvrige bedrift.

Vurdering af niveau for administrationsomkostninger og transaktionsomkostninger.

Tallet 2. De omkostninger, som myndighederne har til græsningsselskaber, bør alene dække omkostninger til konsulentbistand i forbindelse med dannelsen af selskabet. Derudover kunne det også tænkes, at der det ville være formålstjenligt at etablere eller støtte en form for landsdækkende konsulenttjeneste for græsningsselskaber, som kan bistå med både praktiske, administrative og organisatoriske problemer i selskaberne. Kontrol kan ske ved at der indsendes vedtægter og referater fra selskabet og en fysisk kontrol af at der sker en samlet hegning og græsning på arealet.

Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger.

Tallet 2. Landmanden medvirker i selskabet ved f.eks bestyrelsesarbejde, hegning og tilsyn med græssende dyr. Til gengæld vil landmanden få indtægter med MVJ-aftaler og evt. indtægt ved udlejning af græsningen.

ANALYSE-SKEMA

<i>Virkemiddel</i>	Græsningsselskaber	2	3	4-??
Parameter				
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for l. Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) 2/4 b) 5/5			
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	4			
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	5			
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler ¹⁶⁷	5			
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd ¹⁶⁸	4			
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab ¹⁶⁹	4			
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	1			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	5			
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	2			
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger ¹⁷⁰	2			
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger ¹⁷¹	2			
Andet				

¹⁶⁷ Her nævnes hvilke virkemidler, der eventuelt kan være tale om og hvorfor.

¹⁶⁸ Med henblik på at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur.

¹⁶⁹ Landmandens eget engagement i at sikre et renere vandmiljø og mere og bedre natur på både kort og lang sigt.

¹⁷⁰ Myndighedernes omkostninger til etablering af virkemiddel, kontrol, håndhævelse, forhandling, indhentning af information osv.

¹⁷¹ Landmandens omkostninger til kontrol, forhandling, tilpasning af drift, indhentning af information, etc.

25. Naturplaner, individuelle og kollektive

I. Beskrivelse

Der opereres med tre nært beslægtede naturplan-metoder, hvor bedriftsorienteret planlægning er centralt. Udbyderne og økonomien er forskellig i de tre typer naturplaner, men principperne og intentionerne er ens med lidt forskellig vægtning. Fokus kan tilpasses til naturhensyn, vandmiljø og landskaber.

Virkemidlet er i sig selv kun processen og planudarbejdelsen, der bør være den koordinerende paraply for at få så mange og så effektive konkrete frivillige virkemidler i spil i tæt samarbejde med landmanden. Det er muligt at anvende naturplaner horisontalt eller at målrette naturplaner mod udvalgte områder (fx forhøjet tilskud i ådale), hvor det mest effektive for vandmiljøet vil være kollektive naturplaner, hvor alle landmænd er med.

Formål

Formålet er at lave en helhedsorienteret bedriftsplanlægning med fokus på hensyn til natur og miljø. Fokus er primært på naturen, men en del af de foreslåede tiltag vil i høj grad også være til gavn for vandmiljøet. Der kan sondres mellem tre forskellige typer/tilgange til naturplaner.

1. Naturplaner på bedriftsniveau ('DMU/LR-modellen')
2. Naturplejeplaner på bedriftsniveau ('Haderslev-modellen')
3. Fælles områdeorienterede naturplaner, fx ådale ('kollektiv-naturplansmodel')

I de to første tilfælde er formålet at lave bedriftsorienteret planlægning, der involverer landmandens ønsker og behov i samspil med kommunal/amtslig/statslig planlægning. For de kollektive naturplaner er udgangspunktet også de berørte landmænd, men det er klart at her er et meget tæt samspil med amtslig/statslig planlægning helt essentiel.

Vurdering af mulighed for at justere formålet

Konceptet for naturplaner er opbygget, så naturplanerne altid tager udgangspunkt i den enkelte ejendom og de ønsker og behov der er udgangspunktet her. Strukturen er dermed meget fleksibel og kan tilpasses et overordnet formål som virkemiddel i forhold til VMP-III hvor fokus er på såvel vandmiljø som natur uden skelsættende ændringer af formålet. Det er mere et spørgsmål om argumenterne for og incitamenterne til valget af de enkelte konkrete værktøjer der kan tilpasse fokus.

Naturplaner skal ses som en paraply for en lang række virkemidler som kan bringes i spil på en eller flere bedrifter i et lokalt område. Udgangspunktet for planen kan således variere afhængigt af om bedriften/erne ligger på lavbunds- eller højbundsjord og hvorvidt det er planteavl eller intensive husdyrbrug med harmoniproblemer. Naturplaner som paraply kan koordinere indsatsen mht. en lang række frivillige virkemidler inden for rådgivning, næringsstof- og pesticidhusholdning (grønt regnskab), økologi, MVJ-ordninger, vådområder, skovrejsning etc. De konkrete virkemidler der vælges til et specifikt formål for en bedrift eller et område er naturlige handlinger og værktøjer til at opnå målene i forbindelse med en individuel eller kollektiv naturplan.

Kort beskrivelse af virkemidlet

Naturplaner er et bedriftsorienteret planlægnings- og formidlingsværktøj, hvor landmanden får kendskab til naturen og miljøets tilstand, beskyttelse og potentialer på sin bedrift. Landmandens langsigtede ønsker er udgangspunktet og skal tilpasses de eventuelle restriktioner og potentialer der er på bedriften. I princippet er det et normativt virkemiddel (Rådgivning, dialog, information), men som kræver konkrete handlinger efterfølgende.

Virkemidlet er i sig selv kun processen og planudarbejdelsen. Udførsel af planen kræver at en lang række kendte og nye virkemidler (værktøjer) bruges i specifikke kombinationer på den enkelte ejendom/område til samtidig at opfylde landmandens og myndighedernes interesser for miljø og natur.

En planlægningsproces der aktivt inddrager landmanden med stor respekt for hans interesser giver gode muligheder for at gennemføre natur- og miljøhensyn. Samspillet med en amtsrepræsentant (uden myndighedskasket) med fx en planteavlskonsulent med viden om naturpleje eller en efteruddannet naturkonsulent som katalysator kan virkelig 'flytte' noget i landmandens bevidsthed. Landmanden skal

vide hvilken natur han ejer og forvalter. Efter en optimal naturplansproces vil landmanden føle ejerskab til den natur og den plan han nu har for bedriften – og ofte ønske at fremvise den for naboer, kolleger og turister. Ejerskaber er essentielt for at planens handlinger udføres. Det er landmandens egen interesse og motivation der efterfølgende er katalysatoren i forhold til at få udført tiltagene i praksis.

Naturplaner kan ses som en naturmæssig pendent til grønt regnskab, men som en mere omfattende selvstændig plan, som gerne kombineres med grønt regnskab, fx i forbindelse med VMPIII. Naturplaner kan også kombineres med VVM-sager. Ideen er at betragte hele bedriften afbalanceret og i sammenhæng, hvilket giver landmanden mulighed for at forholde sig til sin egen landbrugsproduktion i relation til egne og samfundets ønsker om natur- og miljøhensyn.

Naturplaner bør kombineres med tilbud til landmanden om at deltage i en ERFA-gruppe/ møderække eller lignende om naturpleje. Tilbuddet bør være frivilligt jvf. de svenske erfaringer men kan være med til at fastholde og øge interessen for at få implementeret forslagene fra naturplanen.

Metodiske variationer

Principperne for udarbejdelse af en naturplan og en naturplejeplan er tilnærmelsesvis ens. Hovedforskellen består i, at arbejdsopgaven er placeret hos 2 forskellige udbydere. I DMU-LR/modellen forstås udarbejdelsen af en naturplan typisk af en planteavlskonsulent med viden om naturpleje eller en efteruddannet naturkonsulent evt. i samarbejde med en amtsrepræsentant. I Haderslev-modellen forstås udarbejdelsen af en natur(pleje)plan af en miljømedarbejder (naturkonsulent og tovholder) fra miljøsektionen med inspiration og indspark fra en biolog ligeledes fra miljøsektionen samt en landskabsarkitekt fra kommunens vej & park. Amt og landboforening tages her med på råd efter behov.

Amtet (evt. kommunen) får med nødvendig medinddragelse fx i gårdbesøget en god mulighed for sammen med naturkonsulenten at formidle muligheder for ekstensiveringer, vandmiljøbeskyttelse og naturbeskyttelse direkte til den enkelte landmand med udgangspunkt i den enkelte bedrift og forklare hvorfor dette eller hint er pålagt visse begrænsninger og hvilke muligheder der er.

Tidsforbruget er forskelligt for de tre typer naturplaner. DMU-LR modellen har lavet planer på 25-44 timers konsulentbistand. Tidsforbruget inkluderer både tid til landbrugskonsulenten og medarbejderen fra amtet. Her er det landmanden selv der efter endt planlægningsproces skal udføre tiltagene, evt. efter ansøgning hos amtet. Dette kræver også opfølgning fra naturkonsulentens side. I Haderslev udarbejdes natur(pleje)planer bl.a. i forbindelse med det lovpligtige tilsynsbesøg, hvor tilsynet da vil være en sammenblanding af tilsyn på ejendommen og rådgivning/vejledning omkring miljø og naturforhold. Haderslev har skønsmæssigt opgjort tidsforbruget til 10-15 timer udover tidsforbruget til tilsynsarbejdet. Opgørelsen er baseret på en almindelig landbrugsejendom på 30-40 ha. Naturplanens pris varierer ganske meget afhængig af bedriftens kompleksitet, størrelse og planens grundighed. Det er væsentligt at bemærke at udgiften accepteres som fradragsberettiget af skattemyndighederne omend der pt. kører sager, hvor skattemyndighederne er tilbøjelig til at afvise dette.

Kollektive naturplaners tidsforbrug skal snarere sammenlignes med planlægning af VMPII våde enge og kan variere en del efter områdets størrelse og kompleksitet. Her opereres med en tidshorisont på 1/2-1 år. I Odderbæk-planen opereres således med en arealplan, temaplaner, individuelle naturplaner og almene forbedringer i landskabet, så planen her indbefatter både miljø, natur, kulturmiljø og landskabet.

I Haderslev-modellen har man erfaret, at tilbud om en opfølgning/igangsætning af tiltag har været en god katalysator for den videre gennemførelse af planen¹⁷².

Målrettet effekt i forhold til renere vandmiljø

For at optimere det miljømæssige udbytte for vandmiljøet bør det overvejes om kombinationen af naturplaner og grønt regnskab på samme bedrift vil give yderligere målopfyldelse ift. VMP III. Effekten på vandmiljøet vil afhænge af placeringen af bedrifter med individuelle naturplaner, samt hvilke konkrete

¹⁷² Det har ført til, at der i dag er tilknyttet 2 naturplejere til naturplanarbejdet. Naturplejerne startede oprindeligt som et beskæftigelsesprojekt (Grønt Korps) (parallelt til Det Flyvende Korps af arbejdsløse der i 1930'erne blev sat til læhegnplantning), hvor et hold på 12 langtidsledige blev tilknyttet kommunens teknik & miljø til at udføre grønne tiltag. Grønt Korps blev senere ændret, således at de ledige skulle gennemgå en "naturplejer-uddannelse", hvor Haderslev kommune var praktiksted i en 3-årig uddannelse. Naturplejerne med enkelte udvalgte naturplejetiltag, som foreslået i naturplanen. Tilbud om praktisk hjælp giver landmændene et lille skub til at komme i gang og foregår i et tæt samarbejde mellem landmand og kommunens naturkonsulent. Tilbud om praktisk hjælp vil aldrig omfatte en hel plan, men derimod enkelte udvalgte tiltag.

tiltag/virkemidler, der kan opnå enighed med ejeren om. Størst vandmiljøeffekt kan fås i kombination med et grønt regnskab samt med aftaler om reduceret gødskning- og pesticid anvendelse, samt ekstensivt dyrkede randzoner evt. via indgåelse af MVJ aftaler, eller ved etablering af brak i bræmmer.

I Haderslev har en række landmænd i en ådal fået udarbejdet en natur(pleje)plan for deres ejendomme. I forbindelse hermed blev landmændene bla. oplyst om, at den konkrete ådal lå i et udpeget VMPII-projektområde. Det har ført til, at kommunen, amtet og lodsejerne i ådalen indgik i et samarbejde omkring udarbejdelse af et konkret vådområdeprojekt (VMPII-projekt).

Ved kollektive naturplaner vil effekten klart være størst hvis fokus er på ådale og fjordoplande med høj deltagelsesprocent og i kombinationer med fx grønne regnskaber og græsningsselskaber.

Barrierer er der for anvendelse af virkemidlet

1. Den primære barriere pt. er mangel på generel tilskudsordning, dvs. en økonomisk barriere.

Erhvervet, de enkelte landmænd, konsulenttjenesten, miljømyndigheder, Wilhjelmudvalget, politikere og de grønne organisationer har meldt klart ud: Naturplaner er et godt middel til at fokusere helhedsorienteret på bedrifternes natur og miljø. Ideen er kommunikeret ud til alle landmænd gennem talrige artikler i fagblade så rigtig mange landmænd har hørt om det og ser positivt på muligheden (i fald der bliver tilskud til det). Naturplaner giver positivt imagepleje (fx for store husdyrproduktionsbrug), og kan på sigt blive et værdifuldt værktøj til integration af flere naturhensyn, som muligvis også kan anbefales gennem Godt Landmandsskab.

Der udbydes for 2003 midler til pilot- og demonstrationsprojekter for naturplaner, men det er ikke en egentlig støtteordning.

I 'Haderslevmodellen' har kommunen finansieret udarbejdelsen af naturplejeplaner og udførelsen af tiltag med egne folk, hvilket naturligvis har været befordrende for udbredelsen¹⁷³. Denne ordning har høstet stor succes. Haderslev kommune har ikke haft mulighed for at efterkomme den store efterspørgsel efter natur(pleje)planer, der har været.

2. Sekundær barriere: manglende metode til at evaluere effekter hvilket bider pkt. 1 i halen: Ingen evalueringsmetode, ingen tilskudsordning. Endvidere er der ikke medtaget overvågning af agerlandets natur i NOVANA, så der er behov for at udvikle specifik evalueringsmetode for agerlandets natur og miljø. Det vil være vanskeligt at dokumentere effekter af naturplaner på naturen og vandmiljøet, men der bør sættes på at udvikle målbare indikatorer (fx en slags 'Natur-Smileys').

Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?-ultimo 2002

DMU/LR-metoden har været 'officielt' afprøvet på 10 bedrifter i tre amter, men der er derudover udarbejdet en del naturplaner inspireret af konceptet. Nogle landmænd har derudover selv betalt for at få udarbejdet en naturplan, ligesom der er udarbejdet en del naturplaner af studerende på KVL og af natur- og miljøteknologstuderende. Herudover er der gennemført nogle naturplaner på Mors i et samarbejde mellem landbrugscentret, kommunen, amtet og Hedeselskabet. Ligeledes tilbyder forskellige private firmaer at udarbejde naturplaner. Samlet er der formentligt udarbejdet 30 – 50 naturplaner af forskelligt omfang, form og kvalitet. De fleste af disse planer tager udgangspunkt i DMU/LR konceptet for naturplaner, selvom mange af de foreliggende planer ikke kommer omkring alle aspekter i konceptet. I de tilfælde hvor også amtet har været inddraget i udarbejdelsen er indtrykket, at det faglige indhold i planerne er styrket, fordi der kan foretages en kobling til amtets øvrige planlægning.

Senest har Kolding kommune iværksat natur(pleje)planer som led i udarbejdelse af miljøredegørelser på landbrugsbedrifter under "Green Networks manual". Der er udført ca. 100 af Haderslev-modellens natur(pleje)planer i perioden 1994-2002. Natur(pleje)planerne dækker i areal på ca. 4500 ha og udgør ca. 17% af kommunens samlede areal. Ligeledes er der i Storstrøms amt udarbejdet 8 naturplaner af en af amtets medarbejdere.

Der er pt. udarbejdet en kollektive naturplan i Kvols området og én er undervejs for Odderbæk området.

Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode

Ingen reelle forventninger, da metoden ikke er en officiel ordning endnu.

¹⁷³ Det kan dog ikke forventes at mange andre kommuner har økonomi til at investere i at lave naturplaner pt.

Effekt på landmænds adfærd

- Konstateret på kort sigt

Evalueringen af afprøvningen af DMU/LR-modellen blev foretaget i 2001. Her blev det konstateret at landmændene var meget tilfredse med naturplanerne som helhed. Dette gælder både, hvad angår indholdet i naturplanerne og gennemførelsen af gårdbesøg. Indholdet i naturplanerne har levet op til de forventninger, som de deltagene landmænd havde.

Alle landmænd svarer i et spørgeskema, at de vil inddrage naturplanen i den fremtidige drift. Ligeledes skriver de, at de er blevet meget mere motiverede for at inddrage naturhensyn i bedriftens planlægning og udvikling fremover. Naturplanen har givet dem et overblik over, hvad der kan gøres på bedriften, for i højere grad at tilgodese naturen. Derudover føler alle, at det har været godt at få en faglig vurdering af mulighederne for inddragelse af naturhensyn på bedriften.

Landmændenes begrundelse for at få udarbejdet en naturplan for bedriften, er først og fremmest mulighederne få at få et overblik over, hvad der konkret kan gøres på ejendommen for at skabe naturmæssige forbedringer. Desuden ønsker mange af landmændene at gøre en ekstra indsats for naturen.

Der er i 1996 blevet foretaget en evaluering af ”Haderslevmodellen” som led i evalueringen af Miljøministeriets eksempelprojekt ”Korridorer i landskabet”, som bla. foregik i Haderslev/Vojens kommuner samt Århus amt. Af rapporten fremgår det, at der har været en stor succes at kombinere kommunens tilsynsforpligtelse med et tilbud om at yde gratis konstulentbistand til at udvikle mere natur. Oprettelsen af et Grønt Korps/naturplejere er ligeledes blevet meget positivt modtaget af landmændene. Evalueringen er blevet foretaget af institut for erhvervs- og samfundsudvikling, Sydjysk universitetscenter. Der er netop i 2003 igangsat en ny evaluering af natur(pleje)planerne i Haderslevmodellen baseret på bla. en stor interview-undersøgelse. Denne rapport forventes afsluttet sidst på året.

- Forventet på lang sigt

Bevidstgørelsen og rådgivningen i planlægningsprocessen vil medføre ændret adfærd for landmændene og på sigt give natur- og miljøforbedringer. Specielt hvis naturplaner og grønt regnskab kombineres som fælles virkemiddel i et afbalanceret bedriftsorienteret planlægnings- og formidlingsværktøj kan der forventes gode resultater for både miljø og natur. Vurderingen er, at naturplanen vil give en gevinst via den bevidstgørelse og øgede interesse for natur- og miljøforholdene på bedriften som naturplanen medfører.

Der kræves dog udviklet metoder til at vurdere disse forhold for at dokumentere effekter på landmændenes adfærd.

Interesser og aktører

Udbydere. Konkurrencen om udbuddet er pt. mellem diverse landbocentre og private firmaer (Hedeselskabet, Amphi Consult og flere enkeltmands-firmaer tilbyder naturplaner). Mange landbocentre har ansat /efteruddannet konsulenter til at varetage opgaven. Statsskovvæsenet og Danmarks jægerforbund har gennem mange år tilbudt vildtpleje- og terrænplaner som kan minde om naturplaner med fokus på etablering af vildtvenlige foranstaltninger. Studerende har lavet naturplaner på Jordbrugsteknolog uddannelserne og KVL. Haderslev kommune er eneudbyder af Haderslev-modellen, men Kolding kommune har iværksat en lignende ordning. Vestsjællands amt har lavet enkelte planer, men generelt har amterne ikke ressourcerne til at være offensive på området.

KVL er tovholder på kollektiv naturplansprojekt for Oddebæk i samarbejde med De Danske Plantningsforeninger.

Målgruppe. Landmændene

Øvrige interessenter. Interessenterne er mangfoldige: Landmænd, Dansk Landbrug, rådgivningstjenesten, private konsulentfirmaer, Direktoratet for FødevareErhverv, Skov- og Naturstyrelsen, amter, kommuner, de grønne organisationer etc.

Information og rådgivning

Der er iværksat en 'selvbestaltet' efteruddannelse af naturkonsulenter i et samarbejde mellem Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret, DMU, Vildtforvaltningsskolen, Skovskolen (inkl. FSL) og KVL.

Kurset indeholder 3 moduler, der afsluttes med eksamen¹⁷⁴. Uddannelsen bør blive kompetencegivende for dem som fremover skal udarbejde naturplaner under en eventuel støtteordning – uanset hvilken model der anvendes. Deres opgave bliver at udarbejde naturplaner, dvs. være tovholder og kommunikator mellem landmænd og amtslige myndigheder. Der er dog brug for specialistkompetence til at lave kollektive naturplaner.

Der har desuden været gennemført kurser af 2 – 4 dages varighed for omkring 60 personer på Vildtforvaltningsskolen, Skovskolen og Ferskvandscentret i Silkeborg.

Andet

Det vil være oplagt at afprøve en sådan VMPIII naturplanlægning horisontalt og vertikalt i forbindelse med de kommende pilot projekter der udbydes i år. Her kunne det kobles med grønne regnskaber og græsningsselskaber for at få optimal effekt på vandmiljøet.

For at fastholde processen i forbindelse med udarbejdelse af naturplanen, bør der laves løbende opfølgning på naturplanerne. Det anbefales, at opfølgningen sker med besøg af naturkonsulenten efter hhv. 1, 3 og 5 år. I Haderslev ligger opfølgningen 2 uger efter at planen er færdig og i forb. med næste miljøtilsyn (efter 1-6 år). Her diskuteres udførte tiltag, samt tilpasning af planen og indarbejdelse af nye ideer. Denne opfølgning anses for en vigtig del af det samlede virkemiddel.

II. Analyse

Vurdering af effekt på kort og lang sigt for

Mulighederne for natur- og miljøeffekter på bedrifts- og landskabsniveau er store på kort og lang sigt. En stor del af danske landbrugsbedrifter besidder å- eller kystnære arealer, hvor effekten på vandmiljøet kan være stor. På bedrifter på højtliggende jorder kan der være positive effekter på grundvandet, fx ved reduceret pesticidanvendelse.

Men den direkte forventede positive effekter af naturplaner på renere vandmiljø vil afhænge af hvilke konkrete tiltag som anbefales i naturplanen. Et grønt regnskab kan være et vigtigt supplement til at igangsætte mere konkrete virkemidler for at nedbringe tab af næringsstoffer og pesticider. Alle anbefalingerne vil være tilpasset realistiske muligheder på den enkelte bedrift.

Samlet øger naturplanen landmandens opmærksomhed omkring natur og miljø. Den nære natur på bedriften forbedres til gavn for såvel landmanden som naturen. Den naturmæssige sammenhænge forbedres ved at naturplanerne udarbejdes i sammenhæng med amtets naturkvalitetsplanlægning og Natura 2000 forvaltning. En metode til systematisk opgørelse af den direkte målbare effekt af naturplanen er dog endnu ikke udarbejdet.

Kollektive naturplaner gennemført fx for ådale evt. i kombinationer med græsningsselskaber og grønne regnskaber vil formentlig kunne give størst effekt på vandmiljøet.

Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur

Der er store muligheder for at opnå effekter både for vandmiljø og natur specielt hvis der laves kollektive naturplaner i ådale/ fjordoplade i kombination med grønne regnskaber og græsningsselskaber.

¹⁷⁴ Målgruppe: Rådgivere, forvaltere og undervisere indenfor land- og skovbrug samt natur- og miljømedarbejdere indenfor den offentlige forvaltning. 21 personer, hovedsageligt landbrugskonsulenter, men også private, har foreløbig deltaget i et 2 moduls kursus af 2 x 4 dage. 3. modul med eksamen forventes gennemført ultimo januar 2004.

Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale

Individuelle naturplaner kan give visse muligheder for at skabe sammenhæng mellem engarealerne i en ådal, men kollektive planer vil være mere effektive i denne sammenhæng, hvis man kan opnå stor lokal opbakning til tiltagene.

Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler

Naturplaner bør som nævnt ses som en metode til at koordinere og samordne en lang række muligheder for de enkelte landmænd. Planlægningsprocessen bør på sigt kunne kombineres med såvel grønne regnskaber som VVM-vurderinger. En naturplan uden konkrete virkemidler er kun 'i hovedet' på landmanden. Effekten for naturen og miljøet kommer først når han realiserer planen vha. eksisterende konkrete virkemidler (MVJ-ordninger, brak, bræmmer, naturgenopretning, naturpleje, grønne regnskaber mv) samt nye (fx græsningslaug).

Eksempler på konkrete tiltag er:

- Bræmmer og ekstensivt dyrkede randzoner mod søer, vandløb og andre (halv-) naturområder. Anbefalingerne i naturplanen kan være brug af brakordningen, etablering af sprøjte- og gødningsfrie randzoner via MVJ ordningerne eller ved blot at få fokus på effekten af mindre sprøjtning og gødskning i randzonerne.
- Ekstensiv afgræsning af (halv)naturarealer. F.eks. gennem anvendelse af MVJ-ordningerne, tilskud til reduceret gødningsanvendelse, naturpleje og deltagelse i græsningslaug.
- Ekstensiveret dyrkning i sårbare områder. F.eks. gennem anvendelse af MVJ-ordningerne eller ved at omfordele brakarealerne eller udtage jord af dyrkning.

Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd

En planlægningsproces med respekt for landmandens interesser set i lyset af øvrig landskabs- og miljøplanlægning giver store muligheder for at gennemføre natur- og miljøhensyn. Overblikket som opstår i naturplanlægningsprocessen vil motivere til at se produktion og miljøpåvirkning i sammenhæng og til at gennemføre tiltagene. Det er et skridt hen imod multifunktionelt landbrug – og fremtidens 'godt landmandsskab'.

Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab

Efter en optimal naturplansproces vil landmændene føle ejerskab – og ofte stolt fremvise naturplanen for naboer, kolleger og turister. Det er god imagepleje og i nogle tilfælde er det lokale omdømme og forholdet til naboer den reelle begrundelse for at udføre en naturplan.

Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)

Konceptet for frivillige naturplaner er skabt til horisontal anvendelse. Effekten på natur kan være høj på højbundsjorder, mens både natur- og miljøeffekten kan være mærkbar på lavbundsjorder. Kollektive naturplaners force vil være at fokusere på enkeltområder, men bør udbydes både i SFL områder og horisontalt.

Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder

Metoden kan med få tilpasninger fokuseres på vandmiljø og natur i ådale eller langs fjorde. Det er klart at frivilligheden i så fald skal styres med fx økonomiske incitamenter, så det bliver økonomisk attraktivt for ejerne at indgå i en kollektiv ådalsplan.

Haderslev kommune forsøger at koordinere indsatsen således at områder, der er udpeget som f.eks. økologiske korridorer, ådale og VMP-II områder får en højere prioritet. En anden oplagt mulighed er at lave naturplaner i udpegede Habitat-områder og i de kommende nationalparker for at sikre integrationen af landbruget og naturhensyn.

Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter

Metoden kan bruges til at opfylde fx kommende VMPIII krav på bedriftsniveau.

Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger

Der må påregnes et tilskud som dækker fx udarbejdelse af naturplanen, fx afhængig af størrelse og kompleksitet af bedrift. Det bør overvejes om der også skal være ekstra tilskud/incitamenter til gennemførelse af naturplaner i ådale, Habitatområder og nationalparker for at få størst mulig effekt. Tilskudsniveau kan gøres afhængig af tilslutningsgraden af jordejere langs ådalen (jo flere deltagere, jo mere attraktivt). Tilskudsniveauet bør også kunne kombineres med tilskud til grønt regnskab, naturpleje

og evt. græsningslaug. Det bør overvejes om en naturplan i forbindelse med en VVM-redegørelse kan 'præmieres'.

Tilskuddet bør endvidere sikre amtslig (evt. kommunal) deltagelse for at sikre sammenhæng til planlægning og forvaltning af Naturbeskyttelseslov og MVJ-ordninger, fx således at ¼ af midlerne bindes til amtslig/kommunal deltagelse. Kontrol bør gennemføres som opfølgende besøg på ejendommen, jf. konceptet, 1, 3 og 5 år efter planudarbejdelse. Skema udarbejdes til vurdering af 'gennemførelsesprocent' og natureffekt.

Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger

Landmandens eget bidrag er deltagelse i udarbejdelsen af planen (1-2 dage) og til gennemførelse af tiltag (meget variabelt afh. af planenes anbefalinger og bedrifternes kompleksitet). Vil ofte/altid fordr indhentning af tilladelse hos amt/kommune. Udførelsen af planen kan indpasses i driften. Ved kollektive projekter kan eksterne entreprenører bidrage.

Andet

Opfølgning af planlægningsprocessen 1, 3 og 5 år efter planudarbejdelsen, evt. i kombination med efteruddannelse af landmænd.

SKEMA TIL BESKRIVELSE

Virkemiddel	Naturplaner, individuelle og kollektive
Formål	At lave helhedsorienteret bedriftsplanlægning med fokus på hensyn til natur og miljø. For kollektive planer endvidere at sikre sammenhæng i natur- og miljøplaner mellem ejendomme.
Vurdering af mulighed for at justere formålet	Formålet kan og skal tilpasses i hver enkel naturplan der udarbejdes. For kollektive planer er muligheden for at målrette mod vandmiljøet god.
Kort beskrivelse af virkemidlet	Tre typer af naturplaner: 1. Naturplaner på bedriftsniveau ('DMU/LR-modellen') 2. Naturplejeplaner på bedriftsniveau ('Haderslev-modellen') 3. Fælles områdeorienterede naturplaner, fx ådale ('kollektiv-naturplansmodel') Naturplaner er et planlægnings- og formidlingsværktøj, hvor landmanden får kendskab til naturens tilstand, beskyttelse og potentialer på sin bedrift i samspil med produktionen. Landmandens ønsker er centrale og skal tilpasses de eventuelle restriktioner der er på bedriften. Naturmålsætningerne er centrale, men disse kan ikke adskilles fra vandmiljømål, som oftest er sidegevinst. Virkemidlet er i sig selv kun processen og planudarbejdelsen der kan/bør kombineres med fx Grønt regnskab ift. VMPIII og være den koordinerende paraply for at få så mange og så effektive konkrete frivillige virkemidler i spil i tæt samarbejde med landmanden. <i>Målrettet effekt ift. vandmiljøet:</i> Effekten på vandmiljøet vil afhænge af placeringen af bedrifter med individuelle naturplaner samt hvilke konkrete tiltag/virkemidler, der kan opnås enighed med ejeren om. Størst vandmiljøeffekt kan fås med aftaler om reduceret godsugning og pesticid anv. samt grønt regnskab, bræmmer, bufferzoner og brakanlæg, samt evt. græsningsaftaler i SFL-områder. Ved kollektive naturplaner vil effekten klart være størst hvis fokus er på ådale samt kyst- og fjordnære bedrifter med høj deltagelsesprocent og i kombinationer med grønne regnskaber og græsningselskaber.
Hvilke barrierer er der for anvendelse af virkemidlet	Mangel på tilskudsordning, dvs. en økonomisk barriere Manglende metode til at evaluere effekter
Faktisk anvendelse af virkemidlet i perioden ?- ultimo 2002	Metoden 'officielt' afprøvet på 10 bedrifter i tre amter, men i alt formentligt udarbejdet 30 – 50 naturplaner af forskelligt omfang, form og kvalitet. Der er udarbejdet ca 100 planer efter Haderslev-modellen – svarende til ca. 17% af kommunens areal. Der er et par kollektive naturplaner under udarbejdelse (KVL)
Forventet anvendelse af virkemidlet i samme periode	-
Effekt på landmænds adfærd q) Konstateret på kort sigt r) Forventet på lang sigt	a) Landmændene er meget tilfredse med naturplanerne som helhed, både hvad angår indholdet i naturplanerne og gennemførelsen af gårdbesøg. Landmændene er blevet meget mere motiverede for at inddrage naturhensyn i bedriftens planlægning og udvikling fremover. b) Miljø og natureffekt kan vise sig at blive stor hvis metoden kommer i anvendelse og fokuseres rigtig. Naturplaner har potentiale til at nå ud til rigtig mange landmænd.
Interessenter	Udbydere: Diverse landbocentre og private rådgivningsfirmaer. Haderslev kommune. KVL på kollektive planer Målgruppe: landmænd Øvrige interessenter: Meget bred interesse fra landbruget og samfundets side (politikere, mange interesseorganisationer, centrale myndigheder, amter, kommuner) .
Information og rådgivning	Efteruddannelse af naturkonsulenter i gang. Efteruddannelse af landmænd som led i opfølgning af planen bør endvidere være en målsætning.
Andet	Afprøvning af en VMPIII naturplanlægning horisontalt og vertikalt i forbindelse med de kommende pilot projekter der udbydes i år

ANALYSE-SKEMA

Virkemiddel	Naturplaner, Individuelle og kollektive
Parameter	
Vurdering af effekt på kort og lang sigt for h) Renere vandmiljø b) Mere/bedre natur	a) DMU/LR-model: 2-3 Haderslev modellen: 2-3 Kollektiv model: 3-5 b) DMU/LR-model: 4-5 Haderslev modellen: 4-5 Kollektiv model: 3-5
Vurdering af mulighed for effekt for både vandmiljø og natur	DMU/LR-model: 3 Haderslev modellen: 3 Kollektiv model: 4-5
Vurdering af relevans for sammenhængende indsats i ådale	DMU/LR-model: 2-3 Haderslev modellen: 2-3 Kollektiv model: 5
Vurdering af mulighed for samspil med andre virkemidler	DMU/LR-model: 5 Haderslev modellen: 4 Kollektiv model: 5 Grønt regnskab er mest oplagt, men naturplaner er en planlægningsparaply der skal gøre brug af andre konkrete virkemidler
Vurdering af mulighed for at ændre landmænds adfærd	DMU/LR-model: 4-5 Haderslev modellen: 4-5 Kollektiv model: 4-5
Vurdering af mulighed for udvikling medejerskab	DMU/LR-model: 4 Haderslev modellen: 4 Kollektiv model: 4
Vurdering af mulighed for generel anvendelse (horisontal)	DMU/LR-model: 5 (med tilskud) Haderslev modellen: 2-3 (kun én kommune) Kollektiv model: 3-4
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse i særlige områder	DMU/LR-model: 4 Haderslev modellen: 4 Kollektiv model: 5
Vurdering af mulighed for målrettet anvendelse på bedrifter	DMU/LR-model: 4-5 Haderslev modellen: 4-5 Kollektiv model: 4-5
Vurdering af niveau for administrations- og transaktionsomkostninger	DMU/LR-model: 3 (planudarbejdelse excl. udførelse) Haderslev modellen: 3 (plan inkl. delvis udførelse) Kollektiv model: 3 (ret dyr, totalt, men formentlig billig/ bedrift)
Vurdering af niveau for tilpasningsomkostninger	DMU/LR-model: 3 (landmanden udfører plan) Haderslev modellen: 4 (Kommunen tilbyde praktisk hjælp til dele af plan) Kollektiv model: 3 (landmanden udfører plan)
Andet	